

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

KUKA MINUA HOITAA, KUN ÄITI ON TÖISSÄ?

Omahoitajamenetelmä työväline päivähoidon arkeen

Erja Luosujärvi

sosiaalialan koulutusohjelma

Kansalais- ja aluelähtöinen sosiaalialan käytäntöjen kehittäminen

Sosionomi (Ylempi AMK)

KEMI/TORNIO 2011

Tekijä:	Erja Luosujärvi
Opinnäytetyön nimi:	KUKA MINUA HOITAA, KUN ÄITI ON TÖISSÄ? Omahoitajamenetelmä työväline päivähoidon arkeen
Sivuja	72+11
Opinnäytetyön kuvaus:	<p>Kansalais- ja aluelähtöinen toimintatutkimuksellinen hanke, jossa kiinnostavaa käytäntöä on lähdetty kokeilemaan. Hankkeen tarkoituksena on ollut jalkauttaa omahoitajamenetelmä sopivaksi, pieneen päiväkotiin alle 3-vuotiaiden ryhmään. Tavoitteena oli jalkauttaa omahoitajamenetelmä osaksi päivähoiton arkea ja viedä saadut kokemukset ja tulokset alueelliseen tietoon.</p> <p>Teoreettinen ja käsitteellinen esittely:</p> <p>Kehittämishanke perustuu kansalais- ja aluelähtöiseen ideologiaan, jossa ihmisten subjektiivisella kokemuksella on merkitystä. Muutos ja kehittäminen lähtevät päiväkotien omasta tarpeesta kehittää toimintaansa, jossa kasvatuskumppanuudelle on haettu syvällisempää merkitystä osallistaen vanhemmat oman lapsensa päivästä tietoisiksi menetelmän avulla.</p> <p>Metodologinen esittely:</p> <p>Kehittämistehtävänä on ollut prosessimaisesti edeten muuttaa toimintamalleja päiväkodilla, jotta voidaan tukea lapsen ja vanhemman suhdetta sekä vahvistaa kasvatuskumppanuutta. Tutkimus on kvalitatiivinen käytännön toimintatutkimus, jossa arviointia on toteutettu realistisen arvioinnin avulla. Metodina hankkeessa on käytetty Tarja Lundin luomaa pohjaa omahoitajuudelle ja sitä on lähdetty syventämään jo tehtyjen hankkeiden pohjalta. Hankkeeseen ovat osallistuneet kahden päiväkodin hoidon aloittaneet alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat sekä ryhmien henkilökunta.</p> <p>Keskeiset tutkimustulokset:</p> <p>Kehittämishankkeen aikana kokeiltiin uusia toimintatapoja päivähoiton aloittavien perheiden kohdalla. Hyvistä käytännöistä luotiin Portaat - kuvio, jonka avulla askel askeleelta edetään päivähoiton aloitukseen aloittaen kotiin soittamisesta ja aloituskeskustelu ajan sopimisesta. Omahoitajamenetelmän avulla kasvatuskumppanuus lasten vanhempiin syvenee. Muutos vaikutus näkyy henkilöstön asenteissa ja toimintatavoissa. Yhteisiin palavereihin olisi panostettava enemmän. Kehittämisehdotukseksi tulivat kotona käynnit ennen hoidon aloitusta sekä työntekijöiden työvuorojen muokkaaminen hoidon alkuun sopivaksi. Päiväkodin työntekijöiden näkökulmasta kehittämissuhteiksi olivat hoitopaikasta ilmoittaminen riittävän ajoissa koteihin sekä oman työn jatkuvuus, jotta voi sitoutua menetelmään.</p> <p>Johtopäätökset:</p> <p>Kehittämishanke on jalkautunut pilottipäiväkoteihin ja on suositeltava menetelmä käyttöön. Työmenetelmien muuttamisen vaikutuksesta hyvien käytäntöjen määrä päiväkodeilla kasvoi. Vanhempien sitoutuminen lapsen asioissa lisääntyi kasvatuskumppanuuden muuttuessa syvemmäksi, koska heidät valtaistettiin oman lapsensa asiantuntijuuteen heti alusta alkaen. Päiväkodin työntekijöiden yhteisten palaverien merkitys lisääntyy, koska on oltava selkeät yhdessä sovitut sopimukset aloituskeskusteluun. Aihe on saanut jatkoa pienryhmätoiminta menetelmän käyttöön ottamisesta.</p>
Asiasanat:	Omahoitajuus, kasvatuskumppanuus, valtaistaminen, dialogisuus

Author:	Erja Luosujärvi
Title:	WHO TAKES CARE OF ME, when mother is at work? The personal nurse method as a tool in the everyday work in day care
Pages :	70+11
Thesis description:	<p>Citizen and area based action research project, in which an interesting practice is tried out. The purpose of the project has been to put the personal nurse method into practice fitted to, a small daycare center and to a group of children under 3 years of age. The aim was to implement the method into the daycare everyday life and take the experiences and results to regional knowledge.</p>
Theoretical summary:	<p>This development project is based on a citizen and region oriented ideology in which the human subjective experience counts. Change and development starts from the daycare center's needs to develop their activities. A deeper meaning is sought in the educational partnership to help the parents. Helping parents understand their children's emotional development needs.</p>
Methodological summary:	<p>The aim of this project has been a process advancing to change the approaches of the day care center, in order to support the child and parent relationship and to strengthen the educational partnership. The project is a qualitative practical action research, in which the assessment has been carried out with the help of a realistic assessment. The basis for personal nursing created by Tarja Lund has been used as the method in the project and it has been deepened on the basis of already finished projects. The project involved two day care centers, the children's parents and groups of staff.</p>
Main results:	<p>During the development process new ways of working were pioneered with families with families which started daycare. Good practice created the ladders - model, which allows to proceed step by step daycare start. The personal nurse method is an deepens the educational partnership with the parents of children. The impact of change appears in personnel attitudes and behavior. Joint informal meetings should be increased. A developmental ideas it was suggested to have home visits before the start of care and to adapt the care workers' shifts to edit the top fit. The day care center workers' development proposals included informing the homes about the day care places in time and the continuity of their work, which would enhance commitment to using the method.</p>
Conclusions:	<p>This the development has found its place in piloting day-care centers, and it is a preferred method. Indeed, the impact of amendment of good practices rose in the day care centers. Parents' commitment to the child's educational partnership affairs grew deeper, because their expertise concerning their child was raised from the beginning. Joint meetings with day care center workers will grow in importance, as common agreements about initial discussions are needed. The project has been followed up by introducing a small- group activity method.</p>
Key words:	personal nursing, educational partnership, empowerment, dialogue

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

KUVIOLUETTELO	1
TAULUKKOLUETTELO	2
LIITELUETTELO	2
1. JOHDANTO	3
2. OMAHOITAJAMENETELMÄN JALKAUTTAMISHANKKEEN METODOLOGISET VALINNAT	10
2.1 Omahoitajamenetelmän jalkauttamisen prosessimuotoinen eteneminen.....	10
2.2 Tutkimusjoukko	12
2.3 Toimintatutkimuksellisen tiedon kerääminen	13
2.4 Analyysimenetelmät.....	14
2.5 Kehittämishankkeen toteuttamisprosessi	16
3. OMAHOITAJAMENETELMÄ HANKKEEN VIITEKEHYS	19
3.1 Seimien hoidosta päiväkotiin	19
3.2 Päivähoidon kehittyminen yhteiskunnan muutoksessa.....	23
3.3 Alueellinen näkökulma päivähoidon palvelujen tuottamiseen	28
3.4 Kehittämishankkeen jalkauttamisen keskeiset käsitteet.....	31
4. TULIKO OMAHOITAJAMENETELMÄSTÄ ARJEN TYÖVÄLINE?.....	35
4.1 Omahoitaja-menetelmän jalkauttamisen prosessin kulku.....	35
4.2 Henkilöstön kyselyjen analyysi	40
4.3 Vanhempien kyselyjen tulokset	47
5. POHDINTAA	62
LÄHDELUETTELO.....	66

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Lasten päivähoido vuosina 1985 – 2009	7
Kuvio 2. Lapsia kunnallisessa kokopäivähoidossa Suomessa vuonna 1997- 2009	8
Kuvio 3. Omahoitajamenetelmän prosessi	10
Kuvio 4. Omahoitajamenetelmän jalkauttamisen tavoitteet	11
Kuvio 5. Toimintatutkimuksen vaiheet.....	16
Kuvio. 6. Historian vaiheita päivähoidon piilofunktion esiintymisestä.	20
Kuvio. 7. Päivähoidon painopisteet eri vuosikymmeninä.....	22
Kuvio. 8. Keskeisimmät lait ja asetukset	24
Kuvio. 9. Kehittämishankkeita Suomessa.....	25
Kuvio. 10. Omahoitajamenetelmään vaikuttaneet henkilöt.	27
Kuvio. 11. Päiväkoti suhteessa yhteiskunnan eri tasoihin.	28
Kuvio. 12. Rovaniemen kartta ja päivähoidon aluejako	29
Kuvio. 13. 1-2-vuotiaat kokopäivähoidossa olevat lapset	30
Kuvio. 14. Sopimuskokonaisuuden yhteiset tavoitteet ja arviointi	31
Kuvio. 15. Omahoitajuuden syvempi ymmärtäminen.	33
Kuvio. 16. Kehittämishankkeen tavoitteen jalkauttaminen	35
Kuvio. 17. Omahoitajuuden portaat	36
Kuvio. 18. Tarinallinen kierokulku omahoitajuuden kehittämisen työtavassa	37
Kuvio. 19. Vastakohtien hiekkalaatikko	42
Kuvio. 20. Vastakohtien hiekkalaatikko	48
Kuvio. 21. SWOT- analyysin toimintastrategioita	49
Kuvio. 22. Kehittämishankkeen jalkauttaminen päivähoidon arkeen.....	53
Kuvio. 23. Hyvän käytännön prosessi	57

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Pilottipäiväkotien ekologinen validiteetti	13
Taulukko 2. Vuonna 1969 toimivien kunnallisten ja yksityisten laitosten perustamisvuosi Suomessa	21
Taulukko 3. Tutkimuksia omahoitajuudesta.....	26
Taulukko 4. Kasvatuskumppanuus ja omahoitajuus.....	43
Taulukko 5. Hyviä ja huonoja asioita työntekijöiden mielestä.....	44
Taulukko 6. Henkilöstön arviointi ja kehittämisehdotuksia.....	45
Taulukko 7. Yhteenveto henkilöstön ja vanhempien mielestä kehitettävistä asioista. ...	55
Taulukko 8. Visiot ja skenaariot omahoitajamenetelmässä	58
Taulukko 9. Hankkeen hyötyjen arviointi	59

LIITELUETTELO

Liite 1. Loogisen viitekehyksen matriisiin	73
Liite 2. Keskeiset lait ja asetukset päivähoitossa	74
Liite 3. Kehittämishankkeita Suomessa.....	75
Liite 4. Realistinen arviointi prosessi arvioinnissa	76
Liite 5. SWOT- analyysi	77
Liite 6. Vastakohtien timantti	78
Liite 7. Aloituskeskustelu kaavake	79
Liite 8. Taulukko kirjallisuudesta, joita ohjattu työntekijöille luettavaksi.....	88
Liite 9. Omatalo malli	89
Liite 10. Kyselyt vanhemmille.....	90
Liite 11. Kyselyt henkilöstölle	93

1. JOHDANTO

Muutamia vuosia sitten tapahtui niin, että pienen alle 1-vuotiaan tytön elämässä tapahtui muutos. Hänen oli aloitettava päiväkotielämä, koska vanhempien oli käytävä työssä saadakseen rahaa elämiseen. Lapsen oma pieni maailma, joka tapahtui koko ajan lähellä omaa äitiä, alkoi muuttua. Äiti oli ottanut yhteyttä päiväkodin johtajaan sopien pienen tytön hoidon aloituksesta. Äiti oli surullinen ja peloissaan, koska hänen oli luovutettava oma pieni rakkaansa toisten hoidettavaksi. Kuinka lapsi siitä selviytyy, miettii äiti sanomatta sitä kenellekään ääneen. Hänhän voisi olla huono äiti, jos ei tähän pysty. Tunnetasolla hän ei olisi halunnut antaa lasta vielä hoitoon, sillä suhde oli vielä niin kiinteä.

Päiväkotiin tutustuminen jännitti ja pelotti äitiä, sillä hänellä oli paljon tunteita mukanaan sinne mennessä. Osa tunteista liittyi myös omaan kokemukseen päiväkodissa oloajasta. Äidille ja lapselle näytettiin taloa ja he olivat hetken ulkona toisten kanssa. Äidillä alkoi olla jo sellainen tunne, että haluaa lähteä pois. Hän ei oikein jaksanut olla omassa tunnemyrskyssään ja halusi pois päiväkodilta. Hänellä oli tunne, ettei oikein tiedä kuinka olisi ja mistä puhuisi. He kävivät vain yhden kerran tutustumassa päiväkotiin. Äidillä oli sen hetken jälkeen kummallinen olo. Menetätkö minä oman pienen lapseni, kun annan hänet toisille hoidettavaksi ja pystyvätkö työntekijät hoitamaan lastani?

Ensimmäinen hoito aamu tuli, lapsi jäi itkemään sydäntä särkevästi äidin perään. Äitikin lähti itku kurkussa pois, yrittäen ettei kukaan sitä huomaisi. Vielä useana aamuna kävi samalla tavalla, mutta kaikkeen tottuu ja tunteet voi sysätä syvälle mielen uumeeniin. Onko se oikein? Miten käy lapsen, joka elää äidin tunteissa vielä?

(Luosujärvi 2011)

Tämä tarina on kertomus äidin tunteista, jotka ovat hyvin voimakkaat lapsen aloittaessa päivähoidossa. Äidin tunteista pystytään puhumaan, kun ne osataan nimetä. Miten on pienen tytön tunteiden laita, kun tunteet ovat vielä samat kuin äidillä. Kuka muistaa auttaa häntä? Kehittämishankkeen tarkoituksena on auttaa sekä vanhempia että työntekijöitä yhteistyössä kohtaamaan juuri nämä tunteet, samalla auttaen lasta selviytymään uudesta tilanteesta, miettimällä keinoja selviytyä päivästä.

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä.

Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö.

Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta.

Edistäessään lapsen kehitystä päivähoiton tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen (Laki lasten päivähoitosta 2 a § 25.3.1983/304).

Näin ohjataan päivähoitoa ja sen henkilöstöä työskentelemään lapsen parhaaksi tukemalla samalla vanhempien kasvatustyötä. Päivähoidon maailma on vieras monille vanhemmille ja he tarvitsevat apua ymmärtää, miten pieni lapsi selviytyy ryhmässä ja kuinka hoitajat pyrkivät tukemaan ja auttamaan lasta. Kehittämishanke on toteutettu toimintatutkimuksena, jonka avulla on haluttu selvittää omahoitajamenetelmän merkitys päivähoiton aloituksessa. Päivähoidon lakia on toteutettu ottamalla käyttöön omahoitajamenetelmä. Se on sitoutumista ja läsnäoloa Bowlbyn (1953) kiintymyssuhdeteorian periaatteella, jolloin voidaan ymmärtää pienen lapsen tunne-elämän kehityksen tärkeys. Omahoitajan tehtävänä on auttaa lapsen tärkeimpien ihmissuhteiden säilymisessä ja olla lapselle turvallisena aikuisena päiväkotipäivän ajan.

Työmenetelmän tarkoitus on saada henkilöstö ja vanhemmat ymmärtämään, miltä lapsesta tuntuu olla pieni ja avuton. Hänellä ei ole taitoja selviytyä omillaan varsinkaan ilman äitiä. Ymmärtämisen lisäämiseksi alettiin tutkia omahoitaja menetelmään. Se koettiin kokeilemisen arvoiseksi jalkauttaa kahden pienen Rovaniemeläisen päiväkodin arkeen toimintatutkimuksen keinoilla. Menetelmä otettiin käyttöön pienin osatavoittein, jotta saadaan ymmärrys henkilöstölle auttaa vanhempia ja he voivat tukea omaa pientä lastaan päivähoiton aloituksessa.

Tutkimuksen ongelmana oli, kuinka voidaan löytää keinoja kehittää kasvatuskumppanuuden syvempää ymmärtämistä sitouttamalla tietoisesti vanhemmat ja päiväkodin henkilöstö yhteistyöhön. Avuksi koottiin Portaati – kuvio (Kuvio 17). Siinä tarkoituksena on, että nousta askel askeleelta ylöspäin tavoite kerrallaan. Hankkeen vaikuttavuutta arvioitiin kyselyjen avulla talvella 2011. Kyselyt tehtiin vanhemmille sekä hankkeessa mukana toimineille päiväkodin työntekijöille.

Teoreettista viitekehystä on hankkeeseen haettu sosiaali- ja kasvatustyöhistorian, aikaisempien tutkimusten sekä työmenetelmäkokeilujen kautta. Innostajana ja tähän hankkeeseen pohjaa tuoneena koulutuksellaan Rovaniemellä tammikuussa 2010, on ollut psykologi Tarja Lund. Hän on tuonut kokemuksensa ja tietonsa omahoitajamenetelmästä. Ollessaan kaksi vuotta seuraamassa Hanna Perkins Centerin toimintaa Clevelandissa USA:ssa kokemuksellista tietoa on kertynyt paljon. Terapeuttisen lastentarhan mallin ovat kehittäneet 1960-luvulta lähtien Erna ja Robert Furman, jotka olivat kansainvälisesti tunnettuja lapsiterapeutteja (Perkins 2010). Suomessa omahoitajatyötavasta on tehty tutkimuksia ja kehittämishankkeita eri kunnissa mm. Lappeenrannassa, Vaasassa, Vantaalla. Ne ovat olleet pohjana tälle hankkeelle.

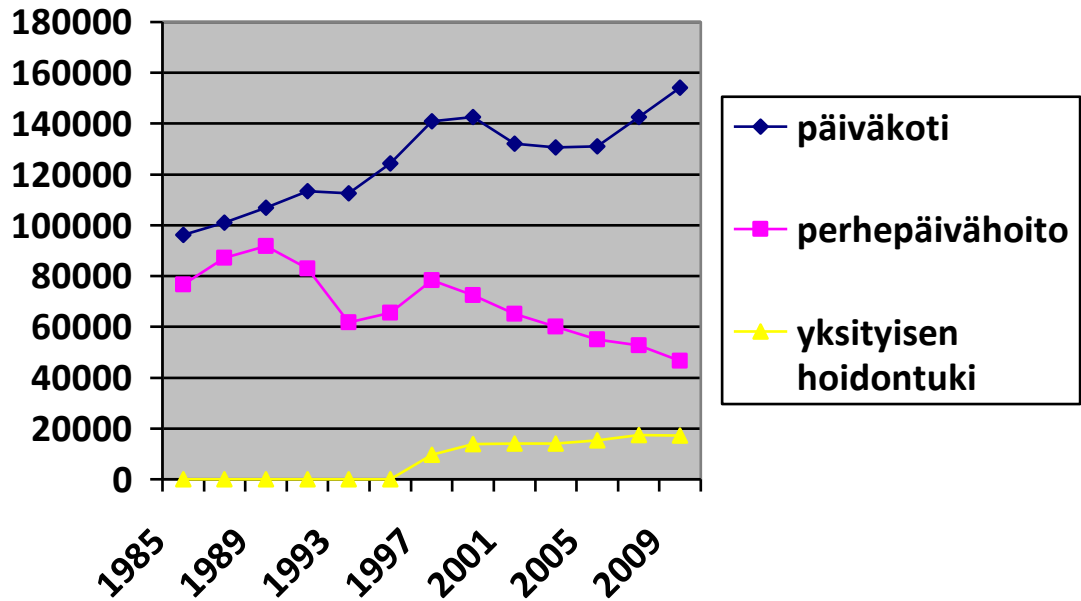
Keskeisinä käsitteinä kehittämishankkeessa ovat omahoitajuudesta nousseet kasvatuskumppanuus, valtaistaminen sekä dialogisuus. Niiden yhteen liittämällä saadaan omahoitajuuden ytimeen liikettä ja osallisuuden kokemus tulee sekä vanhemmille että työntekijöille omakohtaiseksi. Valtaistamalla vanhemmat osalliseksi lapsen päiväkodissa kokemille tapahtumille ja tunteille, voidaan vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta entisestään. Kasvatuskumppanuus vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välillä kasvaa. Dialogisen vastavuoroisuuden avulla sekä vanhemmat että työntekijät voivat rakentaa yhteistä ymmärrystä lapsesta. Kuitenkin pinnan alla kuohuu, sillä yhteiskunnassa tapahtuu koko ajan muutoksia sekä yksilö että yhteiskunta tasolla.

1700-luvulla sosiaalihuollon näkökulma oli lähtökohtana alettaessa perustamaan seimiä köyhien työssä käyvien äitien pienille lapsille. Seimiin otettiin aluksi vain alle 2-vuotiaita lapsia. Pian alkoi kehittyä lastentarhatoiminta ja mm. Fröbeliläisyys toi oman näkemyksensä lasten kasvatukseen. Lastentarha aatteeseen eivät hänen mielestään sopineet sosiaalihuollolliset näkemykset. Haluttiin auttaa perheitä, mutta jo silloin alkoi nousta eroavia mielipiteitä, kumpi on tärkeämpää opettaminen vai sosiaalisuus. Täältä

jo juontaa juurensa se pohdinta, kumpi on tärkeämpää sosiaalinen vai pedagoginen kasvatus vai ne yhdessä. Työntekijät joutuvat miettimään oman työnsä perusfunktiota tänäkin päivänä, sillä historian vaikutukset näkyvät ja tuntuvat taustalla. Sosiaali- ja terveysministeriö ovat keskustelleet yhdessä Kuntaliiton kanssa tulisiko päivähoiton kuulua sosiaalitoimen vai sivistystoimen alaisuuteen (Puroila 2005, 3).

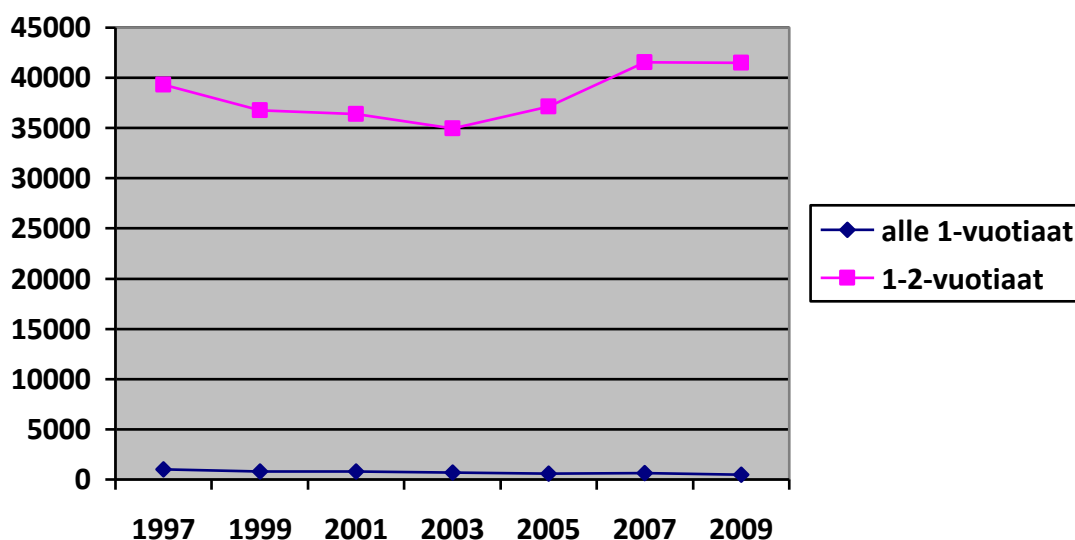
Tässä keskustelussa on tunnistettavissa päivähoiton pedagogisen ja sosiaalipalvelullisen funktion välinen jännite, joka juontaa juurensa reilun sadan vuoden taakse päivähoitojärjestelmän historian alkulähteille (Välimäki 2000). Onko sosionomi (AMK) tarpeeksi pätevä tekemään lastentarhanopettajan työtä suhteessa kasvatustieteiden kandidaateihin? Mikä onkaan se näkökulma, jolla lasta ohjataan ja autetaan päivähoiton alkutaipaleella? Tätä on pohdittu jo vuosisatoja sitten ja vieläkin käy keskustelu kuumana asiasta mm. erilaisilla keskustelufoorumeilla esimerkiksi Suomi 24- nettisivustolla, on käynnissä toisinaan kiivas keskustelu varhaiskasvatuksen ammattilaisten kesken siitä, kummalla on koulutuksen mukaan parempi pätevyys asiaan. Sosionomien koulutusta arvostellaan herkästi, vaikka arvostelijalla ei olisikaan tietoa millaisen koulutuksen sosionomi on käynyt. Persoonallisuus sekä harrastaminen tuovat oman lisänsä taitoihin toimia varhaiskasvatuksen ammattilaisena.

Varhaiskasvatuksen professori Kirsti Karilan (2007, 30- 31) näkemyksen mukaan päivähoiton kentällä vallitsee usein sellainen ajattelutapa, jossa toivotaan vaan selviytymistä päivästä. Niukat resurssit sekä kilpailuasetelmat aiheuttavat ristiriitaisuuksia, vaikka varhaiskasvatuksen dynamiikkaan sekä suunnitteluun onkin kiinnitetty huomiota. Toisen ammatillisuuden arvosteleminen vie myönteisyyden työstä ja siihen tulee epäonnistumisen kokemuksia puolin ja toisin. Se ei ole rakentavaa ja vaikuttaa siihen, millaisen työpanoksen antaa omassa päiväkodissaan perheille ja etenkin lapsille. Karila (2007, 31) kehottaa yhdistämään ammattilaisten voimavarat tilanteen selkeyttämiseksi, jotta varhaiskasvatuksen asemaa voidaan yhteiskunnassa vahvistaa. Kuviossa 1. kuvataan kuinka päivähoiton tarve on kasvanut vuodesta 1985 lähtien.

Kuvio 1. Lasten päivähoido vuosina 1985 – 2009 (Säkkinen 2010).

Päivähoidon työntekijöiden määrä on samanaikaisesti lisääntynyt ja sen mukana myös ammattilaisten koulutuksen tarve. Tämä tarkoittaa, että yhteistyöllä voidaan saada aikaan enemmän myös suhteissa perheisiin. Päivähoidon tarve perheissä on muuttunut vaativammaksi työelämän muutosten ja paineiden myötä. Molempien vanhempien on käytävä ansiotyössä, jolloin lapsille tarvitaan turvallinen hoitopaikka. Päiväkoti on monelle lapselle paikka, jossa hän viettää virkeimmän ja aktiivisimman aikansa. Se herättää konkreettista pohdittavaa kehittämisen näkökulmasta päivähoitolle (Viinamäki 2010, 46). Onko oikein, että lapset saattavat olla yli kymmenen tuntia päivästä päiväkodissa? Se on pitkä aika lapsen elämässä ja Rusi (2010, 146) toteaa, että lapsiperheiden tarpeet ja käytännöt eivät kohtaa ja sen vuoksi lasten psykosomaattiset oireet eri mittareilla mitattuna ovat lisääntyneet siitäkin huolimatta, että terveys on keskimäärin parantunut. Laman ja työttömyyden vaikutukset näkyvät kuvioista 1. lasten määrän vähenemisenä päiväkodissa sekä perhepäivähoidossa. Vuonna 2007 tuli yksityishoidon tuki avuksi hoidon järjestämiseksi kotona. Sitä on käytetty kuvion 2. mukaan aika vähän, jonka vuoksi monen pienen lapsen elämän ensimmäiset tärkeät vuodet vietetään päivähoitossa.

Kuvio2. Lapsia kunnallisessa kokopäivähoidossa Suomessa vuonna 1997- 2009 (Säkkinen 2010).

Alle 1-vuotiaita lapsia hoidetaan vielä kotona, mutta heti täytettyään 1- vuotta heidät tuodaan hoitoon. Yhteiskunnallisessa keskustelussa olisi kannustettava vanhempia ymmärtämään oma tärkeytensä lapsen elämässä ja etenkin pienten lasten kohdalla. Hoidossa olevien 1-2-vuotiaiden lasten määrä lisääntyy moninkertaisesti ja se on huolestuttavaa. Monet vanhemmat sanovat tuovansa lapsensa hoitoon, jotta ne saisivat sosiaalisia kontakteja tai leikkikavereita. Tarvitseeko näin pieni lapsi muuta, kuin oman äidin ja isän hoivaa? Aikuiset tarvitsevat apua ymmärtääkseen lapsensa emotionaaliset tarpeet (Lund 2010). Onko aikuisilla tapahtunut jotain merkittävää emotionaalisessa kasvussa heidän itsensä ollessa päivähoidossa lapsena?

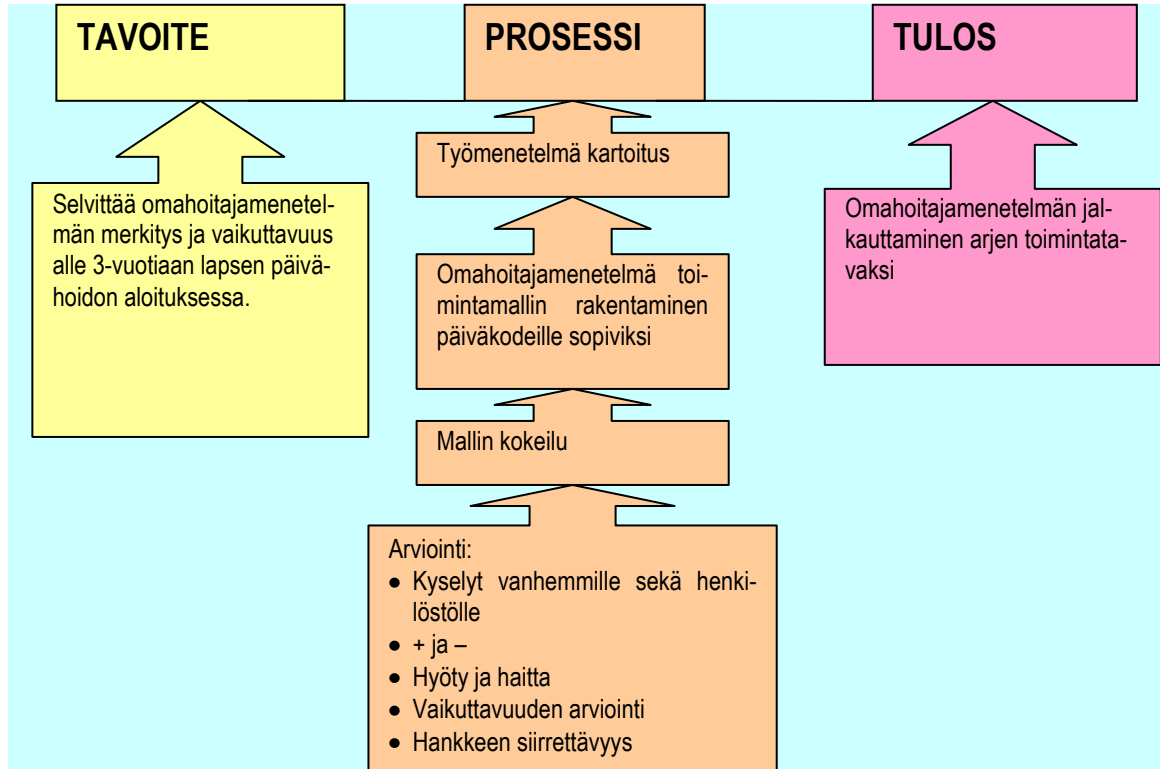
Hanketta tutkitaan kehittämisprosessin alusta alkaen loppuun asti realistisen arvioinnin näkökulmasta. Hankkeen alku ja toiminnan aika on formatiivista prosessiarviointia ja hankkeen lopussa asiaa katsotaan summatiivisella arvioinnilla (Viinamäki 2011). Omahoitajamenetelmä- hankkeessa työntekijät tekevät ja arvioivat työtään ja asiakkaat eli vanhemmat saavat lopuksi arvioida oman kokemuksensa pohjalta tuloksia. Prosessiarvioinnin avulla katsotaan kehittämishankkeen toimintaa ja luonnetta sekä hankkeen taitekohtia. Muutosprosessin tarkastelun avulla voidaan nähdä keskeiset piirteet työtavasta ja sen jalkautumisesta hankkeessa mukana oleviin päiväkoteihin. Kuinka hanke vaikuttaa Rovaniemellä ja jatkuuko asian kehittäminen, riippuu jatkossa työntekijöiden aktiivisuudesta ja siitä, onko ymmärrys omahoitajuudesta kehittynyt.

Aihe on ajankohtainen ja hyödynnettävissä muihin päiväkoteihin, sillä ymmärrys pienen lapsen elämän käännekohdasta, päivähoiton aloituksesta, on jokaisen ammattilaisen sisäistettävä omakohtaisesti. Hankkeen käyttökelpoisuus näkyy, mitä todennäköisimmin muutaman vuoden päästä, kun asia on saatu käytännössä toimimaan. Kenen etu nousee esille ja kenen jää vähemmälle huomiolle riippuu kuinka työntekijät ammatillisesti sitoutuvat viemään asiaa eteenpäin ja kuinka vanhemmat haluavat oman lapsensa asiat hoitaa. Muualta saatujen palautteiden mukaan omahoitajuus on ollut toimintatapana myönteinen ja kasvatuskumppanuus on ymmärretty arjen käytännöissä ja etenkin vanhempien vastuu on osattu nostaa tärkeäksi (Lund 2010).

2. OMAHOITAJAMENETELMÄN JALKAUTTAMISHANKKEEN METODOLOGISET VALINNAT

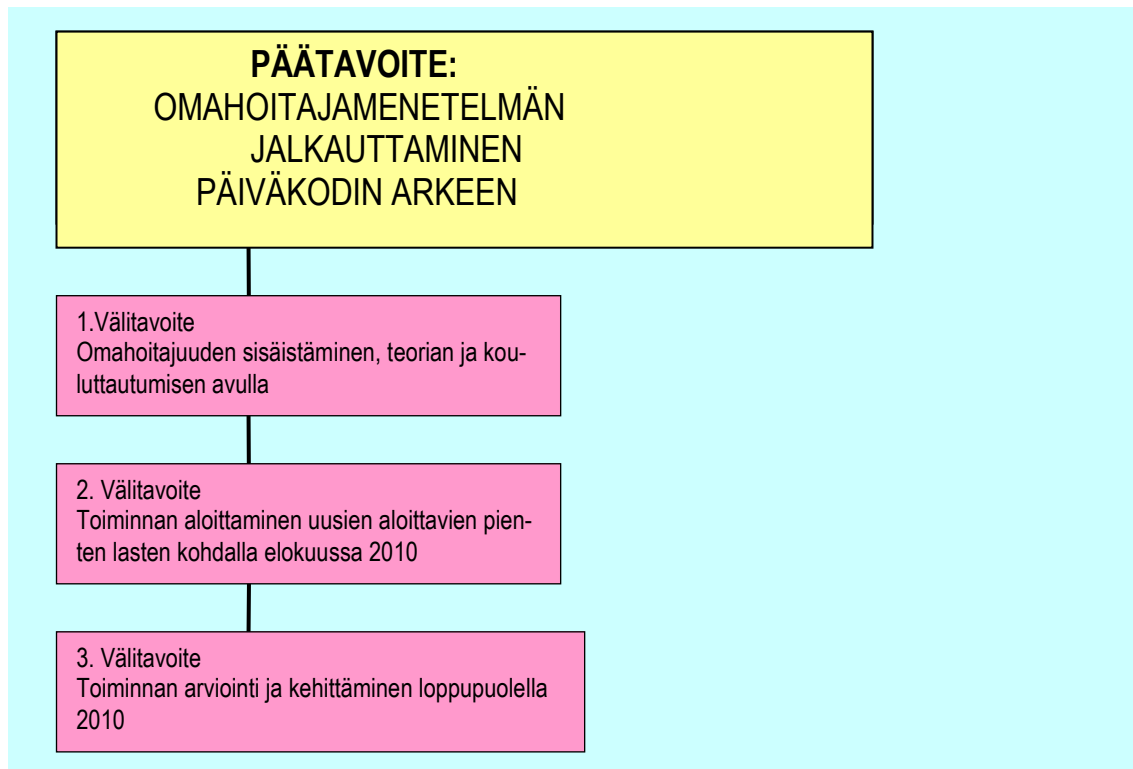
2.1 Omahoitajamenetelmän jalkauttamisen prosessimuotoinen eteneminen

Omahoitajamenetelmä tarkoittaa sitä, että päivähoidossa on sovittu yksi aikuinen, joka huolehtii sovittujen lasten asioista heti päivähoidon aloituksesta lähtien (Lund 2010). Kehittämistehtävänä hankkeessani on kehittää ja muuttaa olemassa olevia toimintamalleja sekä niiden rakenteita. Hankkeeni avulla lähestytään asioita uudesta näkökulmasta. Kehittämistoiminnan avulla on tarkoitus saada harmonisoitua häiriöitä ja ongelmia olemassa olevien instituutioiden sekä toimintatapojen ehdoilla (Toikko & Rantanen 2009, 47). Kehittämishankkeeni tavoitteena on jalkauttaa omahoitajamenetelmä päiväkodin alle 3-vuotiaiden lasten ryhmän arkeen. Pieni lapsi kehittyy emotionaalisessa kasvuympäristössä yhdessä perheensä kanssa. Kun lapsi lähtee päiväkotiin, tarvitaan hoitaja, joka ymmärtää asian ja antaa lapselle ja vanhemmille tarvittavan tuen ja kannattelee suhdetta. Omahoitajan tehtävänä on olla lapselle tukena ja turvana etenkin päivähoiton aloituksessa. Kuvioista 3. näkyy prosessi, joka toimintatutkimuksella halutaan selvittää.

Kuvio 3. Omahoitajamenetelmän prosessi (Kuosmanen 2011).

Toimijoina ovat päivähoidon ammattilaiset sekä päivähoidossa olevien lasten vanhemmat. Tarkoituksena on, että toimintaan osallistuvat kaikki, joita tämä kehittäminen koskee jollakin tavalla. Kehittämistoiminnasta vastaavat päivähoidon työntekijät. Kuviosta 4. näkyy, että toiminta on ennen kaikkea konkreettista tekemistä, mutta siihen liittyy myös pohtiva ja analyysoiva osuus (Toikko & Rantanen 2009, 58- 60).

Kuvio 4. Omahoitajamenetelmän jalkauttamisen tavoitteet

Ensimmäisenä alatavoitteena on saada ymmärrys omahoitajuuden sisällöstä koulutuksen ja tiedon jakamisen avulla. Kirjallisuus paketti löytyy liitteestä 8. Kokeillaan erilaisia vaihtoehtoja käytännössä, jonka pohjalta tehdään suunnitelma syksylle 2010. Keskustellaan aiheesta ja sovitaan yhteiset toimintatavat eri tilanteisiin, jotta olisi helpompi kertoa asioista vanhemmille ja uusille työntekijöille. Jaetaan omia tuntemuksia asiasta.

Toisena alatavoitteena on aloittaa käytännön toiminta elokuussa 2010. Omahoitaja soittaa lapsen kotiin heti, kun tieto lapsen päivähoiton aloittamisesta on saavuttanut henkilöstön. Päivähoiton aloittavien lasten vanhemmille pidetään aloituskeskustelu, jossa vanhemmat saavat kertoa omasta lapsestaan, perheestään sekä tavoistaan. Apuna keskustelussa käytetään Stakesin kaavaketta (Liite 7.) nimeltään Päivähoiton aloitusta edeltävä keskustelu (Kaskela & Kekkonen 2006, 128- 134). Perheitä kannustetaan käy-

mään tutustumassa päiväkodin arkeen eri toimintatilanteissa yhdessä sovitun lukujärjestyksen mukaisesti. Tämän tarkoituksena on tuoda päivähoidon arki tutuksi myös vanhemmille ja sen avulla he voivat auttaa lasta uuteen tilanteeseen kertomalla ja muistelemalla omia kokemuksiaan. Suhde omahoitajaan kehittyy tutustumisen myötä ja turvallisuuden sekä luottamuksen tunne syntyy sekä lapsella että vanhemmilla. Lapsen aloittaessa päivähoitossa hänellä on turvallinen aikuinen lähellä auttamassa uuteen alkuun.

Kolmantena alatavoite on arvioida toimintaa vuoden 2011 tammikuussa kyselyillä vanhemmilta ja päivähoidon henkilöstölle. Selvitetään, miten vanhemmat sekä hoitohenkilöstö ovat kokeneet omahoitajamenetelmän jalkauttamisen ja miten sitä voidaan kehittää edelleen. Tavoitteiden tarkoituksena on pilkkoa asiat pieniin osa-alueisiin, jotta omahoitajamenetelmän jalkautuminen onnistuu. Työntekijöiden on helpompi saada asioista ymmärrys pienissä osissa yhdessä kehittäen, koska pyritään välttämään muutosvastarinnan syntymistä liian suureksi. Yksin ei voi kukaan saada asioita aikaiseksi, sillä yhteistyöllä on enemmän vaikutusta asioiden etenemisessä.

2.2 Tutkimusjoukko

Tutkittavan joukon valintaan ei käytetty satunnaisotanta menetelmää, vaan valittiin joukko tiettyä tarkoitusta ajatellen (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2004, 155). Tutkimusjoukoksi on valittu ne perheet, jotka ovat aloittaneet päiväkodissa hoidon keväällä 2010 ja syksyllä 2010 sekä talvella 2011. Ekologinen validiteetti kehittämishankkeessa tarkoittaa taustayhteisön ja sitä ympäröivän kontekstin kuvaamista riittävän tarkasti (Viinamäki 2011). Kehittämishanke toteutettiin pilottihankkeena kahdessa pienessä päiväkodissa Rovaniemellä syksyllä 2011. Molemmat päiväkodit sijaitsevat yli 10km:n päässä ydinkeskustasta etelään. Kontekstina voidaan nähdä koko organisaatio, joka on päiväkotien ympärillä. Kuviossa 11. näkyy yhteiskunnallinen konteksti, joka määrittää mesotasolta asti lakien ja asetusten puitteissa päiväkotien toiminnan.

Päiväkodeissa on yksi yhteinen johtaja, joka vastaa molempien päiväkotien toiminnasta. Taulukko 1. kertoo henkilökunnan ja lasten määrän päiväkodeilla. Lisäksi hankkeessa mukana olleiden perheiden lukumäärän näkee taulukosta 1. Kuitenkaan varsinaiseen tutkimukseen eivät kaikki perheet osallistuneet. Syynä siihen olivat erilaiset muutokset päiväkotiryhmissä vuoden 2010 aikana.

Taulukko 1. Pilottipäiväkotien osallistujat

	Rautiosaaren päiväkoti	Hirvaan päiväkoti
Lapsia päiväkodissa yhteensä iältään 0-6 vuotta	32	43
Alle 3-vuotiaita lapsia on	8-10	12
Johtaja toimii molemmissa päiväkodeissa	yhteinen	yhteinen
Lastentarhanopettaja	2	3
Lastenhoitaja	4	5
Avustaja	1	2
Päiväkotiapulainen	1	1
Keittiötyöntekijä	1	1
Kehittämishankkeen toimintaan osallistuvat aikuiset	2-3	3
Kehittämishankkeen eri vaiheisiin osallistuvat perheet	8	10

Päiväkotien sisäisen verkoston lisäksi laajempaan verkostoon kuuluvat alueellisella tasolla taustayhteisönä olevat Ala-Kemijoen ja Ounasrinteen alueen aluevastaava sekä päiväkotien johtajat ja työntekijät. Tarja Lundin koulutukseen osallistuivat talvella 2010 Ala-Kemijoen alueen päiväkotien henkilökuntaa, koska sen hetkinen aluevastaava sai järjestettyä koulutuksen pikaisella varoitusajalla.

2.3 Toimintatutkimuksellisen tiedon kerääminen

Toimintatutkimuksen avulla tuotetaan tietoa, jolla voidaan kehittää käytäntöjä. Sen avulla voidaan tutkia ihmisten sosiaalista toimintaa, jonka pohjana on vuorovaikutus ja yhteisesti sovittu merkitys toiminnalle. Toimintatutkimus on ajallisesti rajattu kehittämisprojekti, jossa kokeillaan uutta toimintatapaa ja kehitetään samalla omaa työtä. Omahoitajamenetelmän jalkauttaminen arkeen on yhteistoiminnallista ryhmätason toimintatutkimusta, joka etenee syklisesti. Se on suunnitelmaan perustuvaa kokeilua, josta seuraa parannettu suunnitelma kokemusten pohjalta (Heikkinen 2007, 16- 19). Lähtökohtana toimintatutkimukselle oli havaittu ongelma tiimityössä ja sitä haluttiin alkaa kehittämään.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on kertoa asioista, joita tapahtuu aidossa elämässä. Asioita pyritään tutkimaan mahdollisimman laajasti ja todenperäisesti (Hirsjärvi& Remes& Sajavaara 2004, 151 -152). Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jolloin tieto kerätään aidossa arjen tilanteissa.

Tutkijan tehtävänä on havainnoida ihmisiä niiden omassa ympäristössään (Saari 2009). Kehittämishankkeessa halutaan nostaa pintaan asioita, joihin sekä vanhemmat että henkilökunta kiinnittävät huomion kehittämishankkeen aikana. Halutaan tietää vanhempien tuntemuksia lapsen hoidon aloittamisesta ja sen eteenpäin viemisestä. Toivotaan, että nousee sellaisia uusia kehitettäviä asioita esille, jotka auttavat työntekijöitä kehittämään omaa toimintaansa. Tutkittavana olevien henkilöiden ja ryhmän äänen esille saaminen on tärkeää. Tutkimuksen edetessä myös tutkimuksen suunnitelma on muotoutunut olosuhteiden vaikutuksesta. Jokainen laadullinen tutkimus on ainutlaatuinen ja niitä käsitellään ja tulkitaan sen mukaan (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2004, 155).

2.4 Analyysimenetelmät

Hanketta katsotaan kehittämisprosessin alusta alkaen loppuun asti realistisen arvioinnin näkökulmasta. Hankkeen alku ja toiminnan aika on formatiivista prosessiarviointia ja hankkeen lopussa asiaa katsotaan summatiivisella arvioinnilla. Formatiiivisessa arvioinnissa on edellytys sisällön ja toimintaympäristön asiantuntemuksesta sekä käytännölläheisyydestä ja arvioinnin uskottavuudesta (Anttila 2007, 85). Summatiivinen arviointi on kokoavaa arviointia, jolloin katsotaan lopputulokseen ja sen vaikuttavuuteen (Seppänen- Järvelä 2004, 20). Tarkoituksena on tarkastella kokonaistulosta, asetettuja tavoitteita, arvopäämääriä sekä odotuksia hankkeessa. Lisäksi arvioidaan jo tehtyjen interventioiden vaikutusta, mietitään vaihtoehtoisia ratkaisuja ja niiden merkitystä kokonaisuuden onnistumiselle (Anttila 2007, 85). Formatiiivinen ja summatiivinen arviointi antavat näkökulmaa asioihin ja arvioinnista saadaan monipuolinen toisiaan täydentävä kokonaisuus (Seppänen- Järvelä 2004, 20). Omahaotajamenetelmä-hankkeessa työntekijät tekevät ja arvioivat omaa työtään. Sen jälkeen asiakkaat eli vanhemmat saavat arvioida oman kokemuksensa pohjalta hanketta. Prosessiarvioinnin avulla katsotaan kehittämissankkeen toimintaa ja luonnetta sekä hankkeen taitekohtia. Muutosprosessin tarkastelun avulla nähdään keskeisiä piirteitä työtavasta ja sen jalkauttamisesta hankkeessa.

Arvioinnin ajatus sisältyy aina muutokseen suuntautuvaan kehittämissankkeeseen, sillä tulokseen pyrkivä hanke tarvitsee arviointitietoa toimintaympäristöstä. Lähtökohtana on luoda systeemi arvioinnille sekä seurannalle, jotta toiminnan avulla saatua käytännön hyödyllistä tietoa voidaan välittää eteenpäin. Lisäksi olisi tärkeää, että hankittu tieto olisi tiiviisti kytkeytyneenä kehittämissankkeen työprosesseihin, jotta se ei jäisi irralliseksi ja hyödyntämättä myös muihin vastaaviin hankkeisiin (Anttila 2007, 83). Kriittinen ar-

viointi liittyy tietoisuutta lisäävään ajattelutapaan, jolla ominaista on muutosprosessien käynnistäminen ja edistäminen (Viinamäki 2010). Työhön on osattava suhtautua tutkivasti ja muuttaen oikeanlaisella työotteella. Keskeisiä asioita ovat sisäisen logiikan ja työprosessien avaaminen sekä toiminnan sisällön piirteiden näkyväksi tekeminen. Realistisen arvioinnin avulla voidaan nähdä hankkeen eteneminen syklimäisenä prosessiluonteisena mallina (Anttila 2007, 83- 89). Liitteessä 4. voidaan nähdä koko hankkeen kulku realistisen arvioinnin näkökulmasta. Liite 1. kertoo loogisen viitekehyyksen matriisin avulla, kuinka hanke alkoi muotoutua. Ensimmäiseksi tehtiin hankesuunnitelma, jossa ideoitiin hanke ja selvitettiin lähtökohdat. Määriteltiin, mistä kontekstista lähdetään kehittämään reaalimaailman tapahtumaa asettaen tavoitteet sekä luomalla visio hankkeesta. Sen jälkeen oli luotava ohjelmateoria, johon tarvittiin hanketta koskevaa teoreettisesta ja käytännön tiedoista koottua informaatiota. Hanke käsitteellistettiin ja luotiin toimintaan tarvittava ohjelmateoria. On tärkeää hahmottaa kehittämisprosessin kulku ja laatia operationaalinen suunnitelma, jolla hanke toteutetaan (Anttila 2007, 89-92).

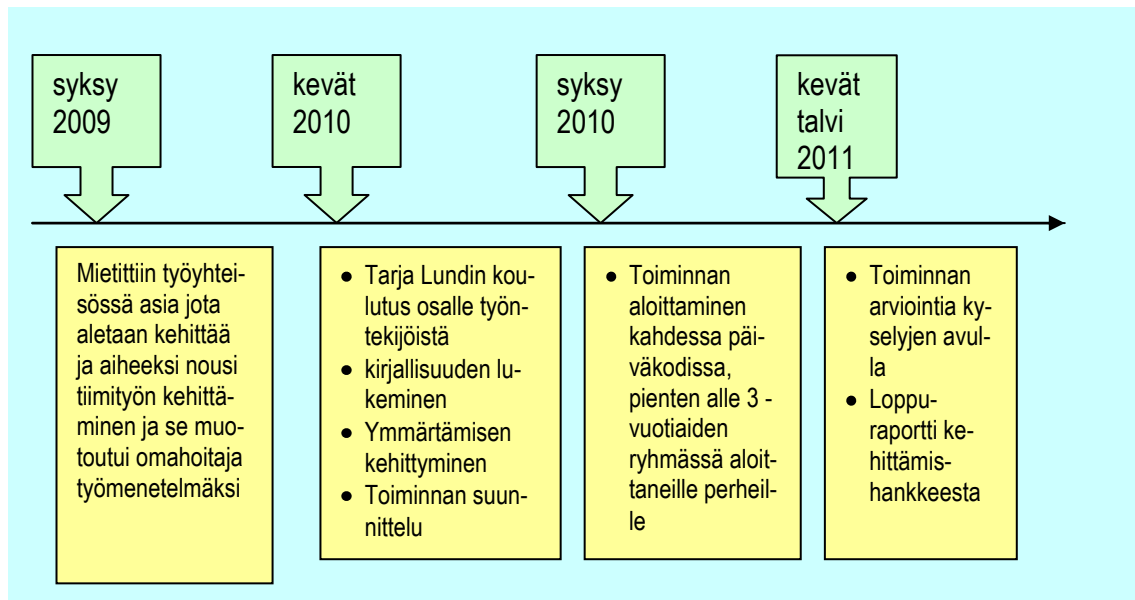
Liitteessä 5. näkyy hankkeen analysointiin käytetyn SWOT- menetelmän sekä Vastakohtien hiekkalaatikko- menetelmän liitteessä 6. kuviot. Näiden menetelmien avulla saatiin mahdollisimman monipuolinen näkökulma ydinasioista hankkeessa. Lasten vanhemmille tehdyt kyselyjen tulokset on analysoitu SWOT-analyysin sekä Vastakohtien hiekkalaatikon keinoin ja työntekijöiden vastauksia arvioitiin Vastakohtien hiekkalaatikolla. Menetelmät valittiin, että voidaan katsoa monipuolisesti ymmärtäen erilaisista näkökulmista asioita. Niiden arvioiden perusteella voidaan päätellä, millaisiin asioihin voidaan vaikuttaa vahvuuksia kehittämällä. Kyselyistä nousseet asiat laitettiin vastakkain, jotta saatiin kehittämisessä onnistumiset ja vielä ymmärtämistä vaativat asiat samalle tasolle (Pietiläinen 2010).

Vastakohtien hiekkalaatikon avulla voidaan sijoittaa kyselyissä tulleet vastukset ruutuihin ja analysoida kyselyjen vastauksia kokonaisuutena kartoittaen työntekijöiden sekä vanhempien suhtautumista omahoitajatyötapaan (Aalto-Kallio 2007). Viinamäki (2010, 50) on raportissaan käyttänyt vastakohtien tutkimista vastakohtien timantin avulla, jonka olen nimennyt uudelleen työhöni liittyen. Hänen mukaansa, analyysia voidaan tarkastella ylemmällä tasolla, koska vastauksien osat eivät ole silloin irrallaan toisistaan. Ne saadaan näkyviin samanaikaisesti ja niitä voidaan paremmin tarkastella. Liitteessä 5. olevassa SWOT- analyysissä tarkoituksena oli nostaa esille tämän hetken vahvuudet ja

heikkoudet omahoitajamenetelmästä vanhempien kokemana. Näitä asioita voidaan peilata tulevaisuuteen, jotta voidaan katsoa löytyykö mahdollisuuksia saada toimintaa paremmaksi tai löytyykö toimintaa uhkaavia tekijöitä (Virtanen 2007, 189- 190).

2.5 Kehittämishankkeen toteuttamisprosessi

Yhteiskunnallinen todellisuus ja toimintaympäristöt nähdään kompleksina, jolloin kehittäminen etenee prosessimaisesti täydentyen. Kehittäminen edellyttää työntekijöitä toimintatapojen jatkuvaa tarkastelua. Kehittäjiltä vaaditaan reflektiivistä asiantuntijuutta ja kykyä toimia sekä tehdä jatkuvasti ratkaisuja muuttuvassa ja vaikeasti hahmottuvassa sosiaalisessa todellisuudessa (Toikko & Rantanen 2009, 55). Kuvioista 5. voidaan nähdä lukukausittain tapahtuneet prosessin vaiheet pääpiirteittäin.

Kuvio 5. Toimintatutkimuksen vaiheet

Alussa hanke idean koettiin olevan valtavan suuri ja epämääräinen asia, johon oli tarkoitus tarttua. Päivähoidon aluevastaavan kanssa todettiin, että omahoitajuus on tällä hetkellä pinnalla oleva kehitettävä asia. Tammikuussa 2010 saatiin Tarja Lund koulutamaan omahoitajuudesta Rovaniemen Ala-Kemijoen alueen päivähoidon väkeä. Pilotti päiväkodeista koulutukseen pääsi vain yksi henkilö talosta sekä päiväkodinjohtaja. Hankkeen jalkauttamista auttoi suuresti se, että päiväkodinjohtaja oli aktiivinen ja osallistui kehittämiseen päiväkodeilla. Kevään 2010 aikana materiaalia eri lähteistä koottiin luettavaksi ja muokattavaksi. Tietoa eri näkemyksistä löytyi paljon ja oli aika rajata asi-

aa. Monet hakkeet omahoitajuudesta oli tehty laaja alaisesti eri kuntien alueilla. Kehittäjäjohtaja kävi päiväkodinjohtajien kokouksessa kertomassa Tarja Lundin koulutus palautteesta ja toi samalla kehittämishankkeen esille.

Keväällä 2010 oli tarkoitus miettiä tarkemmin tulevan syksyn toimintaa arvojen näkökulmasta sekä miten toiminta aloitetaan, jotta uudet työntekijät pääsevät mukaan. Asia muuttui, sillä monella työntekijällä loppui työsuhde toukokuun-heinäkuun aikana. Päiväkodinjohtaja päätti, että palaveri siirtyy syksylle. Kehittäjäjohtaja oli yksi niistä joiden työsopimus päättyi heinäkuussa. Kesäaika meni odotellessa tietoa hankkeen jatkumisesta. Päiväkodinjohtaja oli sitä mieltä, ettei hanketta jatketa jos kehittäjäjohtajan työ siirtyy muualle. Työt kuitenkin jatkuivat ja hanke jatkui.

Syksyllä 2010 päiväkotien pienten ryhmissä aloitti yhteensä kolme uutta aikuista. Toisessa päiväkodissa kehittäjäjohtaja oli hetken aikaa yhden uuden ihmisen kanssa ja hankkeen toiminta saatiin käyntiin. Lapsi määrän lisääntymisen vuoksi päiväkodilla tehtiin muutos henkilöstön jakautumisesta ja uusi työntekijä tuli pienten puolelle kehittäjäjohtajan siirtyessä 3-5-vuotiaiden ryhmään. Toisessa päiväkodissa oli kaksi hoitajaa, jotka olivat olleet mukana aikaisemmin ja heidän joukkoonsa tuli yksi uusi työntekijä. Työyhteisön yhteinen suunnittelu lauantai pidettiin syksyn alussa. Silloin lähes kaikki työntekijät olivat mukana. Ryhmät sekoitettiin ja mietittiin arvoja sekä eettisyyttä päiväkodin arjessa. Niistä koottiin tulokset, joita yhteisesti pohdimme. Se oli pohjana toiminnan viralliseen aloitukseen. Toiminta kehittyi pikkuhiljaa ja alkoi muodostua osaksi arkea. Vanhemmat olivat iloisesti yllättyneitä ja vähän hämilläänkin, kun heille soitettiin päiväkodilta ja pyydettiin aloituskeskusteluun. Osa vanhemmista kävi voimakkaita tunnekokemuksia läpi ja heillä tuli kyynel silmään kertoessaan kokemuksestaan hoitoon tuomisesta. Hoidon aloittaminen ja ikävä oli mietitty yhdessä vanhempien kanssa keskustelussa. Vanhemmille oli annettu mahdollisuus helpottaa lapsen ikävän tunnetta, joka onnistui askartelemalla perheen tärkeistä ihmisistä lapselle Omatalo (Liite 9). Siitä lapset saivat käydä ikävän tullessa ja muulloinkin katsomassa omia tärkeitä ihmisiä. Kiukun tullessa lapselle omahoitaja tunnisti, että äiti oli unohtunut mielestä (Lund 2010). Usein auttoi, kun menttiin katsomaan oman äidin ja perheen kuvia sekä annettiin lapselle kotoa tuotu oman kodin tuoksuinen huivi. Lapsi rauhoittui ja pääsi jatkamaan leikkiään. Nämä asiat näkyivät konkreettisesti arjessa, mutta kuinka asian laita oli aikuisten mielessä.

Onko omahoitajamenetelmä jalkautunut ja sisäistetty osaksi toimintaa? Onko omahoitajuudesta ollut mitään hyötyä? Tammikuussa laitettiin kyselyt vanhemmille sekä henkilöstölle, jotta saatiin tietää kuinka asia on omaksuttu. Kyselyjen avulla selvisi, että olisi tarpeen järjestää enemmän konkreettisen tiedon määrän lisäämistä ymmärryksen kehittämiseen erityisesti henkilökunnalle.

Omahoitajamallin kehittämistoiminnassa reflektiivisenä peilinä toimivat teoreettiset käsitteet sekä se vuorovaikutus, jolla todellisuus voidaan heijastaa. Tämä näkemys on kehittämismenetelmän, toimintatapojen sekä kehittämisen perustelujen ja organisoinnin jatkuvaa uudelleen arviointia. Jotta asiasta voidaan saada avointa, on puhuttava ja pohdittava kehittämishankkeen sisältöä (Toikko & Rantanen 2009, 52). Prosessimaisesti etenemällä voidaan ajatuksia muuttaa vähän kerrallaan dialogisempaan suuntaan. Ensin tehdään vuoropuhelua yksikkötasolla ja vähitellen edetään alueelliselle tasolle ymmärtämisen lisääntyessä. Tärkeää kuitenkin on muistaa kenen etua ajetaan.

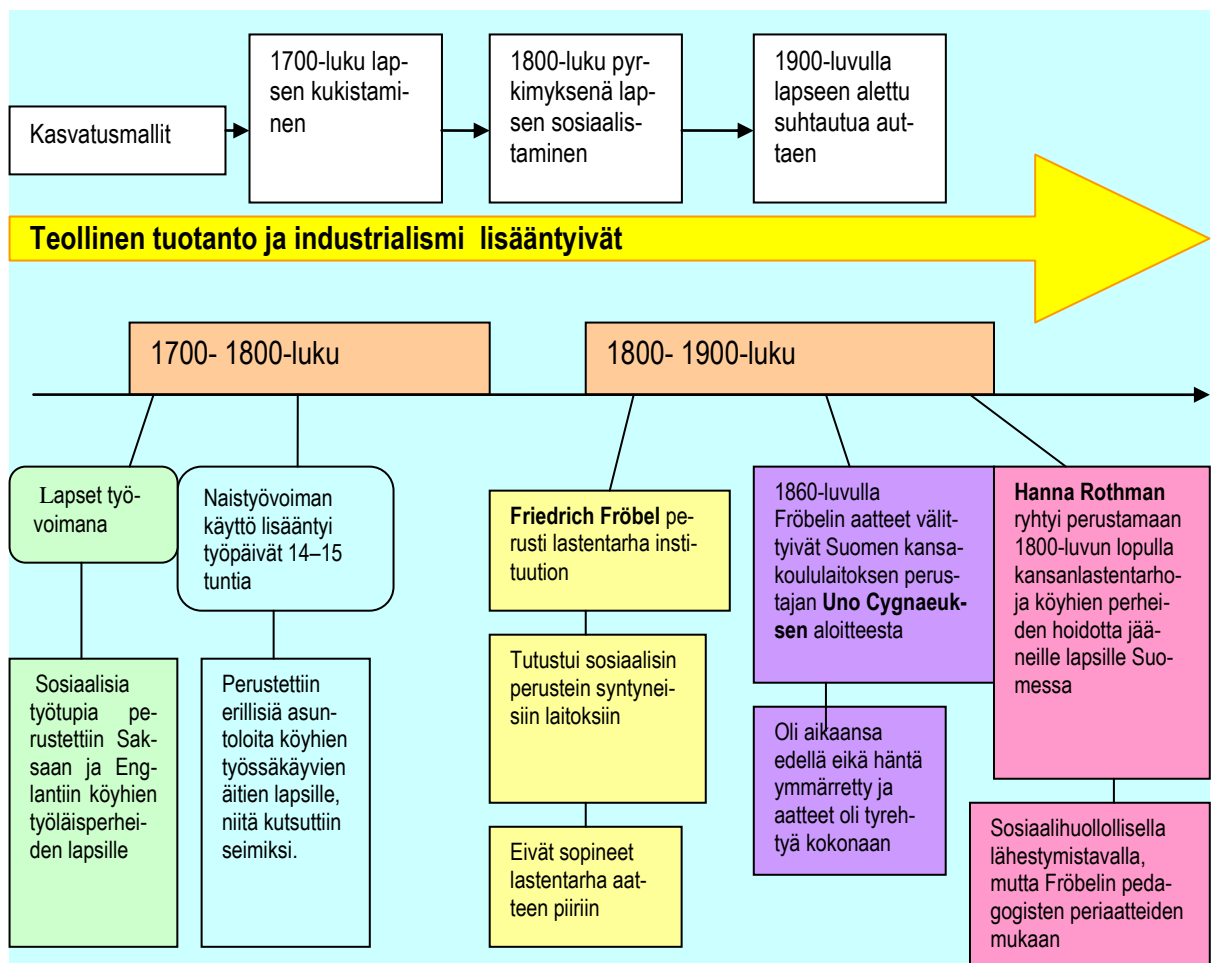
3. OMAHOITAJAMENETELMÄ HANKKEEN VIITEKEHYS

3.1 Seimien hoidosta päiväkotiin

Jokaisella asialla on menneisyytensä, josta asiat ovat lähteneet ja saavuttaneen tämän päivän tulevaisuuden. Katsottaessa historiassa taaksepäin on kotikasvatusta arvostettu kaikissa kulttuureissa. Lapsen paras paikka on aina ollut kotona omien vanhempien luona. Erilaiset yhteiskunnalliset asiat ovat olleet vaikuttamassa ihmisten elämän kuvioihin eri vuosisatojen aikana (Välimäki & Rauhala 2000). Varhaiskasvatukseen kiinnitettiin huomiota jo 1700- ja 1800-lukujen taitteeseen, jolloin teollinen tuotanto ja industrialismi alkoivat myös kehittyä. Naistyövoiman käyttö lisääntyi tuotannon kasvun myötä. Vanhemmat olivat töissä 14- 15 tuntia vuorokaudessa ja lapset joutuivat suorastaan heitteille. Vanhempien on kuitenkin pitänyt hankkia elantonsa työtä tekemällä ja sen vuoksi on apukeinoja lastenhoitoon kehitetty. Varhaiset hoitolaitokset perustettiin 1700-luvun loppupuolella aluksi Englantiin ja Saksaan. Ne olivat sosiaalisia hoitolaitoksia ja edustivat puhtaasti sosiaalihuollollista lähestymistapaa lasten varhaiseen kasvattamiseen. Sosiaaliset työtuvat oli perustettu pääasiassa köyhien perheiden lapsille, jotka joutuivat tekemään lapsityövoimana työtä kutomoissa ja kehräämöissä 14- 15 tuntia vuorokaudessa. 1700-luvun loppupuolella sosiaalisten laitosten rinnalle perustettiin erillisiä asuntoita köyhien työssäkävien äitien lapsille. Aluksi seimet oli tarkoitettu vain alle 2-vuotiaille (Ojala 1993, 15). Niiden tarkoitus oli pitää lapset hengissä seuraamalla terveyttä ja ravinnon saantia (Välimäki & Rauhala 2000, 387). Tämän voidaan sanoa olevan omahoitajuuden alkuvaihetta, jolloin tarkoitus oli auttaa ja tukea äitejä pienten lasten hoidossa.

Maailma kehittyi ja lastenhoito toiminta sai uusia näkökulmia, sillä Friedrich Fröbel perusti lastentarha instituution vuonna 1840. Hän on hyvin merkittävä teorian ja käytännön työn kehittäjä. Hän tutustui myös sosiaalisiin perustein syntyneisiin laitoksiin ja oli sitä mieltä, etteivät ne sopineet lastentarha aatteen piiriin. Suomessa Fröbelin aatteet välittyivät 1860-luvulla maamme kansakoululaitoksen perustajan Uno Cygnaeuksen aloitteesta. Hän ehdotti lastenseimien perustamista lastentarhojen kanssa tyttökansankoulujen ja opettajaseminaarin yhteyteen. Sellainen perustettiin vuonna 1863 Jyväskylään, mutta aikaansa edellä olevana asiat eivät lähteneet kehittymään enempää. 1800-luvun lopulla kuolleen Cygnaeuksen varhaiskasvatus ei levinnyt maahamme vaan ideat ja aikaansa edellä olevat aatteet olivat tyrehtyneet kokonaan. 1800-luvun lopulla perustettiin Suomeen kuitenkin sosiaalihuollollisin perustein olevia lastentarhoja. Niiden tehtävänä

ei nähty niinkään kasvatuksellinen tai kansansivistyksellinen. Hanna Rothman ryhtyi perustamaan kansanlastentarhoja köyhien perheiden hoidotta jääneille lapsille sosiaali- huollollisella lähestymistavalla, mutta Fröbelin pedagogisten periaatteiden mukaan (Ojala 1993, 16, 24- 26). 1920-luvulla lastentarhatoiminta laajeni hiljaista vauhtia. Taulukosta 2. voidaan nähdä seimien sekä lastenhoitopaikkojen lisääntyminen, koska yhteiskunta oli muuttunut ja sen myötä lasten päivittäinen hoidon tarve oli lisääntynyt. Esitettiin ajatus, että kunnat ottaisivat velvollisuudekseen lastentarhojen perustamisen. Sosiaaliministeriöstä lastensuojelutoimiston päällikkö Bondsdorff oli sitä mieltä, että lastentarhat muodostavat oleellisen tekijän lasten kasvatus ja suojelutyössä. Hänen mielestään niitä ei voinut jättää yhdistysten huoleksi. Vuonna 1927 käsiteltiin valtionapulaki asiaa eduskunnassa ja silloin tuli eriäviä mielipiteitä minkä ministeriön alaisuuteen lastentarhatoiminta kuuluu. Onko se sosiaali- vai opetusministeriön alaisuudessa on mietitty kautta vuosikymmenien ja siitä keskustellaan vielä tänäkin päivänä (Hänninen & Valli 1986, 137- 141).

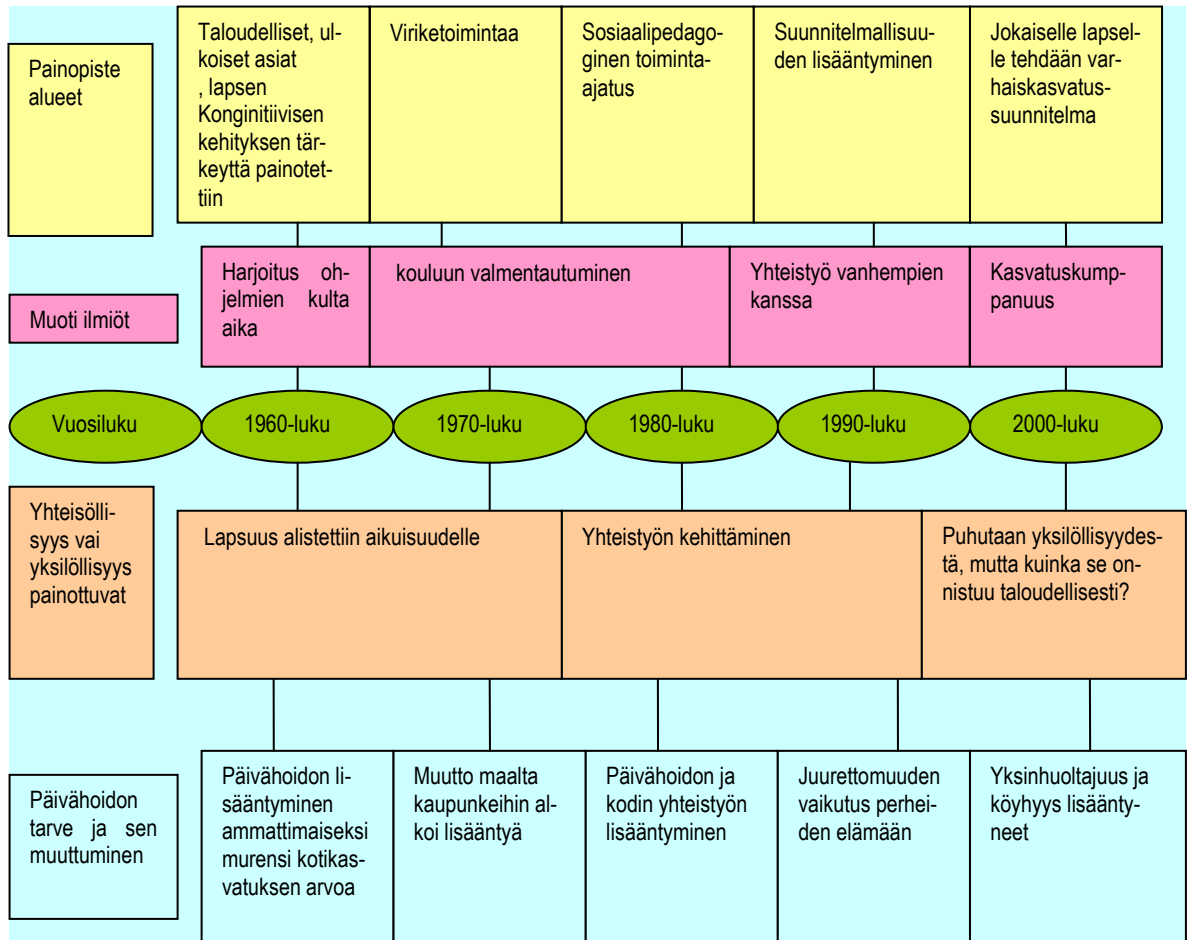
Kuvio 6. Historian vaiheita päivähoiton piilofunktion esiintymisestä.

Lastentarhatoiminnan aloittaminen monessa Euroopan maassa alkoi historiallisesti samoihin aikoihin kansallisaatteellisten liikkeiden kanssa. Suomessa tämä on nähtävissä valtiollisissa dokumenteissa. Esiin nousivat työväenkysymys sekä naiskysymys, jotka olivat yhteiskunnallisen muutoksen taipumisen osia. Kuvassa 6. näkyy, että äitien palkkatyön tueksi luotiin kansanlastentarhoja. Päivähoitolaitokset olivat kehittymiskeskuksia, jotka oli suunnattu työväenluokan lapsille (Välimäki 1999). Poliittinen päivähoitokeskustelu alkoi toisien valtiopäivien aikana, jolloin Tekla Hult esitti anomuksen, että kansanlastentarhat saisivat määrärahoja (Toiset Valtiopäivät, anom.ehd. N:o 173, 17.6.1909). Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa tämä on ollut kestävimpiä aiheita ja siitä keskustellaan edelleen, koska päivähoidon palvelut ovat osa sosiaalista palvelua tukien sekä rikkaiden että köyhien kotien kasvatusta tasa-arvoisesti (Välimäki & Rauhala 2000, 389).

Taulukko 2. Vuonna 1969 toimivien kunnallisten ja yksityisten laitosten perustamisvuosi Suomessa (Hänninen & Valli 1986, 255; Sosiaalinen aikakausikirja 6/1970).

Perustamisvuosi	Seimet	Laajennetut seimet	Leikkikoulut, päiväkerhot	Lastentarhat
Kunnalliset				
-1899	1	-	-	9
1900-1939	15	3	-	63
1940-1949	15	12	1	26
1950-1959	42	16	-	69
1960-1969	50	12	3	99
Yksityiset				
-1899	2	-	-	4
1900-1939	6	6	2	18
1940-1949	6	16	6	24
1950-1959	7	18	13	21
1960-1969	7	65	159	22

Päivähoidon tarve alkoi lisääntyä 1900-luvun alkupuolella kasvaen siitä tämän päivän tarpeisiin. Taulukosta 2. näkyy tämän päivän hoidon tarve, joka on huomasti lisääntynyt 1900-luvun alun tarpeesta. Yhteiskunnan muuttuminen on osa päivähoidon tarpeen muuttumista. Hyvin harvalla on omavaraisuutta niin paljon, ettei tarvitse lähteä kodin ulkopuolelle töihin. Tämän vuoksi päivähoitopaikat kunnallisella tasolla eivät ole riittäneet ja on pitänyt perustaa yksityisiä päiväkoteja. Asiat ovat kehittyneet niin, että kunta ostaa yksityisiltä päivähoidon palvelujen tuottajilta hoito palvelua. Kuviossa 7. nähdään päivähoidon painottuminen eri vuosikymmenien aikana. Millaisia asioita arvostettiin yhteiskunnassa, sellaisiin asioihin painotettiin myös päivähoidossa.

Kuvio 7. Päivähoidon painopisteet eri vuosikymmeninä.

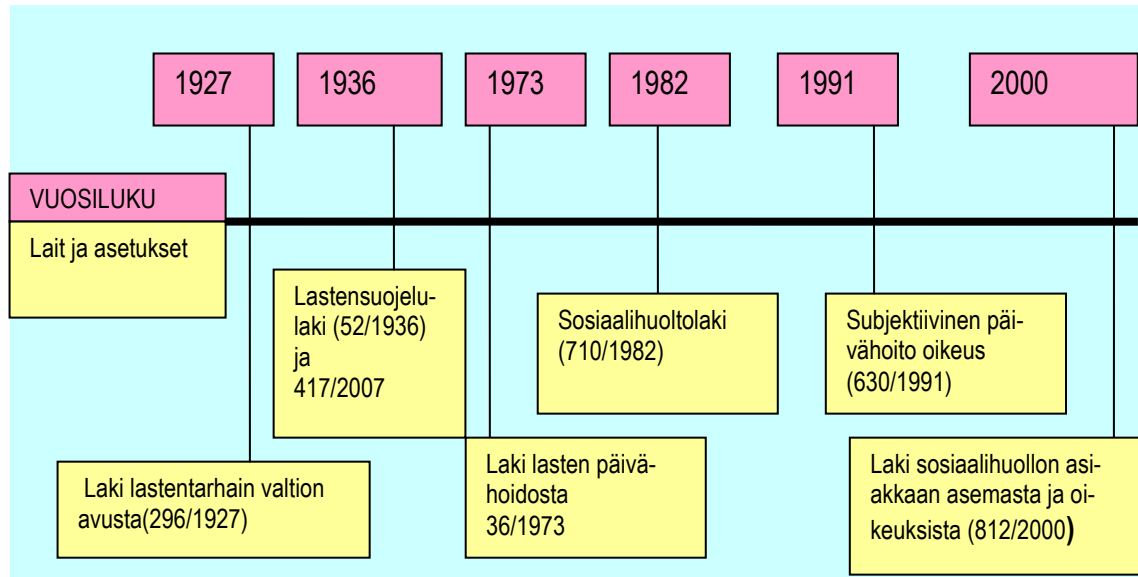
Eri vuosikymmeninä painottuivat erilaiset asiat ja muoti ilmiöt. Vanhempien merkitys oman lapsensa asiantuntijana on eri vuosikymmenten aikana ollut erilainen. 1960-luvun lopulla päivähoitoon suunnitteluun alettiin kiinnittää huomiota. Tähän oli suuresti vaikuttanut 1950- ja 60-luvuilla tapahtunut elinkeinorakenteen nopea muutos. Sen seurauksena teollisuus lisääntyi nopeasti ja uusia työpaikkoja tuli kaupunkiin ja taajama-alueille. Naisten työssä käynti lisääntyi ja äidit siirtyivät kodin ulkopuolelle työhön. Toiseen maailmansotaan asti olivat naimisissa olleet naiset käyneet vähän kodin ulkopuolisissa töissä (Ojala 1993, 174). Naisten työssä käynti lisääntyi yksinhuoltaja perheiden määrän kasvaessa. Muuttaminen paikkakunnalta toiselle työn perässä lisääntyi varsinkin nuorten perheissä ja se näkyi päivähoitoon tarpeen lisääntymisenä. Tällöin sai alkunsa myös lastentarhojen ja seimien yhdistäminen, sillä se koettiin taloudellisemmaksi (Hänninen & Valli 1986, 147). 1960-luvulla ammattilaisten määrä päivähoitossa alkoi lisääntyä nopeaan tahtiin koulutuksen lisääntymisen myötä. Kotikasvatuksen arvostaminen unohdettiin ja vanhempien usko omasta tärkeydestään lapsensa kasvattajana al-

koi murentua. Asia vanhempien asiantuntijuudesta omaan lapseensa tuli uudelleen esille lähinnä erilaisten lakien muodossa, jotka korostivat kotikasvatuksen merkitystä. Vanhempien merkitys päivähoiton laadun arvioijiksi arjessa alkoi nousta vähitellen 1980-luvulta. Heidän arvonsa nousi oman lapsensa asiantuntijana (Huttunen 1989, 25). 1980- ja 1990-luvulla alkoi sekä lainsäädäntö että julkinen keskustelu vahvistaa näkemystään kunnista ensi sijassa päivähoiton palvelujen tuottajina eikä ainoastaan lainsäädäntöä toteuttavana hallintoviranomaisena (Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2004, 26).

1980-luvulla alkoi päivähoitoa ohjata sosiaalipedagoginen toiminta-ajatus, jolloin nostettiin vanhemmat lapsen ensisijaisiksi kasvattajiksi. Se alkoi edellyttää yhteistyön lisäämistä päivähoiton ja kotien kanssa. Huoli lapsuuden katoamisesta alkoi olla keskustelujen aiheena. Pedagogiset lähtökohdat eivät olleet ainoita asioita lapsen elämässä, sillä vanhempien pitkät työpäivät pidensivät lapsen hoidossa olo aikaa (Huttunen 1989, 29- 30). Perheiden tilanteeseen vaikuttivat monet syyt ja siitä tulleet seuraukset. Esimerkiksi perheiden köyhyys tai pelko siitä, on vaatinut vanhempia ottamaan sellaisenkin työn, joka ei lapsen kannalta ole sopiva. On haluttu välttää tilanteita, jossa joudutaan hakemaan yhteiskunnalta tukea elämiseen. Lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt Ruokosen (2007) tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa enemmän kuin yleensä köyhyys. Taloudellisesti tiukemmalle ovat joutuneet yksinhuoltajat sekä monilapsiset perheet. Toimeentulotuen hakeminen on kynnyksikysymys ja sen tuomaa häpeän tunnetta halutaan välttää.

3.2 Päivähoidon kehittyminen yhteiskunnan muutoksessa

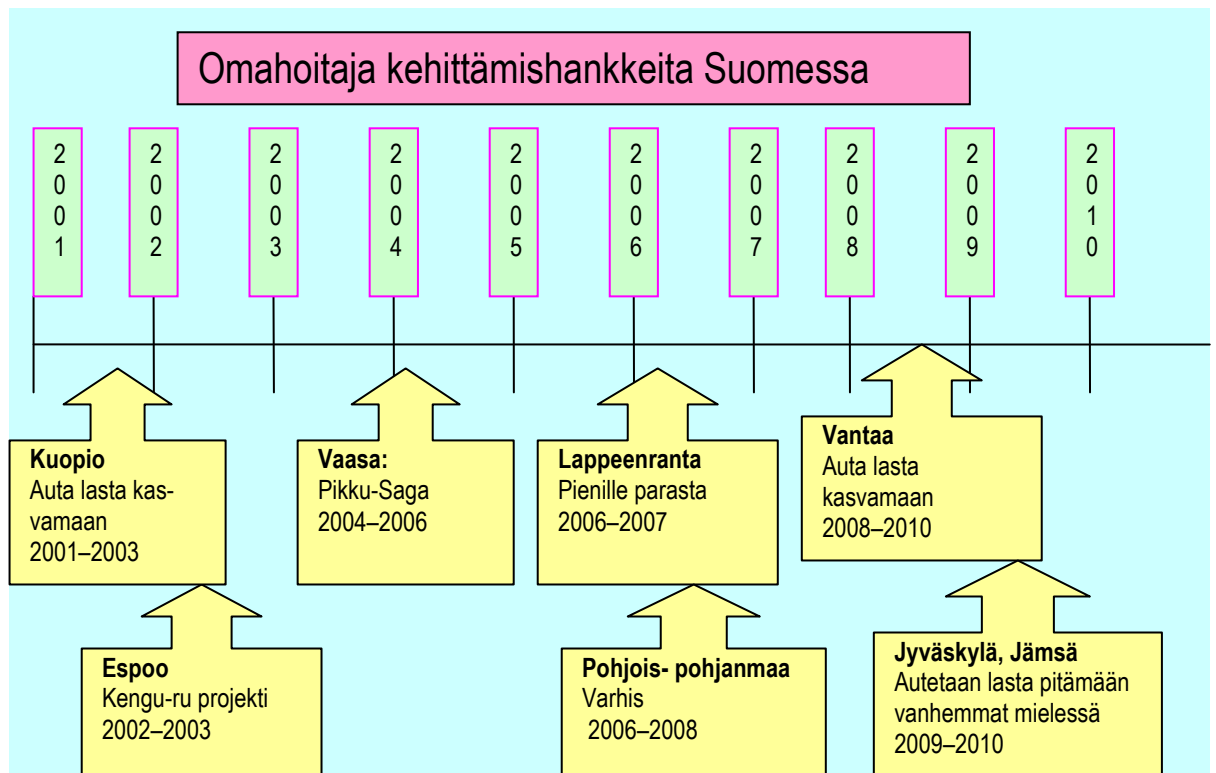
Päivähoidon palvelut ovat kehittyneet yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Ne ovat osa yhteiskunnan palveluja, joita moni suomalainen lapsiperhe tarvitsee. Makrotasolla tutkitaan sosiaalista järjestystä, yhteiskunnan kerrostuneisuutta ja sosiaalisten instituutioiden välistä vuorovaikutusta. Kysymys on usein sosiaalisten toimien ja historiallisten, kulttuuristen, poliittisten ja taloudellisten voimien välistä suhteista (Viinamäki 2009). Kuviossa 8. on päivähoiton makrotason toimintaa mm. lait ja asetukset, jotka ohjaavat toimintaa käytännössä. Päivähoidon ja kodin välinen vuorovaikutuksessa tapahtuva yhteistyö on mesotason toimintaa, jolloin käsitellään instituutioita, ryhmien rakenteita, niiden johtamista, päätöksen tekoa, sosiaalista identiteettiä sekä ongelmien analysointia (Viinamäki 2009). Kehittämishankkeessa korostuu erityisesti mesotason toiminta, mutta reunaehdot tulevat makrotasolta.

Kuvio 8. Keskeisimmät lait ja asetukset

Historialla ja kulttuurilla on suuri merkitys, siinä miten päivähoitossa toimimme. Lainsäädäntö määrittelee ja ohjaa toimintaa yhteiskunnassa (Viinamäki 2009). Liitteessä 2. on koottu päivähoitoa ohjaavia lakeja sekä asetuksia, jotka antavat suunnan toiminnalle. Kuitenkin lain tulkitseminen tapahtuu kunta tasolla ja tulkintaan vaikuttavat kunnan päättäjät sekä työntekijät. Jokaisen kunnan sisällä on oma kulttuuri ja arvot, kuten asiakasläheisyys, luotettavuus sekä laatu. Ne näkyvät ja tuntuvat arjen toiminnassa. Päivähoidon kulttuurin oletetaan olevan yleisesti ottaen lempeää, johon lapsen ja vanhemman on hyvä tulla.

Yksilötasolla voidaan kohdata myös muunlaista kokemusta. Organisaatiokulttuuri selittää osaltaan ihmisten käyttäytymistä. Se kertoo millaiset arvot ja oletukset ohjaavat toimintaa ja millaiset sidokset pitävät organisaation yhdessä. Kasvattajien yhteinen kulttuuri muodostuu arvoista sekä kasvatustyön taustalla olevasta käsityksestä, joka koskee lapsen ja lapsuuden olemusta, kehitystä, oppimista, kasvatusta sekä kasvatuksen yhteistyösuhteita (Karila & Alasuutari & Nummenmaa & Rausku - Puttonen 2006, 17). Kuvioista 9. nähdään, kuinka eri kunnissa on omahoitajamenetelmää kokeiltu monenlaisesta näkökulmasta katsottuna. Yhteisenä tekijänä on pienen lapsen hyvin vointi päivähoitokäytännöissä.

Kuvio 9. Kehittämishankkeita Suomessa

Tehtyjen hankkeiden ja tutkimusten kautta on etsitty omahoitajamenetelmä hankkeelle suuntaa ja ohjaavia tekijöitä. Lähtökohtana ovat Tarja Lundin luennot vuonna 2010 tammikuussa Rovaniemellä. Vastaavanlaisia kehittämishankkeita on tehty useina vuosina, kuten jo vuonna 2001 Kuopiossa on mietitty pienen lapsen tunne elämän kehitystä ja sen tukemista. Liitteestä 3. voidaan lukea tarkemmin, mitä aikaisemmin tehdyillä hankkeilla on lähdetty hakemaan. Viime vuosina Vantaalla ja Tuusulassa on otettu käyttöön koko kunnan alueella omahoitajamenetelmä (Lund 2010). Kehittämishankkeissa on ollut tärkeimpänä sanomana pienen lapsen äänen esille tuominen silloin, kun hän joutuu eroon äidistään.

Hankkeiden vaikutusta ja merkittävyyttä on tutkittu eri näkökulmista. Sekä ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisillä tutkimuksilla että yliopistotutkimuksilla on syvennytty aiheeseen. Julkisuudessa keskustellaan lastentarhanopettajien pätevydestä, mutta tutkimuksien sisällöt kertovat omaa tarinaansa ja ammatillista kehittymistä. Jokaisella ammattilaisella on mahdollisuus syventää omaa tietoaan ja ymmärtämistään. Taulukosta 3. voidaan nähdä, että työelämälähtöisellä tutkimuksella voidaan syventyä kokemuksellisesti käytännön toimintaan. Kenen näkökulmaa halutaan tutkia ja selvittää ja mitä tutkimuksella halutaan saada aikaan. Halutaanko pönkittää erityisesti tiettyä ammattikun-

taa vai ajatellaanko lapsen parasta ja hänen tulevaisuuttaan nyky-yhteiskunnan kansalaisena? Näiden hankkeiden taustalla on omahoitajuus terapeuttisen päivähoidon mallin mukaan.

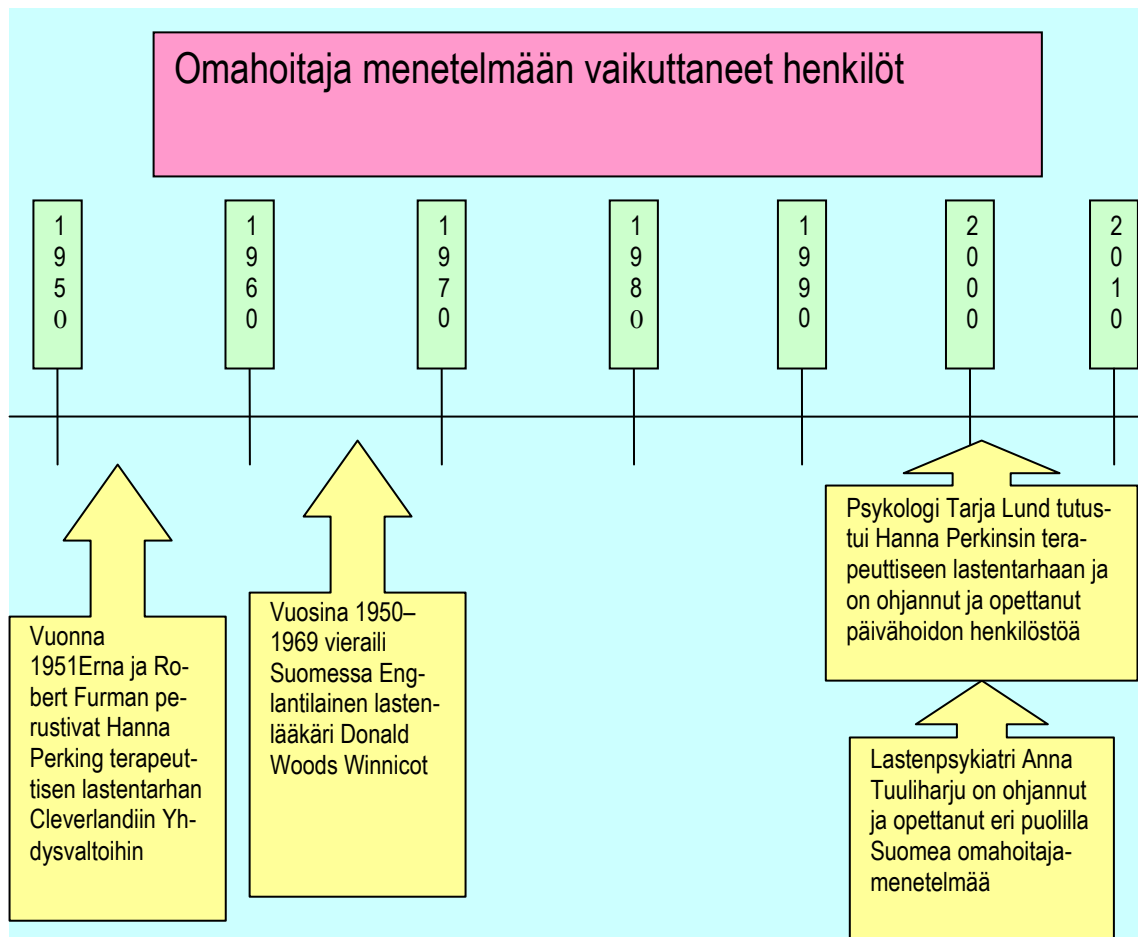
Taulukko 3. Tutkimuksia omahoitajuudesta.

kaupunki tai alue	Tutkimuksen nimi	Tutkimuksen tekijä
Oulun yliopisto 2008	Omahoitajana alle kolmivuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä, lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkökulmasta	Laura Kangas & Leena Isojärvi
Oulun yliopisto 2007	YHTEISTYÖN YTIMESSÄ Omahoitajakäytäntö pienten lasten päivähoitossa	Annu Seilonen
Helsingin yliopisto 2008	Kato Mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?	Marjatta Kalliala
Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia 2007	Äiti oot mun mielessä- omahoitajuuden toteutuminen päiväkodissa vanhempien näkökulma	Heidi, Forsman & Susanna, Hanhironva & Nina, Jaatinen
Vaasan Ammattikorkeakoulu 2010	Omahoitajuus päiväkodissa	Ella Puranen

Omahoitajuudesta on tehty tutkimuksia sekä Etelä että Pohjois- Suomen alueella. Niissä on tutkittu sekä henkilökunnan että vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä omahoitajuudesta. Nämä kaikki tutkimukset käsittelevät jo aloitettujen omahoitajuus mallien toimivuutta. Niistä on ollut apua mietittäessä omahoitajamenetelmän jalkauttamista. Keltikangas- Järvinen (2010, 201) puhuu tutkimustuloksista sekä tutkimussarjoista, joita on julkaistu 1980- ja 1990-luvuilla. Niiden sanoma on huolestuttava, sillä niiden mukaan varhain aloitettu päivähoito 1-2-vuoden iässä ennustaa käyttäytymisen ongelmien lisääntymistä 3-4-vuoden ikäisinä. Hän mainitsee erityisesti aggressiivisuuden, keskittymiskyvyttömyyden, levottomuuden ja koulussa tapahtuvan koulukiusaamisen lisääntymisen. Tutkijat olivat päätyneet sellaiseen tulokseen, että liian varhain aloitettu kodin ulkopuolinen hoito lisää kouluikäisenä tulevaa aggressiivisuutta. Yhdysvalloissa on tehty lisää tutkimuksia ja todettu, että lapsen viettäessä 10 tunnin päiviä hoidossa samana pysyvän hoitajan kanssa ei käyttäytymisongelmia ole siinä määrin kuin vaihtuvien hoitajien ryhmässä (Keltikangas- Järvinen 2010, 201, 211). Voidaanko sittenkin tehdä asian hyväksi jotain?

Tavoitteena omahoitajahankkeellani on tukea lapsen ja vanhempien kiintymyssuhdetta päivähoiton aloituksen aikana ja siitä eteenpäin. Lund (2010) pitämässään koulutukses-

sa perusteli, kuinka tärkeää on suhteen tukeminen. Hoitajan on tärkeää ymmärtää lapsen ja vanhempien tarpeet ja löytää keinot kuinka niihin voidaan vastata. Tämän asian ovat ymmärtäneet useat ihmiset, mutta erityisesti kuviossa 10. on nostettu esiin joitakin heistä. Heillä on tärkeä rooli omahoitajuuden eteenpäin viemisessä.

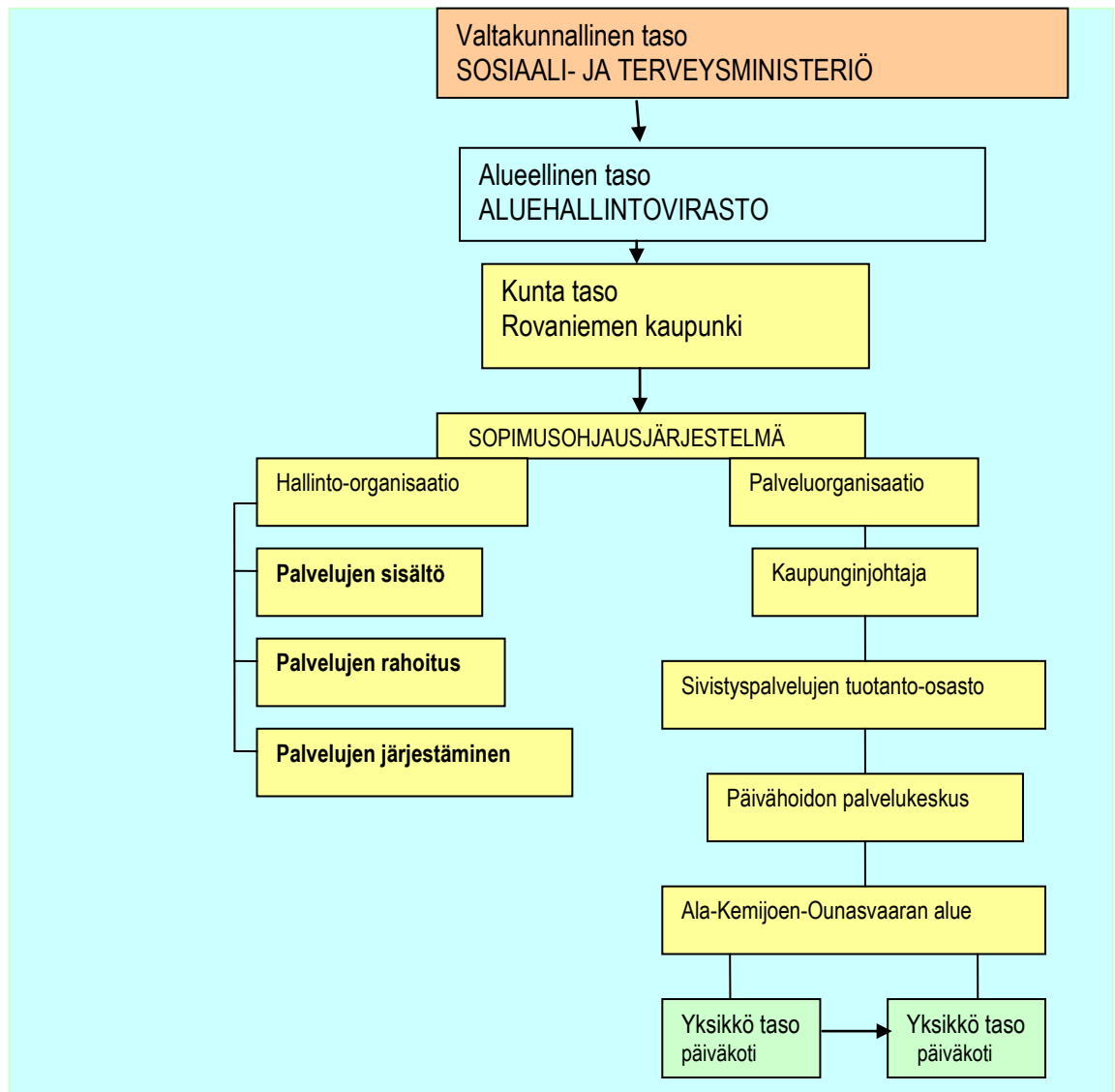
Kuvio 10. Omahoitajamenetelmään vaikuttaneet henkilöt.

Vuonna 1951 lapsiterapeutit Erna ja Robert Furman perustivat terapeuttisen lastentarhan Yhdysvaltoihin. He olivat kansainvälisesti arvostettuja tekijöitä ja saivat paljon arvostusta tekemästään työstä (Perkins 2010). Psykologi Lund kävi hakemassa oppia heidän lastentarhojen toiminnasta ja hänen opastuksellaan on eripuolilla Suomea koulutettu henkilökuntaa ymmärtämään omahoitajuuden ydin asioita. Tarkoituksena on, että vanhemmat kantavat erityisesti lapsensa emotionaalisen kehityksen päävastuun. Vanhempien on tunnetasolla oltava läsnä lapsen elämässä. Omahoitajan tehtävänä on auttaa lasta erityisesti päivähoitoa aloitettaessa, jolloin erokokemus on lapselle kamalin. Toinen suomalainen omahoitajuuden vaikuttaja on lastenpsykiatri Anna Tuuliharju. Hän

on ottanut kantaa pienen lapsen päivähoidon viemiseen voimakkaasti ja ollut mukana kehittämishankkeissa sekä kouluttamassa omahoitajuuteen.

3.3 Alueellinen näkökulma päivähoidon palvelujen tuottamiseen

Toimintaympäristö eli organisaatio on strategian lähtökohta, jonka tarkoitus on kuvata tietoisia ja keskeisiä tavoitteita ja suuntaviivojen valintoja sekä toimintalinjauksia muuttuvassa maailmassa. Organisaatiossa on tiedettävä ja tiedostettava tehdyt valinnat yhdessä, jotta niiden toteuttaminen onnistuu kurinalaisesti ja määrätietoisesti (Kamensky 2003, 17). Kuvioista 11. näky, kuinka päivähoidon valittu reitti lähtee valtakunnalliselta tasolta ja päättyy yksikkö tasolle.

Kuvio 11. Päiväkoti suhteessa yhteiskunnan eri tasoihin.

Valtakunnalliselta tasolta päivähoitoa johtaa sosiaali- ja terveysministeriö lakien ja asetusten avulla. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset on kirjattu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jossa näkyvät keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet lakeina ja asetuksina (STM 2002:29). Aluehallintoviraston tehtävänä on kunnallisen ja yksityisen sosiaalihuollon valvonta ja ohjaus sekä osallistuminen alueellisten kehittämishankkeiden toteuttamiseen ja niiden tukeminen. Sen tehtävänä on myös valvoa, seurata ja arvioida, että kunnat huolehtivat säädetyt velvoitteet kuten laadukkaan päivähoiton järjestäminen (Lääninhallitus 2009). Aluehallinnossa valvotaan kuntatason toteuttamista ja kunnissa suunnitellaan toteuttamisen mahdollisuudet, jotka yksikkötasolla toteutetaan. Kunta tasolla on Rovaniemen kaupungin valtuusto hyväksynyt kaupunki strategian, jonka yksi päämäärästä on asukkaiden Rovaniemi. Kuviosta 12. näkyy Rovaniemen kartta ja siinä voidaan nähdä, kuinka laaja Rovaniemi on.

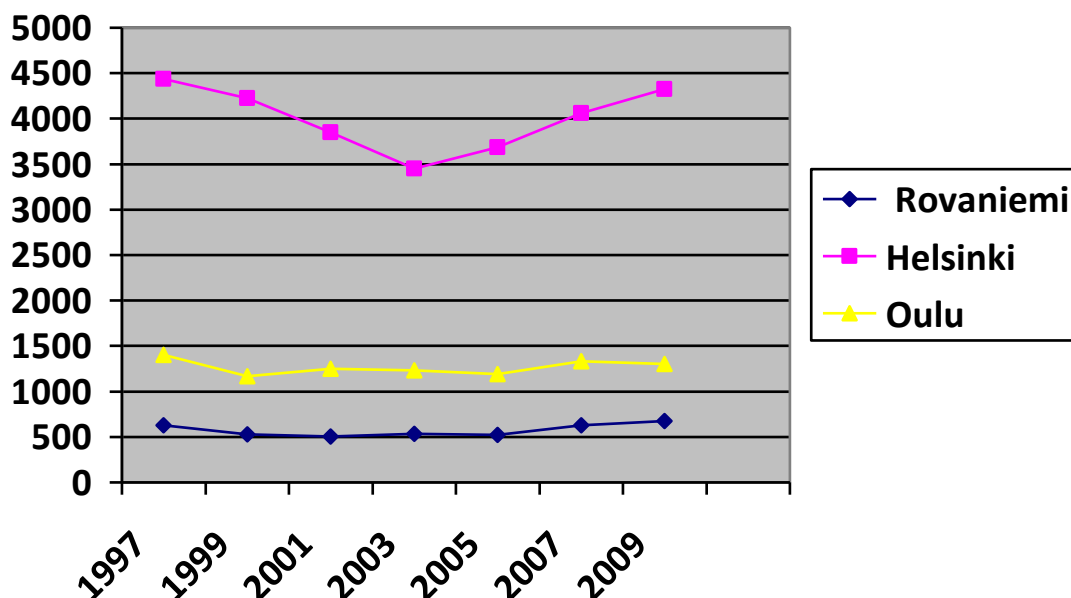
Kuvio 12. Rovaniemen kartta ja päivähoiton aluejako (Rovaniemen kaupunki 2009).

Rovaniemen kaupungin tehtävänä on edistää väestön hyvinvointia laadukkailla, toimivilla ja optimaalisilla hyvinvointipalveluilla. Palveluhankinta strategian mukaan nämä hyvinvointipalvelut perustuvat lainsäädäntöön, jotka ovat kaupungin järjestämis- ja rahoitusvastuulla olevia peruspalveluita (Rovaniemen kaupungin palvelustrategia 2010, 1). Palveluiden kehittämisen strategian (2006, 28) tavoitteena ja painopisteenä on tuot-

taa laadukkaita peruspalveluja tasapuolisesti asukkaille säilyttäen julkiset päivähoiton peruspalvelut vähimmillään keskuskyllillä. Palveluiden tuotannossa painotetaan tehokkuutta sekä taloudellisuutta.

Keinona on esitetty yhteiskäytäntöjen edistäminen muun muassa lasten- ja perhepalveluiden järjestämisessä. Kehittämishankkeen näkökulmasta katsottuna organisaation näkökulman ymmärtäminen auttaa ratkaisujen tekemisessä. Asioihin puuttuminen ja niihin vaikuttaminen onnistuu ymmärtämällä kaupungin linjauksia ja tavoitteita. Kylien näkökulmasta katsottuna taloudellisuus ja tehokkuus eivät aina kohtaa palvelun saajaa.

Päivähoidon näkökulmasta alue on jaettu tällä hetkellä kolmeen alueeseen Alakemijoen- Ounasvaaran alue, Keskusta-Ounasjoen alue, Saarenkylän alue. Alakemijoen alue on alueista kooltaan pienin, mutta ei kuitenkaan vähäpätöisin. Alue on yhdistynyt Ounasvaaran alueen kanssa yhteiseksi kokonaisuudeksi vuoden 2010 alusta. Rovaniemen alle 1-2-vuotiaat hoidossa olevat lapset näkyvät kuviossa 13. suhteutettuna helsinkiläisten ja oululaisten saman ikäisten lasten kanssa. Molemmissa kaupungeissa omahoitajuutta on kokeiltu päivähoitossa.

Kuvio 13. 1-2-vuotiaat kokopäivähoidossa olevat lapset (SOTKANet 2011).

Hyvinvoiva lapsi ja nuori on vuoden 2011 palvelusopimuksessa yhteisenä tavoitteena lasten ja nuorten palveluissa (Palvelusopimus 2010). Kuviossa 14. näkyy, kuinka siinä otetaan huomioon lapsi – ja nuorisopoliittisen ohjelman strategiset periaatteet, joita ovat

ennaltaehkäisy, varhainen avoin yhteistyö, yhteisöllisyys ja vertaistoiminta, saatavuus sekä osallisuus ja vaikuttaminen. Jokaisen palvelujen tuottajan velvollisuuteen kuuluu edistää omalta osaltaan näitä periaatteita (Palvelusopimus 2010). Palvelusopimuksessa on hienosti kirjattu asiat, kuinka lapselle voidaan suunnata hyvinvointia takaavat palvelut. Kuitenkin toisaalta sisällä kylissä velloo ja tärisee. Puhutaan riittävästä peruspalveluista, jotka pyritään turvaamaan ja halutaan ehkäistä ongelmien syntyminen auttamalla lapsen perheen sujuvuutta.

HYVINVOIVA LAPSI JA NUORI ROVANIEMELLÄ				
Omahoitajatyömenetelmä hankkeen sijoittuminen	Varhainen avoin yhteistyö Tavoitetaan ja puututaan tilanteisiin ennen ongelmien syntymistä auttamalla arkielämän sujuvuutta	Yhteisöllisyys ja vertaistoiminta Kuuluminen yhteisöön ja siinä voimaantumista samassa elämäntilanteessa olevien kanssa	Saavutettavuus Oikea-aikaisesti saatavat esteettömät palvelut riippumatta asiakkaan sosiaalisesta, taloudellisesta tai yhteiskunnallisesta tilanteesta.	Osallisuus ja vaikuttaminen Aito ja tasa-arvoinen osallisuus itseä koskevissa asioissa ja niihin vaikuttaminen

Kuvio 14. Sopimuskokonaisuuden yhteiset tavoitteet ja arviointi (Palvelusopimus 2010, 3).

Päiväkodeista toinen pursuaa lapsia ja kylällä olisi tulossa kokoajan lisää lapsia hoitoon, mutta vanhemmat joutuvat viemään lapsensa tähän toiseen päiväkotiin noin 7 km:n päähän. Autetaanko sillä perheiden arkea ja sujuvuutta, että perheen aamu ajasta menee tunti lapsen viemiseen ja hakemiseen päivähoitosta? Lapsella ja etenkin pienellä lapsella on muutenkin niin pitkiä päiviä hoidossa. Onko tämä sitä ennaltaehkäisevää toimintaa? Perheet joutuvat ottamaan päivähoitopaikan eri päiväkodista, koska tilaa ei ole. Kuinka taataan lapselle hyvä päivähoitotoimitus, kun perhe ei ole sitoutunut? Heille paikka on vain väliaikainen ja se vaikuttaa osallisuuteen, mutta kokevatko he kuuluvansa yhteisöön?

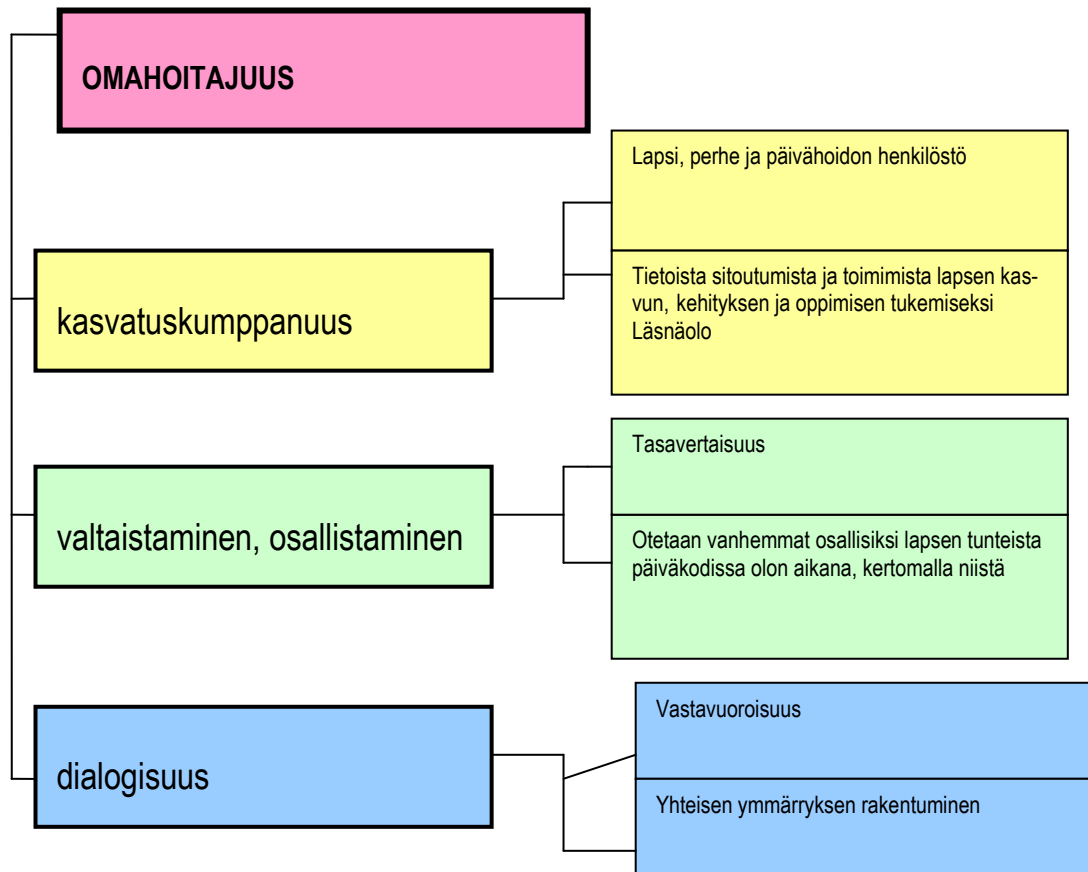
3.4 Kehittämishankkeen jalkauttamisen keskeiset käsitteet

Päivähoidossa on lapsia iältään alle 1 vuotta -6 vuotta. Tässä kehittämishankkeessa on rajattu iäksi alle 3-vuotiaat lapset. Heidän tunne-elämän kannalta on erityisen tärkeää kannatella suhdetta vanhempiin. Omahoitajuus on yksi keino, joka mahdollistaa pysy-

vän kiintymyssuhteen yhteen aikuiseen päivähoitossa olevalle lapselle. Tämä aikuinen on päivähoiton alusta alkaen mukana lapsen elämässä ja tuo tuttuuden myötä turvallisuuden tunteen. Tuttu aikuinen toimii linkkinä muihin aikuisiin ja lapsiin. Tuttu aikuinen on läsnä hoito tilanteissa, antaa lohtua ja kannustusta eli on saatavilla kun lapsi sitä tarvitsee. Omahoitajamenetelmä edellyttää hoitohenkilöstöltä uudenlaista ajattelua sekä päivähoiton perustehtävän pohtimista. On muutettava työtapoja, sillä vuorovaikutus on tiiviimpää ja se vaatii kasvattajalta kykyä asettua olemaan enemmän läsnä lapsen elämässä. On jätettävä suorittamisen paineet ja opittava aitoa läsnäoloa, sillä työn kohteena on lapsen perusturvallisuus ja kehittyvän tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen tukeminen (Mikkola 2010,10).

Tämä kehittämishanke on prosessi, jonka avulla on tarkoitus löytää ymmärrys asiasta ja samalla kasvatuskumppanuudesta syvempi merkitys perheen ja työyhteisön välillä lapsen äänen kuulemiseksi. Työntekijän on löydettävä itsestään ja ympäristöstäni resursseja ja motivaatiota oman työn kehittämiseen. Hänen on myös löydettävä kosketus omaan sisäiseen maailmaansa. Työntekijän on osattava erottaa oman elämäntarinansa vanhempien elämäntarinoista emotionaalisella tasolla. Lisäksi korostetaan myös vastuun ottamista omista valinnoistani omassa työssäni (Kaskela & Kekkonen 2006, 28). Kuviosta 15 näkyy, että keskeisiksi käsitteiksi nousevat dialogisuus, valtaistaminen ja kasvatuskumppanuus (Toikko & Rantanen 2009, 47).

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan henkilöstön ja vanhempien sitoutumista ja toimimista tietoisesti lapsen kehityksen, oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Kasvatuskumppanuudessa koti ja päiväkotit tuodaan lähelle toisiaan, jolloin sekä vanhemmat että päiväkodin kasvatusvastuulliset osallistuvat yhdessä lapsen päivittäiseen kasvatukseen ja hoitoon. Myös laki velvoittaa päivähoiton tehtävään, joka on tukea kotien kasvatustyötä. Kumppanuudessa on kuitenkin voimaannuttamisen näkökulma, sillä silloin työntekijä asettuu vanhemman rinnalle. Varhaiskasvatuksen ymmärtäminen perheen ja päivähoiton yhteiseksi tehtäväksi tuo esiin uudenlaisen palvelukulttuurin (Kaskela & Kekkonen 2006,17, 20). Luottamuksen kehittyminen vuoropuheluksi lapsen arjen asioissa auttaa jakamaan myös vaikeissa tilanteissa nousevat ongelmat. Tavoitteena on huolen puheeksi ottaminen ennen kuin siitä tulee vaikeaa. Yhteinen ymmärrys lapsen asioista auttaa turvaamaan lapselle ehjän kasvun, kehityksen ja oppimisen perustan (Kaskela & Kekkonen 2006,21).

Kuvio 15. Omahoitajuuden syvempi ymmärtäminen.

Empowerment eli valtaistaminen tai osallistaminen on Dennisen Saleebyn vuonna 1997 määrittelemänä tavoite ja prosessi, jossa yksilöitä, ryhmiä, perheitä ja yhteisöjä autetaan löytämään resursseja ja välineitä, joita löytyy heistä itsestään ja ympäristöstään. Se ymmärretään asiakkaan yksilöllisen kapasiteetin lisäämisenä ja siinä korostuu yksilön vastuu omasta elämästään (Kuronen & Granfelt & Nyqvist & Petrelius 2004, 282).

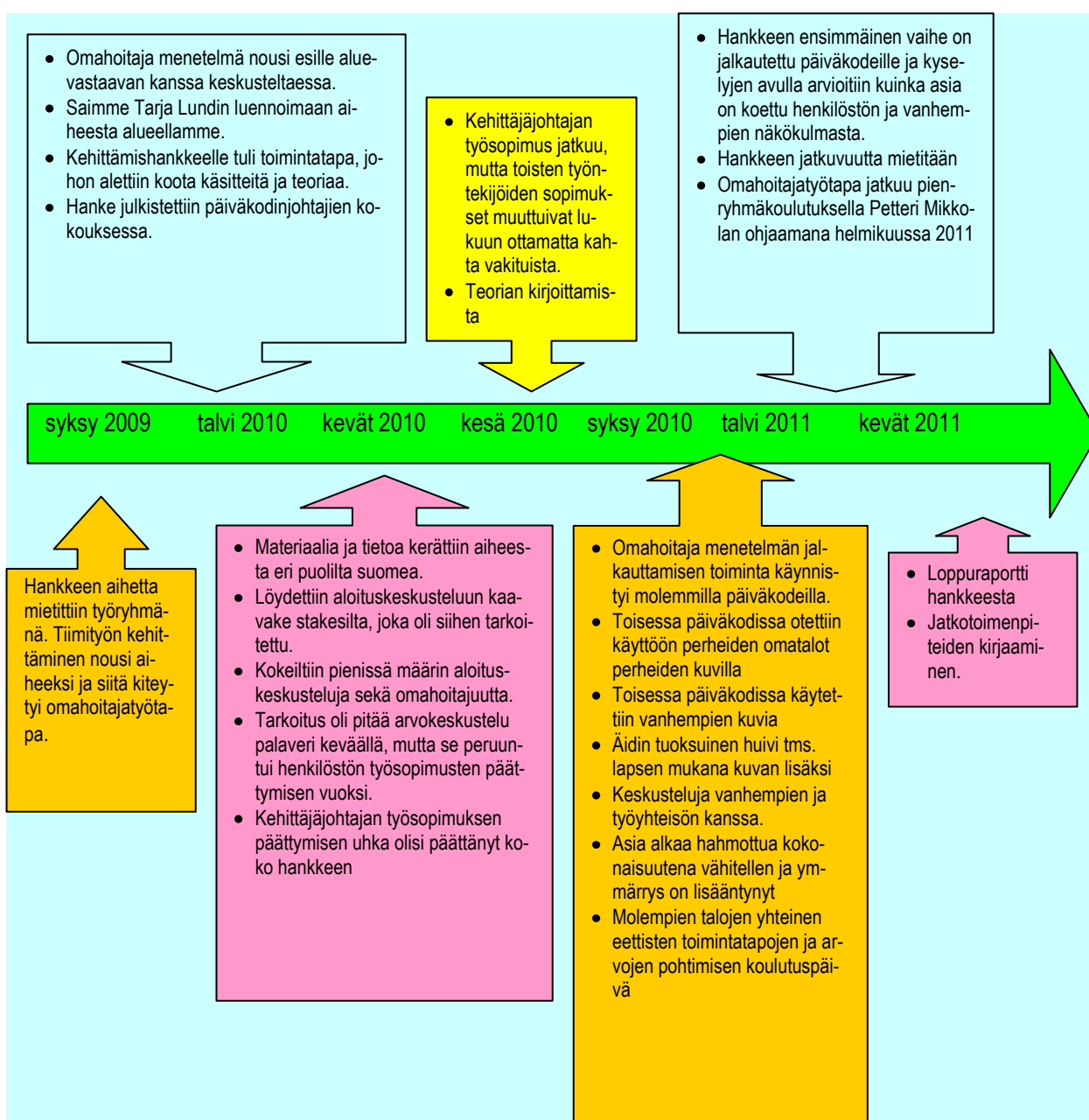
Kaskela ja Kekkonen (2006, 38) kuvaavat dialogia kuulemisen avaimena, joka voi synnyttää aitoa vuoropuhelua ja tulla näkyväksi kunkin omalla tavalla omien ajatuksien esille tuomisena. Tärkeintä ei ole se, että jokin on oikeassa tai väärässä, vaan molemminpuolinen tasa-arvo korostuu keskusteluissa. Rehellisyys ja suorapuheisuus mahtuvat dialogiseen vuoropuheluun, koska silloin on kuuntelemisen lisäksi saavutettu myös luottamus. Kasvatus ilmapiirissä on löydettävä työntekijän ja vanhemman välinen hyvä keskustelu ilmapiiri.

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta ei voi tukeutua pelkästään luotettavaan tieteelliseen tietoon, sen tavoitteluun ja soveltamiseen. Se on uuden tiedontuotannon mukaista toimintaa, jonka ajatellaan syntyvän käytäntö yhteyksissä. Uusi tieto on luonteeltaan käytännöllistä ja sen keskeisenä kriteerinä on käyttökelpoisuus (Toikko & Rantanen 2009, 54). Tämän hankkeen tiimoilta tietoa aiheesta on jo tuotettu, mutta omahoitajamallin käytäntöön saattaminen luo uutta tietoa aiheen tuomisesta arkeen ja sen jalkauttamisesta käytännön toimintaan.

4. TULIKO OMAHOITAJAMENETELMÄSTÄ ARJEN TYÖVÄLINE?

4.1 Omahoitaja-menetelmän jalkauttamisen prosessin kulku

Kehittämishankkeen avulla on saatu jalkautettua omahoitajamenetelmä pikkuhiljaa piltotti päiväkotien hoidon aloituksen uudeksi työkaluksi. Töitä on jokainen osallistunut joutunut tekemään ja paljon on jäänyt tekemättä, sillä aika on tämän hankkeen tiimoilta loppunut. Kehittämishankkeen aikajanelta kuvassa 15. voidaan katsoa keskeiset tapahtumat hankkeen ajalta.

Kuvio 16. Kehittämishankkeen tavoitteen jalkauttaminen

Hankkeen aikana otettiin käyttöön hyvistä käytännöistä koottu yhteinen malli. Tämä vaiheistettiin kuviossa 17. olevaksi Portaajat – kuvioksi, joka toimii DalMasonin (2011) kuvaamana luurankona, josta lähdetään tekemään haluttua asiaa. Kuviossa näkyy, miten edetään ja mitä tehdään. Asian sisältö muokkaantuu jokaisen perheen yksilöllisten kokemusten ja tarpeiden mukaan. DalMason (2011) mukaan tarinoiden kertomisesta on apua prosessin läpikäymisessä. Päivähoidon aloittaminen on prosessi sekä vanhemmalle että lapselle, joten menetelmäksi otettiin tarinallisuus. Vanhemmat saavat lapsen elämän vaiheita kertaamalla nostettua tunteita pintaan, joten samalla voidaan läpi käydä muutoksen aiheuttamaa tunnetta ja omaa suhdetta lapseen sekä omahoitajaan.

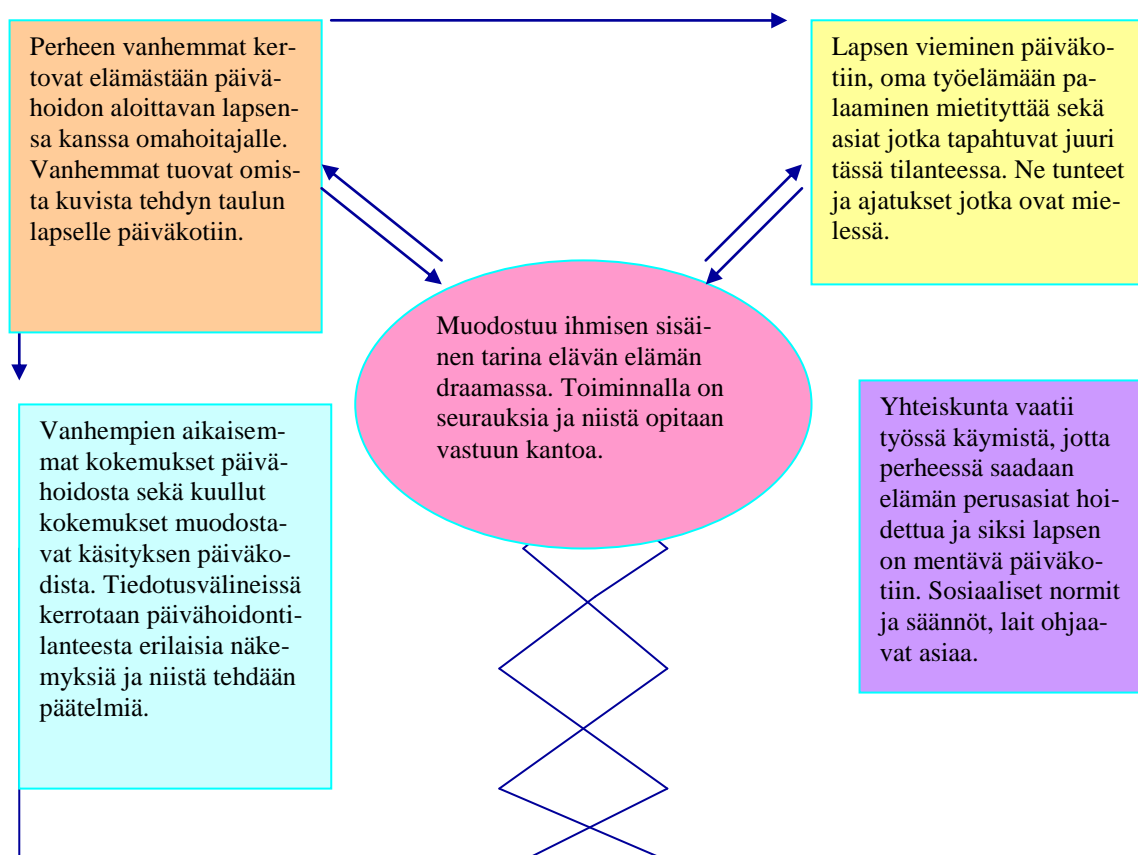
Kuvio 17. Omahoitajuuden portaajat

Ensimmäinen askel: Päivähoitopaikka tiedossa

Kun perhe saa tiedon päivähoitopaikasta lapselle, sovittiin samaan aikaan päiväkodilla lapsen asioista huolehtiva omahoitaja (Mikkola & Nevalainen 2009, 34). Omahoitajan tehtävänä on soittaa uuteen perheeseen ja sopia aloituskeskusteluun aika. Samalla hän kertoo, että on lapsen asioista huolehtiva omahoitaja. Kasvatuskumppanuuden luominen perheen kanssa aloitetaan. Soittaminen otettiin vastaan käytännössä hyvin, sillä päiväkodin johtaja kannusti työntekijöitä soittamaan ja avaamaan uusille perheille välittämisen kulttuuria.

Toinen askel: Omahoitaja ja vanhemmat tapaavat yhteisessä keskustelussa

Aloituskeskustelu on otettu kehittämishankkeen myötä kokeiluun pilotti päiväkodeilla. Tarkoitus on herättää vanhempien tietoisuus omasta vallastaan ja valinnoistaan lapsen päiväkodissa olon aikana. Ensimmäisellä tapaamisella perheen kanssa käydään läpi aloitusprosessi keskustellen ja samalla rauhasa tutustuen. Keskustelun tueksi on otettu Stakesin Aloituskeskustelulomake, joka näkyy liitteessä 7. (Hastrup & Kaskela & Kekkonen & Kalland & Forsberg 2006). Alkujännityksen jälkeen siirrytään perheen elämään ja kokemuksiin, jolloin vanhemmat saavat muistella oman lapsensa elämää ja toimintaa hänen kanssaan. Kuviossa 18 on tarinallisen kiertokulun vaiheet, jonka avulla vanhempia kannustetaan kertomaan omia tunteuksia liittyen lapsen elämäkokemuksiin.

Kuvio 18. Tarinallinen kierokulku omahoitajuuden kehittämisen työtavassa (Hänninen 2000, 21).

Tarkoitus on avata tie päivähoiton aloittamisen tuomaan tunteeseen ja sen esille tuomiseen luvallisena asiana. Positiiviset kokemukset antavat vanhemmalle merkityksellisen olon aloituskeskustelun ja päiväkotiiin tutustumisen aikana, jolloin positiiviset kokemukset osallisuudesta antavat vanhemmalle tunteen ja halun olla mukana lapsen arjessa (DalMaso 2011). Kehittämishankkeessa osallistavaksi ja aktivoivaksi menetelmäksi on

valittu tarinallinen menetelmä. Siinä suhde asiakkaisiin lähtee tilanteesta, jolloin ammatillisessa roolissa oleva henkilö toimii kuuntelijana ja asiakas saa olla itse päähenkilönä oman asiansa suhteen. Asiakkaalla on silloin toimijan rooli ja siten hänen osallisuutensa korostuu. Perheen historian vaikutus yhdessä nykyhetken kanssa vaikuttavat suuresti siihen kuinka vanhemmat saadaan motivoitumaan päivähoidon aloitukseen. Kuvion avulla voidaan ymmärtää elämän tilanteiden vaikutukset ja merkitykset perheen suhtautumiseen oman elämänsä kertojina. Lapsi ei vain tupsahda jostakin, johonkin. Jokaisella on oma historiansa takanaan, myös pienellä lapsella.

Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna on ymmärrettävä, että tarinallisen menetelmän käyttöön ottamisen prosessin tulokset eivät kaikki näy heti. On annettava aikaa vanhemmille ymmärtää suhteen kehittymiseen. Lapsen kanssa asiaa käydään kuvien avulla läpi päiväkodissa. Ikävän tullessa käydään katsomassa äidin ja isän kuvaa Omatalosta, joka on liitteessä 9. Samalla aikuinen nimeää lapselle asioita, joita vanhemmat ovat kertoneet auttaen lasta muistamaan. Muistamiseen apuna käytetään myös äidintuoksuista huiivia. Sen avulla lapsi muistaa omaa elämäänsä ja sitä tärkeintä eli äitiä ja isää. Menetelmän valinnan perusteluna on käytännön läheisyys. Jokaisella on oma elämäntarinansa myös pienellä lapsella ja jokainen tarina on merkityksellinen (Hänninen 2000, 20- 21).

Kolmas askel: Tutustuminen

Mietimme yhdessä perheen kanssa aloituskeskustelussa, millaisella aikataululla he tulevat tutustumaan päiväkotiin. Ideaali asia olisi, kun perhe kävisi tutustumassa noin kahden viikon ajan noin tunnin kerrallaan päivittäin erilaisiin tilanteisiin päiväkodilla. Vanhempien osallistamisen kannalta merkityksellistä on, että he käyvät erilaisissa tilanteissa tutustumassa. Ruokailu, ulkoilu, leikkihetket, pukemistilanteet ovat herkullisia hetkiä vanhemman nähdä, mitä päiväkodissa oikeasti tapahtuu. Työryhmänä on sovittu, että perheen tutustumisen aikana omahoitajan aika, on olla läsnä perheen kanssa ja tutustuttaa heitä päiväkodin arkeen. Siinä vanhemmat kokisivat itse tunteita ja näkisivät eri tilanteita ja kuinka hoitaja niissä toimii. Aika rajataan tunniksi tutustumiskertaa kohti, sillä aikaresurssit ovat päiväkodissa tiukoilla. Käyttöön on otettu lukujärjestys, johon merkitään kellonaika ja sovittu tilanne (Lund 2010). Käytännön asioista sovitaan tutustumisien yhteydessä, kun aletaan olla tuttuja. Sovitaan myös, kuinka erotilanteessa toimitaan ja annetaan lupa vanhemmille lapsena hyvästelyrutiiniin. Vanhempia on kehoitettu soittamaan ja kysymään lapsen päivästä, kun hänelle tulee ikävä. Lisäksi heille on kerrottu, kuinka he voivat tuoda omankodin päiväkotiin lapsen mukana. Jokaiselle perheel-

le annetaan mukaan kartonkia ja he saavat tehdä lapselle päiväkotiin kuvatalon liitteen 9. mukaan, jota lapsi saa käydä aina ikävän tullen katsomassa. Siihen on laitettu tärkeiden ihmisten ja asioiden kuvia, joita lapsi voi näyttää ja siten kertoa elämästään. Kaikkein tärkeimmät kuvat koskevat kuitenkin omaa perhettä ja etenkin vanhempia ja sisaruksia. Heidän näkeminen saa lapsen niin iloiseksi. Vanhemmille kerrotaan, kuinka tärkeää on lapsen saada muistaa oma äiti ja isä päiväkotipäivän aikana.

Neljäs askel: Lapsi jää päiväkotiin tutun turvallisen hoitajan kanssa

Vanhemmalle kehittyä tutustumisen jakson aikana tunne, että hän on merkityksellinen lapsensa elämään ja erittäin tarpeellinen. Tämän avulla vanhempi pystyy kantamaan suuremman vastuun lapsen tunne-elämän kehityksestä. Vanhemmalla on vastuu omasta toiminnastaan ja ymmärrys sen merkityksestä kehittyä omahoitajan avustuksella. Vanhemmat mahdollistetaan emansipaatioprosessin myötä kykeneviksi tunnistamaan omat tarpeensa ja vastuunsa suhteessa päiväkotiympäristöön ja lapseensa. Omahoitajan tehtävänä on kannatella lapsen ja vanhempien välistä arvokasta suhdetta päiväkotipäivän aikana (DalMaso 2011). Vanhempien vastuulle jää, kuinka he sen mahdollistavat. Kaikki vanhemmat eivät ole kovin innostuneita tutustumiseen päiväkodilla ja keskustelun järjestäminen tuntuu heistä työläältä. Siihen voi vaikuttaa monenlaiset eri asiat. Esimerkiksi vanhemman oma negatiivinen kokemus päiväkodista voi olla vaikuttava tekijä yhteistyön alussa. Tarkoitus on saada vanhemmat innostumaan tutustumisesta, jotta heistä voi tulla aktiivisia osallisia oman lapsensa päivästä päiväkodissa olon ajanakin. Se on aika häkellyttävää monen mielestä. He yrittävät vain selviytyä. On sovittu, että soitetaan lapsen rauhoituttua erotilanteen jälkeen. Vanhemmista on usein itsestään kiinni, kuinka he asian haluavat käsitellä. Alussa jokin, missä on äidin tuoksu saa lapsen muistamaan ja hän jaksaa taas tehdä asioita. Äidin tuoksuinen huivi tai paita on hyvin tärkeä lapselle. Turvan antajana se on alussa korvaamaton. Vaikka omahoitaja tuttua ihmisenä on läsnä, niin tuoksu saa lapsen muistamaan äidin (Lund 2010).

Päiväkotiin tutustumisen aika jää usein kuitenkin lyhyeksi, koska vanhemmat itse kokevat päivän tai tutustumisen ajan raskaaksi. Tässä tuleekin omahoitajan merkitys tärkeäksi, kuinka vanhemmat voidaan osallistaa lapsen päivähoitopäivään. Lapsi ei osaa kertoa tunteitaan sanallisesti. Vain useimmiten omien vanhempien näkeminen saa lapsen kuin huokaisemaan helpotuksesta, kun isä tai äiti tulee hakemaan. Usein on sovittu melko tarkasti, kuinka erotilanteessa tehdään ja miten lasta autetaan siinä. Vanhemmille on tärkeää, että he tietävät itsekin miten asia etenee. Oman tunteen ollessa voimakkaana

erityisesti hoidon aloittamisen aikaan, on omahoitajan kanssa tuttua ja turvallista hoitaa asia. Lapsen päivästä ja ikävän tunteesta on hyvä kertoa vanhemmille, jotta he voivat antaa lapselle syliä ja hellyyttä kotona reilummin. Hyvien asioiden lisäksi vanhempien on hyvä tietää, mitä lapselle on päivän aikana tapahtunut. Vanhempien oma kiinnostus ja osallisuus lapsen elämässä päiväkotipäivänäkin on merkittävä.

Viides askel: Omahoitajan ja vanhempien yhteistyö kehittyy

Solidaarisuuden kokemuksen avulla yhteistyö alkaa kehittyä. Dialoginen kuulluksi tuleminen tunne, antaa molemmille osapuolille mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä. Vanhemmat kokevat aloituskeskustelussa, että heidän tietonsa lapsesta on merkittävä ja se halutaan oikeasti kuulla. Vanhemmat kokevat vastuullisuutta oman lapsensa tapojen kertomisen kautta ja heidän oma asiantuntijuus korostuu. Vanhemman on helpompi kysyä lapsen päivästä, kun hän ymmärtää lapsen emotionaaliset tarpeet ja vaikutuksen tulevaisuutta ajatellen. Tavoittelemisen kohteena on saada lapsen vanhemmat ymmärtämään, kuinka tärkeä rooli ja vastuu heillä on päivähoidossa olevan omahoitajan kanssa tukea lastaan. Perheen kuvien ja äidin tuoksuisten huivien tuominen pienelle alle 3-vuotiaalle lapselle auttaa lasta pitämään äidin mielessään ja selviytymään päiväkotipäivästä (Lund 2010).

Varhaiskasvatussuunnitelma keskustelussa arvioidaan, kuinka prosessin toiminta on onnistunut. Kaavaketta täytettäessä on vanhempien kuuleminen edelleen tehtävänä. Vastuullisuuden kokeminen omasta lapsestaan ei vähene, vaikka omahoitaja oppii tuntemaan lasta. Yhdessä keskustellen ja kertoen lapsen elämästä päiväkodissa ja kotona teemme yhteisen näkemyksen hänen asioistaan. Vanhempien kokemuksen kuuleminen on osallistamisen ja solidaarisuuden sekä yhteistyön kannalta tärkeä. Tavoitteiden asettaminen ja niihin sitoutuminen on yhteinen asia jatkossakin. Elämässä tulee eteen isoja tai pieniä huolia, joista on paljon helpompi puhua jo tutuksi tulleen ihmisen kanssa.

4.2 Henkilöstön kyselyjen analyysi

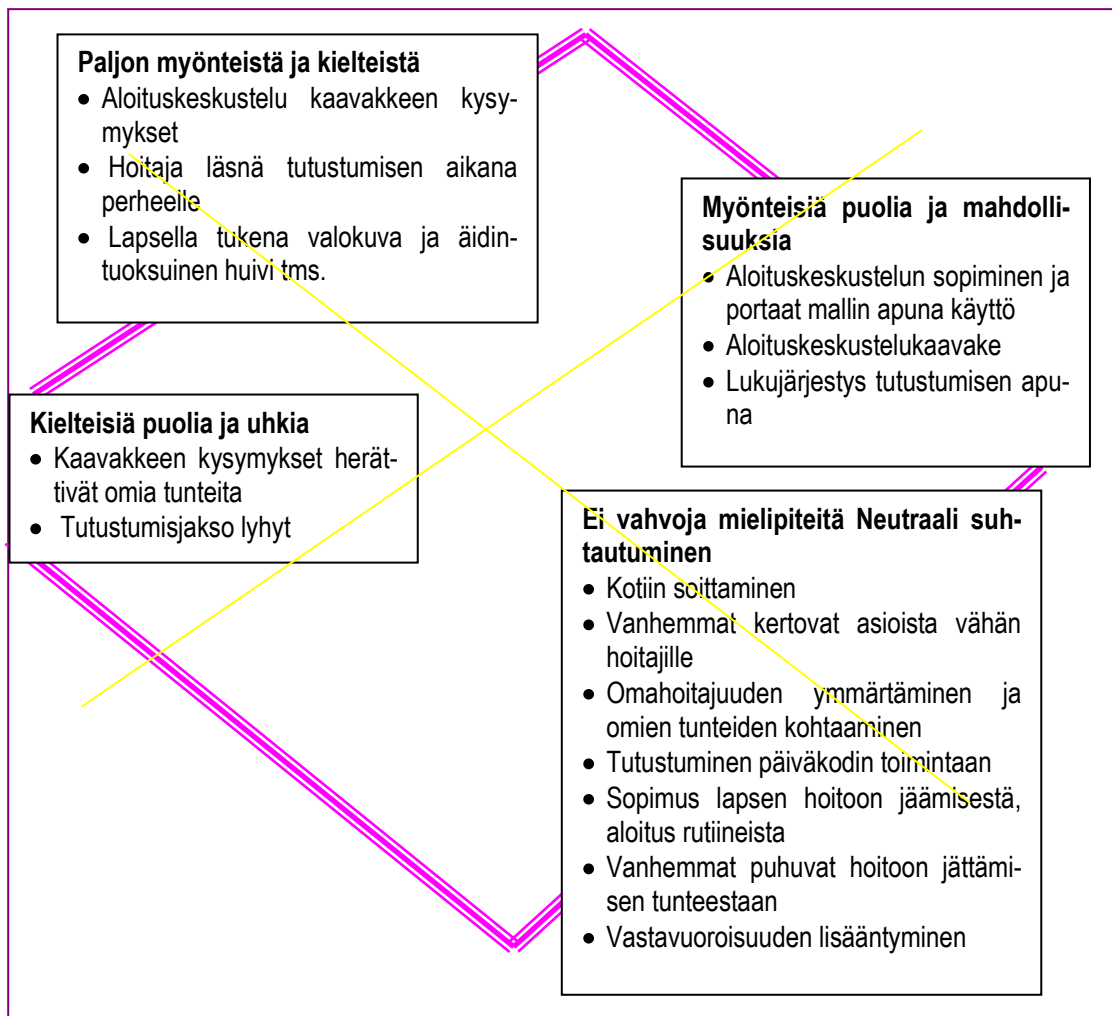
Suunnitteluvaiheessa kiinnitettiin huomiota käytännön työotteiden muuttamiseen ja avuksi otettiin päiväkodille uusia tekniikoita kuten aloituskeskustelu, päivähoidon aloittamisen eteneminen portaiden avulla sekä valokuvataulu omasta perheestä lapselle. Kiinnitettiin huomiota siihen, kuinka saadaan uudet toimintamallit käytäntöön vähitellen. Vertailukohteena oli vanhalla tavalla toimittu malli. Uusi toimintatapa vaati moti-

vaatiota kaikilta. Yhteisissä palaverissa suunniteltiin, kuinka hanke etenee. Tarkoitus oli, että toiminnan aloittaminen etenee pienin askelin eteenpäin.

Jokainen työntekijä otti oman tyyhinsä viedä sovittuja asioita arkeen. Toiminnan kokeiluvaiheen päättyessä asioita arvioitiin kyselyjen avulla. Haluttiin tietää sekä onnistumisia että epäonnistumisia ja ongelmakohtia hankkeen aikana. Toiminta oli hyvin käytännön läheistä ja pelkästään asian ymmärtämiseen meni aikaa. Vastaajia henkilökunnassa alle 3-vuotiaiden ryhmässä oli 5 aikuista yhteensä. 2 aikuista on lisäksi ollut mukana vastaamassa, koska he ovat olleet toiminnassa mukana osittain tai jossakin vaiheessa toimintaa. Kaikki aikuiset vastasivat kyselyihin. Osa oli miettinyt hyvinkin syvällisesti asiaa ja osa taas ei.

Vastaajista kaikki 7 olivat naisia ja heistä vain yhdellä ei ollut lapsia. Tätä kysyttiin siksi, koska keväällä 2010 nousi sellainen olettaus, että omahoitajatyötapaan sitoutumiseen vaikuttaa suhde omaan lapseen niillä, joilla on konkreettinen kokemus. Vastauksien perusteella sillä ei ollut vaikutusta vaan asia on henkilön persoonasta ja omasta äiti-suhteesta riippuvainen. Oma henkilökohtainen kokemus olla arvokas merkitsee enemmän, kuin onko lapsia itsellä. Kuviossa 19. on koottu vastakkain onnistumisia sekä epäonnistumisia, jotka ovat nousseet henkilöstön kyselyistä. Vastakohtien hiekkalaatikon avulla voidaan hahmottaa omahoitajamenetelmä hankkeen löytäneen jalansijaa päiväkodeilta. Etenkin hoidon aloitukseen liittyviä asioita on ehditty pohtia ja työstää.

Neutraaleina asioina kyselyjen tuloksista koettiin kotiin soittaminen, joka on arkipäivää ja siinä ei ole tavallisuudesta poikkeavaa asiaa. Palaverin sopiminen ja siihen liittyvien asioiden kertominen vanhemmalle vaatii, että on sisäistänyt asian ja tietää mistä kertoo. Henkilökunnan omien tunteiden käsitteleminen nousi hankkeen aikana esille, koska kyselykaavakkeen kysymyksissä nostetaan pintaan herkkiä tunteita herättäviä asioita. Uhkana ja kielteisenä puolena nousi myös tutustumisjaksojen lyhyys. Aikaisemmin päiväkodilla käytiin muutaman kerran tutustumassa, mutta uuden mallin mukaan kahden viikon ajan. Se tuntuu pitkältä ajalta, mutta siinä on aikarajoitus yksi tunti. Siihen vaikuttaa myös yhdessä sovitut tavat tällaisessa uudessa tilanteessa. Kuinka työryhmä on miettinyt sen ajan käytön ja kuinka tutustutaan päiväkodin arkeen.

Kuvio 19. Vastakohtien hiekkalaatikko (Seppänen-Järvelän vastakohtientimanttia mukaillen 2004, 61).

Työkokemuksen näkökulmaa katsottiin olettamuksena, että sillä on merkitystä työhön sitoutumiseen ja motivoimiseen. Ajateltiin, että sitoutumisen kannalta ne joilla on enemmän työkokemusta takana, osaavat sitoutua asiaan oman asemansa vuoksi. Vastauksien perusteella, se ei ole sitoutumisen lähtökohta. Niiden, joilla on enemmän työkokemusta vaikuttaa oma persoonallinen aktiivisuus ja oman työn kehittäminen. Sellainen, jolla työkokemusta on vähän, voi ollakin se sitoutunein siinä työssä jota tekee. Omahoitajuudesta päiväkodissa aikaisemmin oli kokemusta yhdellä. Se oli pienimuotoisempaa ja enemmän asioiden hoitamiseen kuin vuorovaikutukseen liittyvää. Toisella kokemusta omahoitajuudesta oli erilaisesta työpaikasta. Haluttiin tietää onko olemassa ennestään ymmärrystä asiasta henkilöstöllä vai onko asia käytännössä uusi. Asia oli melko uusi vaikka keskustelujen perusteella asiasta on ollut puhetta jollakin tasolla. Taulukosta 4. näkyy, miten kasvatuskumppanuus ja omahoitajuus nähdään henkilöstön näkökulmasta.

Taulukko 4. Kasvatuskumppanuus ja omahoitajuus

Kasvatuskumppanuus	Omahoitajuus	Mitä omahoitajuus on saanut aikaan suhteessa kasvatuskumppanuuteen
	Aloituksen toimintamalli	Päivähoidon aloituksen sujuminen on parantunut
Yhteistyötä	Yhteistyötä	Yhteistyö tiiviimpää
Dialogisuutta	Tuttu hoitaja	Läsnäolo on lisääntynyt
Vanhempien tukemista arjessa	Turvallinen päivähoiton aloitus	Keskustelu yhteys vanhempien kanssa on parantunut
Kunnioitusta, luottamusta	Vuorovaikutusta	Luottamuksellisuus
Keskustelua vanhempien kanssa	Syvempi suhde perheeseen	Kasvatuskumppanuus on selkeytynyt työntekijöillä
Sopimuksia lapsen asioista	Eroahdistuksessa auttajana	Huoliasioiden puheeksi ottaminen on helpottunut

Henkilöstön vastauksissa kasvatuskumppanuuden ja omahoitajuuden ymmärtäminen on sisäistetty hyvin. Osassa vastauksista tieto ja käytännön kokemuksellinen ymmärtäminen olivat vielä ristiriidassa. Tähän vaikuttaa myös persoonallisuus ja kokemus työelämässä. Puhuttaessa omahoitajuuden hyvistä ja huonoista kokemuksista paljastuu, etteivät kaikki ole ymmärtäneet vielä, miksi omahoitaja oikeasti on sen yhden lapsen elämässä niin tärkeä. Osataan nimetä eroahdistukseen sisältyviä asioita, mutta ei ymmärrettä, mitä se käytännössä on. Katsottaessa taulukon 5. mukaan, millaisia asioita on tapahtunut hankkeen aikana sen kaiken työn jälkeen, voidaan onnellisesti todeta onnistumisen tunnetta. On hienosti päästy eteenpäin ja omaksuttu uutta toimintatapaa, vaikka vielä oppimista onkin.

Arvioitaessa omahoitajamallin uusien asioiden sekä plussaa että miinus puolia ihmettelyn aiheita herätti se, että puhuttiin asian ymmärtämisestä ja kuitenkin käytännön tasolla arjessa ihmeteltiin, miksi lapsi takertuu vain yhteen aikuiseen. Jatkuva läsnä olo vaatii asian ymmärtämistä aikuiselta, sillä juuri eroahdistusta kokevan pienen lapsen elämässä yhden turvallisen aikuisen tarve on suuri. Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna, on osattava nähdä asiat eritavalla, kuin isojen tunneasioiden kanssa tekemisissä oleva van-

hempä. Hän voi miettiä henkilökemia asioita, mutta ammatillisen työntekijän tehtävänä on seistä vanhemman tukena.

Taulukko 5. Hyviä ja huonoja asioita työntekijöiden mielestä.

Mitä omahoitajuus on tuonut	LAPSILLE		VANHEMILLE		HENKILÖSTÖLLE	
	+	-	+	-	+	-
Päivähoidon aloitus	Luotettava, tuttu ja turvallinen aikuinen huolehtimassa	Muut aikuiset päiväkodilla eivät kelpaa	<ul style="list-style-type: none"> • Kannustaa tutustumiskäynteihin enemmän • Aloitus keskustelut ennen hoidon alkua 	<ul style="list-style-type: none"> • Aloituksessa työvuorojärjestelyt eivät toimi • Omahoitaja ei ole paikalla vastaanottamassa lasta 	<ul style="list-style-type: none"> • Tasavertaisuus hoitajien keskuudessa, jokainen on merkityksellinen ja se antaa työhön voimaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Uskallettava tulla ulos omasta mukavuustilasta • Osattava järjestää enemmän palaveriä ja tapaamisiin aikaa • Työvuorojärjestelyt ja poissaolot hankaloittavat toimintaa
Lapsen eroahdistus	Äidin ja lapsen kiintymyssuhteen auttajana ja muistuttajana erotilanteessa		Huoliasioista puhuminen yhden aikuisen kanssa		<ul style="list-style-type: none"> • Vastuunkantaminen omista lapsista yksilönä, tuo itselle arvokkaan ja tarpeellisen olon ja motiivi työhön • Huoliasiat tuodaan herkemmin esille luottamuksen lisääntyessä 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikeiden tilanteiden sieto • Lapsen itkuisuus ja liika kiinnittyminen voi ahdistaa
Lapsen hoitopäivän aikana	<ul style="list-style-type: none"> • Tietää ja tuntee lapsen elämää • Pitää hänen puoliaan • Auttaa lasta hoitopäivän aikana äidin muistamisessa 	Kemiat lapsen kanssa eivät toimi	<ul style="list-style-type: none"> • Enemmän tukea kasvatuksessa • Enemmän dialogista vuoropuhelua lapsen asioista • Kuulluksi tuleminen vahvistuu 	Omahoitajan kanssa ei synkkaa	<ul style="list-style-type: none"> • Tieto lapsen erityisyydestä lisääntyy ja se auttaa toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa • Työ on mielekästä ja keskustelut ovat avoimpia 	Läsnäolo lapselle ja perheelle kokoajan

Kehittäjäjohtaja kokosi Lundin luentojen pohjalta asiat Portaaksi (Kuvio17). Portaati malli koettiin selkeyttävänä ja prosessin kokonaisuus hahmottuu yhdellä silmäyksellä. Henkilöstön mielestä se selkeytti omahoitajamallin toteuttamista, koska asiat näkyivät siinä etenevänä prosessina. Uudelle työntekijälle portaati malli oli ymmärrettävä. Keskustelussa vanhempien kanssa kuvion läpi käyminen helpotti asian selvittämistä vanhemmille. Taulukko 6 kertoo, että kasvatuskumppanuudesta on alettu enemmän puhua, koska siihen on löydetty selkeä työtapo. Henkilöstön kokemukset kertovat, että vastuu omasta lapsestaan koetaan tärkeänä ja asioihin voidaan tarttua heti, ennen kuin ne pääsevät suuriksi. Vanhempien kanssa uskalletaan puhua vaikeistakin asioista, koska luottanut on syntynyt heti alusta alkaen perheen kanssa. Kuitenkin, halutaan lisää tietoa asioista ja etenkin enemmän keskustelua oman työtiimin kanssa.

Taulukko 6. Henkilöstön arviointi ja kehittämisehdotuksia.

Omahoitajamenetelmä ja työmallit	Arviointia	Asiasta halutaan lisätietoa	Jatko kehittäminen
Tietoa omahoitajuudesta ja sen hankkimisesta	Suurin osa koki, että tietoa oli tarpeeksi saatavilla ja tiedettiin mistä löytyy lisää.	Omahoitajateoriasta	Mahdollisuus toteuttaa eri-ikäisten lasten ryhmissä
Yhteisiä tapaamisia omahoitajatyötavan kehittämiseen	Hankkeen aikana ei ollut tarpeeksi yhteisiä tapaamisia kehittämiseen ja keskusteleminen	<ul style="list-style-type: none"> •Aikaresurssien puitteissa toiminnan kehittäminen ja yhteistyö •Kokemusten vaihtoa eri päiväkotien kanssa 	Yhteiset palaverit ja keskustelua ja pohdintaa enempi
Yhteiset toimintamallit aloituskeskusteluun	Molemmissa päiväkoedeissa koettiin, että oli melko hyvin sovittu yhteiset tavat aloituskeskusteluihin	Yhteisiä keskusteluja enemmän	Asiaan sitoutuminen

Jatko kehittämistä oli mietitty ja keskeinen asia oli sitoutuminen ja yhteiset palaverit sekä asioiden yhteinen pohdinta. Uutena toimintatapana hankkeen myötä otettiin käyttöön hoitopaikasta tiedon saaneille perheille soittaminen. Suurin osa henkilöstöstä koki soittamisen tärkeänä. Kuinka vanhemmat sitten henkilöstön mielestä reagoivat uuteen tapaan. Yli puolet oli sitä mieltä, että vanhemmat olivat iloisia uudesta tavasta. Osa henkilöstöä ei ollut koskaan soittanut asian tiimoilta koteihin, joten he eivät osanneet sanoa mitään. Suurin osa koki soittamisen helppona eikä se tuottanut ongelmaa. Yksi koki sen hieman hankalana asiana.

Soittamisen jälkeen seuraava vaihe uusien perheiden kanssa oli aloituskeskustelu. Asia koettiin henkilöstössä tärkeänä kasvatuskumppanuuden kehittymiselle. Keskustelukaavake uutena apuvälineenä vaati opettelua, mutta kaavake koettiin hyvänä apuvälineenä suhteen luomisessa. Kaavakkeen kysymykset olivat henkilökohtaisiin asioihin ja tunteisiin liittyviä ja osa koki ne hieman vaikeiksi ja osa taas ei. Kysymyksien avulla oli tarkoitus herättää emotionaalinen kokemus ja saada yhteinen tunne, jolla voidaan auttaa lasta päiväkodin arjessa. Kysymyksien tunteiden herättämisen kokemusta kysyttiin, koska omien tunteiden kokeminen ja hyväksyminen auttaa helpottamaan myös vanhemman tunteiden käsittelyn tukena olemista. Kokemus omasta arvokkuudesta ja osallisuudesta on jokaiselle työntekijälle tärkeä ammatillisen itsetunnon kehittymisessä. Omahoitajamenetelmä tuo jokaisen työntekijän samalle viivalle arvokkuuden suhteen. Kukaan ei ole silloin suositumpi kuin muut, vaan kaikilla on tasavertainen tilanne. Työntekijät kokivat vanhempien kertovan asioista heille aloituskeskusteluissa mielellään asioista heille, mutta osa ei ollut ihan samaa mieltä asiasta. Johtuuko se sitten työntekijöiden tai vanhempien persoonasta ja siitä kuinka uskaltaa luottaa uuteen ihmiseen. Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna henkilökemiat eivät saa olla este. Se kuitenkin nousi kyselyistä esille. Puolet henkilöstöstä koki, että olivat ymmärtäneet omahoitajuuden tärkeyden ja sen avulla perheen auttamisen tunteiden kohtaamisessa päivähoiton alku taipaleella.

Jalkauttamisen ensimmäisen vaiheen jälkeen nousi kehittämisehdotuksina esille, että olisi saatava aloituskeskusteluihin tarpeeksi aikaa, tilaa sekä rauha sen tekemiselle. Hoitopaikan saamisesta olisi kotiin mentävä ajoissa tieto, jotta päiväkodilta ehditään ottaamaan yhteyttä ja sopimaan päivähoiton aloitus. Yhteiset palaverit ja sopimukset korostuvat, koska ilman niitä ei voida kertoa vanhemmille kuinka päiväkodissa on sovittu asiat. Päivähoiton aloitukseen liittyen, omahoitajan rooli koettiin turvallisen ilmapiirin luojaan perheen tutustuessa hoitajaansa alusta alkaen. Vanhemmat saavat tukea ja kannustusta ja lapsen hoitoon jääminen onnistuu, sillä omahoitaja muistuttaa äidin olemassa olosta ja auttaa eroahdistuksessa.

Lapsen päivähoiton aloitus ja vanhempien kiinnostuneisuus lapsen tunne-elämästä koettiin hoitohenkilökunnan mielestä vaihtelevina. Vanhemmat kysyivät päivän tapahtumista haku tilanteessa. Jotkut vanhemmat soittivat tai pyysivät soittamaan, kun lapsi oli rauhoittunut erotilanteen jälkeen. Osa vanhemmista halusi kuulla tunne reaktioista ja

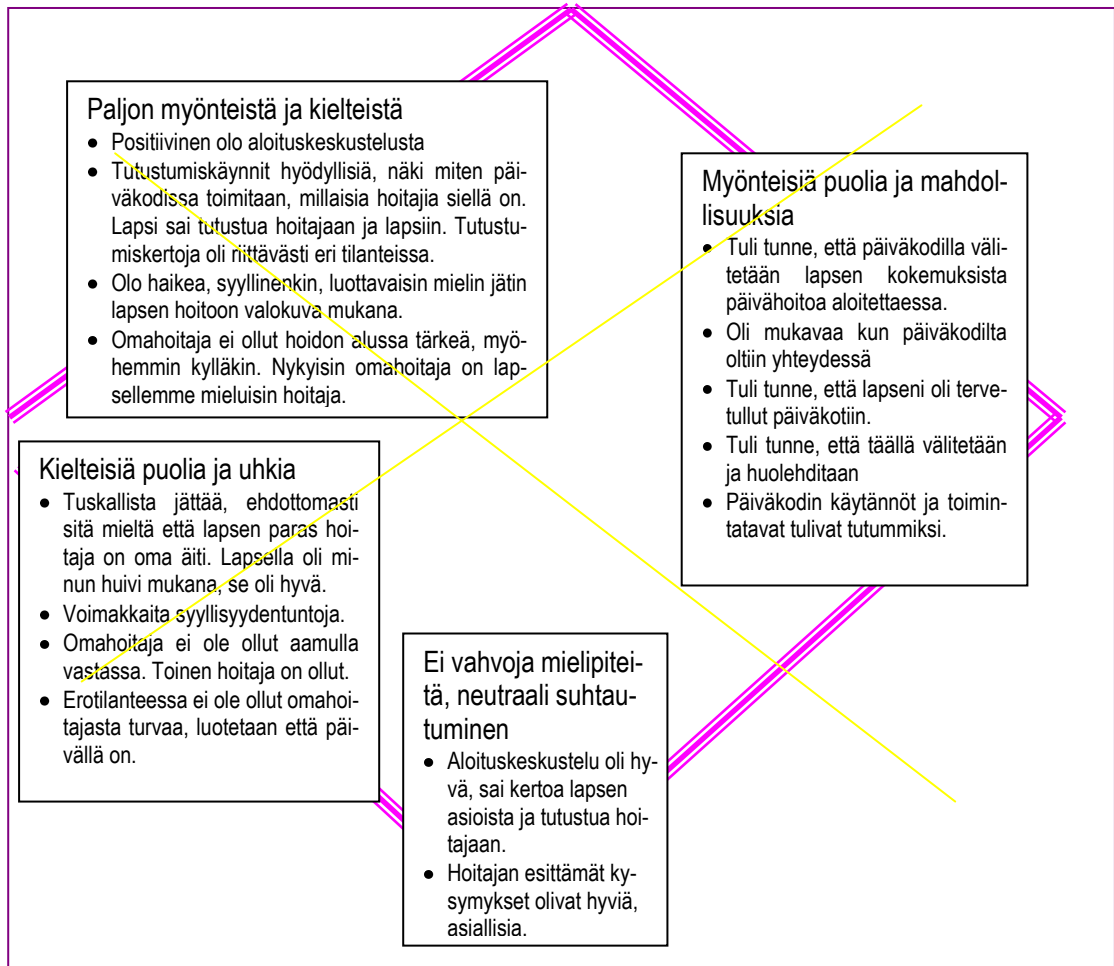
ikävän kokemuksista sekä itkuista. Kaikki vanhemmat eivät ilmaisseet kiinnostustaan oman lapsensa päivänselitystä.

4.3 Vanhempien kyselyjen tulokset

Päivähoidon aloittaneiden lasten vanhemmilta kysyttiin omahoitajuuden kokemusta kyselyjen avulla. Haluttiin selvittää, onko kokemus ollut vanhemmille kielteinen vai myönteinen. Aloituskeskustelun kaavakkeen kysymykset olivat herättäneet henkilökunnassa kokemuksen, että kysytään liian henkilökohtaisia asioita. Tämä haluttiin selvittää kysymällä nimettömien kyselyjen avulla. Kyselyjä annettiin yhteensä 13 ja vastauksia tuli takaisin 8. Aikataulu oli melko tiukka takaisin palautusten suhteen. Osa perheistä oli joululomalla, eikä henkilökunta pystynyt hahmottamaan keneltä ei kyselyjä ollut tullut. Osa syy oli, ettei jaksettu työn yhteydessä enää paneutua muistuttamaan kyselyistä. Kyselyjen jakamisen yhteydessä kannustettiin vastaamaan.

Vastanneet perheet olivat ydinperheitä, jossa oli isä, äiti sekä lapsi tai useampi lapsi. Yksi perheistä oli uusioperhe. Viidestä perheestä oli lapsia ollut aikaisemmin päiväkodissa. Hankkeen suunnitteluvaiheessa keväällä 2010 toisessa päiväkodeista päästiin aloittamaan kokeilua aktiivisesti pienillä asioilla. Toisessa päiväkodissa henkilökunnan motivaatio oli vähäinen, koska työsopimukset olivat päättymässä keväällä. Varsinainen aloitus molemmilla tapahtui syksyllä 2010.

Pieniä aloitti syksyllä melko vähän ja syksyn mittaa heitä tuli lisää. Mukaan otettiin aloittaneet ja kokemuksia kerättiin eri vaiheiden aikana. Samalla henkilöstönkin kokemus ja tietomäärä omahoitajuudesta lisääntyi. Aloituskeskusteluissa mukana oli pääsääntöisesti äiti, mutta kahdessa keskustelussa mukana oli myös isä. Äiti kävi myös pääsääntöisesti tutustumassa päiväkotiin, mutta kerran isä ja kerran molemmat vanhemmat tulivat myös päiväkodille tutustumaan. Kuviossa 20. vanhempien kokemuksia on koottu Vastakohtien hiekkalaatikolle vastakohtittain tutkittavaksi, jolloin sama asia voidaan nähdä hyvänä tai huonona.

Kuvio 20. Vastakohtien hiekkalaatikko (Seppänen- Järvelä 2004, 61)

Vanhempien kokemuksia päivähoiton aloitukseen liittyvistä tilanteista kysyttiin eri näkökulmista, koska haluttiin saada tietää, millaisena vanhemmat kokivat omahoitaja työtavan. Omahoitajan soittaminen koettiin vanhempien mielestä iloisena yllätyksenä ja välittämisen kokemuksena. Vanhempien tunnetilat hoitoon jättämisen aikana nousevat esille voimakkaana, ne on huomioitava asia jatkokehittämisen suhteen. Vanhemman osallistuminen lapsen tunteisiin riippuu hänen omien tunteiden käsittelytaidosta. Aloituskeskustelun aikana on tärkeää ottaa tunnetiloista puhuminen puheeksi, koska silloin asiasta voidaan keskustella ennen varsinaista hoidon alkua. Tämän avulla voidaan yhdessä miettiä ratkaisuja lapsen hoitoon jäämisen aikana myös vanhemman näkökulmasta.

Kuviossa 21. on koottu asiat SWOT- analyysiin katsoen vanhempien kokemusten kautta nykyisiä vahvuuksia ja heikkouksia sekä millaisia mahdollisuuksia ja uhkia tulevaisuudessa voisi olla (Junttanen 2004).

		TULEVAISUUS	
		Mahdollisuudet	Uhat
NYKYISYYS LASTEN VANHEMPIEN NÄKÖKULMASTA	Vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> Tieto hoitopaikasta tuli ajoissa Soitto kotiin koettiin miellyttävänä Aloituskeskustelu vahvasti yhteistyön aloittamista ja kysymykset koettiin lapsesta välittämisenä Tutustumiskäynnit auttoivat näkemään päiväkodin toimintaa Vanhemmilla voimakas tunne lasta kohtaan jätäessään hänet hoitoon ensimmäisellä kerralla 	Omahoitaja sovitaan päiväkodilla heti lapsen tietojen saavuttua päiväkodille. Omahoitaja soittaa kotiin ja sopii ajan tapaamiselle ja kahden viikon rauhalliselle tutustumiselle. Päivähoidon aloitus sujuu rauhallisesti ja kiireettömästi. Vanhemmat ja omahoitaja ovat sopineet yhteisen toimintatavan, jolla pienen lapsen päivähoiton aloitus onnistuu. Lapsen tullessa ensimmäisenä päivänä hoitoon, siellä omahoitaja odottaa. Vanhemmista näkee, että heidän on hyvä tuoda lapsi hoitoon. On sovittu etukäteen lähtö rutiinit ja ne vanhemmat ja lapsi saavat rauhassa suorittaa. Omahoitajan vuoro on sitten auttaa lasta. Apuna on vanhempien kuva ja äidin tuoksuinen huivi. Omahoitaja auttaa muistamaan äidin olemassaolon koko päivän ajan. Hakutilanteessa kerrotaan päivän kuulumisia, myös itkut ja niistä selviytymiset.	Hoitopaikasta ilmoitetaan viimetipassa ja hoitajat eivät ehdi sopimaan omahoitajaa lapselle. Hoidon aloitus on pian ja kukaan ei ehdi valmistautua. Pieni lapsi vain tulee hoitoon eikä kukaan tiedä hänestä tarpeeksi. Lapsen täytyy selviytyä. Vanhemmilla ei ole aikaa hakutilanteessakaan kuunnella lapsen päivästä ja kotona on kiire. Kuka auttaa lasta selviytymään erokokemukseltaan ja kuinka? Päiväkodissa jokainen hoitaja käy hoitamassa hetken eikä pieni ihminen saa sielläkään kokemusta, omasta tärkeydestään ja erityisyydestään vaan hän siirtyy itkuisena hoitajalta toiselle. Kuka nyt jaksaa kuunnella, kun lapsi vain itkee.
	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> Tutustumiskäynnit olivat vain muutaman päivän kestäviä. Omahoitaja ei ollut paikalla hoidon alkaessa ja lapsen sekä vanhemman odottamaa tukea aloitukseen ei ollutkaan. 	Päivähoitopaikan saamisen yhteydessä olisi ilmoitus siitä, että päiväkodissa toimitaan omahoitajatyötavalla. Vanhemmille kerrottaisiin etukäteen asiasta ja he osaisivat valmistautua siihen varamalla aikaa tutustumiseen. Päiväkodilla sitouduttaisiin omahoitajatyötapaan myös työvuorojen suhteen uuden lapsen aloittaessa hoito.	Hoitohenkilöstö ei halua sitoutua asiaan, koska se koetaan liian raskaaksi. Koetaan, että on niin kiire eikä ole aikaa paneutua yhden perheen asioihin. Helpompi, kun ei tarvitse sitoutua liikaa, koska joutuu olemaan läsnä eikä voi tehdä itseä miellyttäviä ja helppoja asioita. Vaikeisiinkin asioihin joutuu puuttumaan ja ottamaan niitä puheeksi. Työvuoroja ei haluta muuttaa, koska oma elämä kärsii joustamisesta liikaa ja elämä maistuu vain työlle ja väsyttää kaikin puolin. Työntekijät vaihtuvat usein ja omahoitajuus aloitetaan aina alusta

Kuvio 21. SWOT- analyysin toimintastrategioita (Junttanen 2004)

Kyselyjen perusteella välittyi, että aloitusk keskustelut ovat vanhempien mielestä neutraalin tuntuksia. Aloitusk keskustelujen avulla välittyi tunne, että lapsen asiat koetaan tärkeänä yhteisenä asiana. Vanhempien kokemus tutustumiskäynnistä oli, että silloin on mahdollisuus saada tietää mitä ja missä oma lapsi viettää suuren osan lapsuutensa päivästä. Kyselyjen avulla haluttiin selvittää, millaisia tunteita vanhemmilla heräsi lapsen

hoitoon jättämisessä vai heräsikö niitä erityisemmin. Nousseet tunteet olivat yllättävän voimakkaita ja niihin on kyettävä vastaamaan aloituskeskustelussa. Vanhemman tunteiden näkeminen ja siinä auttaminen on omahoitajuuden yksi tavoitteista. Apuna lapselle ikävän tunteesta selviämiseen, voidaan ottaa kotoa kuvia vanhemmista ja jokin äidin tuoksuinen huivi (Lund 2010). Niillä voidaan auttaa lasta selviämään ikävän tunteesta. Kehittämisen paikka on, että omahoitaja on oikeasti paikalla, kun lapsi tulee hoitoon ensimmäisellä kerralla. Omahoitajatyötavassa yksi tärkeimmistä on, että omahoitaja antaa turvan päivähoidon aloitukseen. Asian sisäistäminen ja ymmärtäminen vaatii aikaa ja keskustelua lisää.

4.4 Tuloksien analyysien yhteenveto ja johtopäätökset

Kehittämistoiminta on kuin jäävuori, josta ulospäin näyttäytyy vuoren huippu ja pinnan alapuolella on asioita, joita emme voi nähdä suoraan. Ulospäin näkyy konkreettinen toiminta tavoitteiden asettamisena ja kehittämishankesuunnitelmana. Entä pinnan alapuolella olevat asiat, mitä siellä piilee? Siellä on kaikki se osaaminen, jonka hanke vaatii onnistuakseen. Sieltä löytyvät historialliset, kulttuuriset sekä organisaatiolliset ehdot, jotka tulivat esille hankkeeseen osallistuvien ihmisten ominaisuuksissa, rooleissa ja siinä, miten kukin tulkitsee todellisuuttaan (Jalava & Virtanen 1996, 9). Alasuutarin vertaus laadullisesta tutkimuksesta salapoliisikertomuksiin on kiehtova. On olemassa, jokin asia tai arvoitus, joka on ratkaistava. Vihjeitä tai johtolankoja saattaa olla vain yksi. Kuitenkin, mitä enemmän vihjeitä arvoitus sisältää sitä enemmän mahdollisten ratkaisujen joukko supistuu (Alasuutari 1995,32, 33,). Jälkeenpäin katsottuna tämäkin kehittämishanke sisältää melkoisen jännitys kertomuksen yllättävine käänteineen. Välillä oli innokkaita ihmisiä mukana tekemässä ja välillä näytti siltä, että toimijat ovat kateissa. Osallistuminen on perusta kehittämistoiminnalle ja se on myös pohja, jossa kehittämistoimintaa arvioidaan.

Todellisuuden toiminta tarvitsee teorioita, jotta asioita voidaan selittää. Tieteellisellä teoriolla on kuvattu sitä, millainen maailma on ja millaiset asiat siihen ovat vaikuttaneet. Havaittavat ilmiöt perustuvat ei-havaittavien mekanismien olemassaoloon. Esimerkiksi työyhteisön tehokkuutta tai tuloksellisuutta voidaan selittää motivaatiomekanismien vaikutuksesta. Oikeudenmukaisuus on eräs työyhteisön sisäinen tekijä, joka vaikuttaa keskeisesti työmotivaatioon. Sen avulla voidaan saada joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia yhdessä tai erikseen muiden tekijöiden kanssa (Kuusela 2005,74). Interven-

tion mekanismeina voidaan pitää omahoitajamenetelmä-hankkeessa uusien rutiinien muodostamista pienten päivähoidon aloitukseen. Siihen uusina asioina tulivat omahoitajan soittaminen kotiin ja keskusteluajan sopiminen, aloituskeskustelu, päiväkotiin tutustumisen kahden viikon tutustumisjakso yhdessä vanhempien kanssa. Intervention mekanismien tuottamia tuloksia on kehittämishankkeessa pehmeä aloitus päivähoitoon ja kasvatuskumppanuuden syveneminen. Syveneminen tarkoittaa sitä, että vanhemmalla tulee valtaistunut olo oman lapsensa asioiden suhteen ja hän kokee olevansa osallinen päiväkodissa olonkin aikana lapsensa elämään.

Tietoisuus työyhteisössä olevista alistavista sekä kontrolloivista toimintaan vaikuttavista voimista on saatava esille. Menneisyyden toimintatavasta vapautuminen edellyttää huolellista tutustumista uuteen toimintamalliin ja toiminnan taustalla vaikuttavien arvojen ja oletusten kyseenalaistamiseen on oltava yhteistä aikaa (Toikko & Rantanen 2009, 46). Robson (2001, 49) muistuttaa, että arviointitutkimukseen kytkeytyy eettisiä sekä poliittisia kysymyksiä. On mietittävä, minkälaiseen tarkoitukseen arviointia käyttää ja kenelle tarjotaan tuloksista tullutta tietoa. Suppeakin muutos käytännössä on vallan käyttöä, joka voi vaikuttaa ihmisten työ oloihin sekä työympäristöön. Palveluiden arviointiin liittyy aina arkoja poliittisia sekä eettisiä kysymyksiä. Kaikesta hyvästä on hienoa puhua, mutta kehittämisen paikka on aina vakavampi. Silloin on otettava jotain kantaa asioihin. Kehittämishanketta arvioitaessa on eettisiin kysymyksiin otettava kantaa. Vapaaehtoisuus osallistua, yksityisyyden suoja, riskit suhteessa hyötyihin näihin on arviointitilanteessa otettava kantaa (Robson 2001, 51- 58). Kyselytutkimukset tehtiin nimettöminä, joten yksityisyyden suoja oli taattu. Haluttiin saada sen avulla tietää oliko jokin asia sellainen mikä ei ollenkaan toiminut hankkeen aikana. Oli sellaisiakin kokemuksia ja niiden avulla voidaan kehittää toimintaa jatkossa.

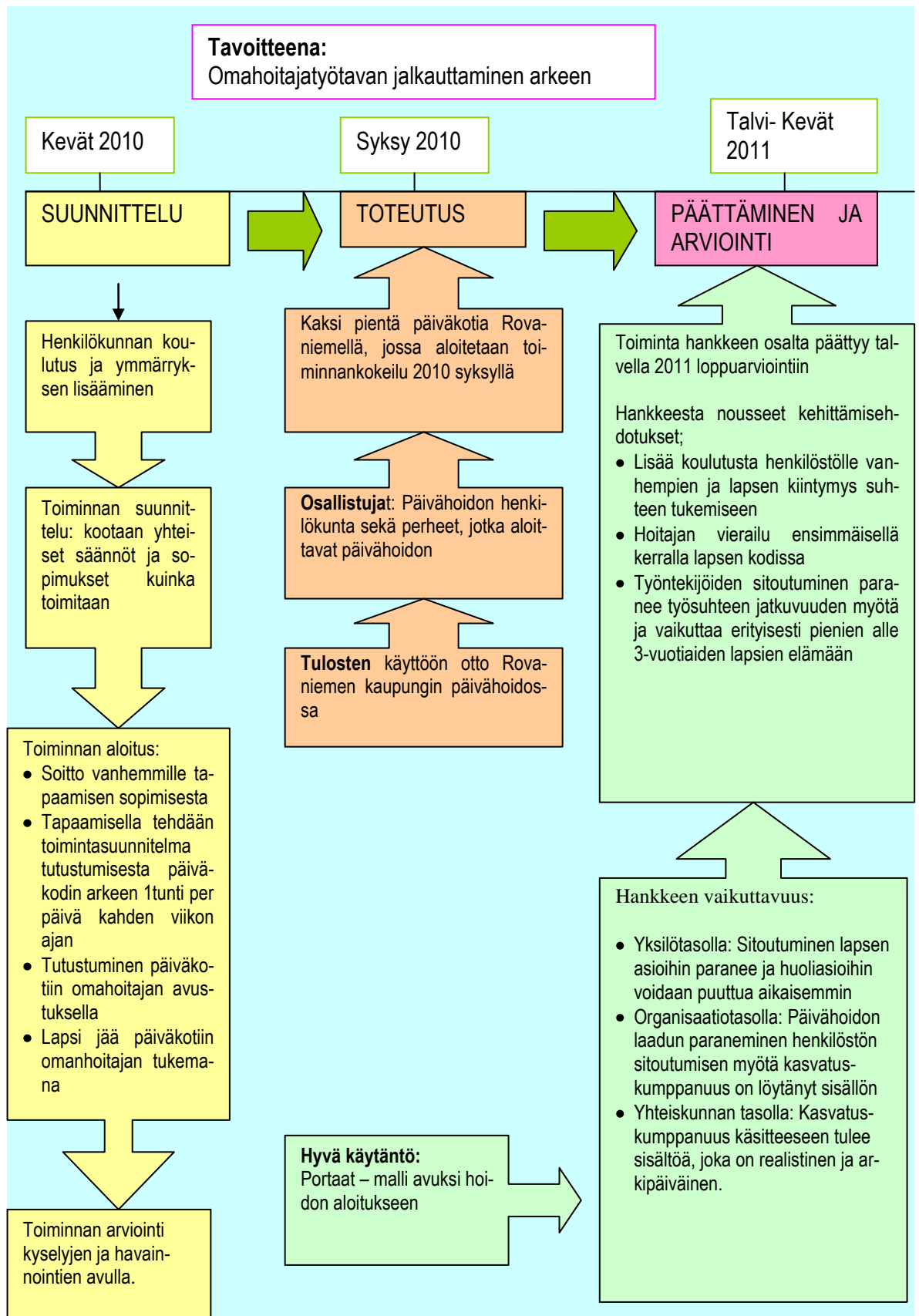
Kehittäjäjohtajan olisi pitänyt heti alusta alkaen koota henkilöstö pohtimaan yhdessä, mitä omahoitajuus voisi merkitä ja miten jokainen sen kokee henkilökohtaisesti työyhteisössä. Sitoutuminen olisi vaatinut enemmän yhteistä arvokeskustelua. Omakohtaisen tunteen kokeminen olisi tehnyt asiasta läheisempää. Asia olisi voitu tuoda henkilökohtaiselle kokemisen tasolle, jossa jokainen olisi voinut pohtia SWOT:n avulla asiaa. Siitä olisi keskusteltu ja lähdetty yhdessä kehittämään sen kautta.

Alueellisella tasolla hanke esiteltiin koulutuspalautteen yhteydessä päivähoidon johtajien kokouksessa, jossa odotettiin heidän ottavan kantaa asiaan. Muutama asiallinen kan-

nanotto tuli. Kuuntelutaidon, keskittymiskyvyn sekä läsnäolon merkitys korostui. Entä sitten kun tehdään tärkeitä päätöksiä yhteiskunnassa, onko silloinkin tilanne se että, kuunnellaan vai se mikä kiinnostaa itseä? Ihmettelin, etteivät ihmiset ottaneet kantaa kysymyksiin. Mukana oli kuitenkin eräs ihminen, joka kuunteli ja myös tiesi asiasta. Hän on asian kannalla ja se kuului kommentteista. Mielenkiintoista oli huomata, kuinka omalla paikallaan tupistaan ja mutistaan, mutta ääneen ei sanota. Mietin sitä, liittäen tämän yhteiskunnan laajempaan osaan. Miksi näin? Asian on lähdeävä liikkeelle siitä, että ymmärtää tai ainakin ottaa selvää. Eikö hanke asiaa haluttu ottaa todesta? Jääkö se sittenkin sinne hyllylle odottelemaan parempaa aikaan ja kun ei ole niin kiire. Esityksestä tuli kommentteja, mutta oliko se vain esityksenä. Tarkoitus on kuitenkin, että ollaan kehittämässä alueellista päivähoitoa ja ensiksi asennemuutosta.

Työskentelevän henkilöstön määrä ja osaaminen kulkevat käsikkäin toiminnan suunnittelun kanssa. Hankkeen jalkauttamisen suunnittelu vaiheessa on tärkeää, että henkilöstö on motivoitunut ja tietää voivansa jatkaa suunnittelemaansa työtä hankkeen alkaessa ja edetessä (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2003, 117). Määräaikaisten työsuhteiden katkeaminen vaikeuttaa työhön motivoitumista ja siten asian jalkauttaminen arkeen hankaloituu. asiat eivät etene vaan pysähtyvät ja toiminta lakkaa. Kehittäjäjohtajan ja muutamien työntekijöiden työsopimuksen epävakaus vaikutti siihen, että kesän aikana ei tapahtunut mitään.

Omahoitajatyömenetelmä prosessin alkuvaiheessa motivoitiin henkilöstöä lukemaan ja kuuntelemaan kokemuksia sekä keskustelemaan niistä, jotta he voisivat löytää ymmärryksen asiasta. Käytännön kokemuksesta arjen tilanteissa löytyi rohkeus tarttua tilanteisiin ja kohdata haasteet, joita uuteen malliin liittyi. Työntekijän oli osattava olla ammatillisesti läsnä ja kuunneltava vanhemman näkemystä ja kokemusta lapsestaan. Tällöin työntekijä joutui tekemään sellaista, jota hän ei ollut tottunut tekemään. Se on ollut palkitsevaa, sillä vanhempien sitoutuminen omaan lapseensa ja hänen tunteisiinsa on kehittynyt. Työntekijät voivat kertoa vanhemmille asioita lapsesta ja asioista voidaan puhua syvällisemmällä tasolla kuin ennen omahoitaja mallin käyttöön ottamista. Kuvassa 22. voidaan nähdä jalkauttamisen prosessi tavoitteen asettamisesta toteutuksen kautta päättämiseen ja arviointiin.

Kuvio 22. Kehittämishankkeen jalkauttaminen päivähoidon arkeen.

Tarinallinen menetelmä on auttanut pääsemään tavoitteisiin lapsen tunne-elämän kehityksen ymmärtämisessä. Perheestä on saatu osallisempia oman lapsensa elämässä myös päiväkotiaikana. Vanhemmat uskaltavat tutustumisensa jälkeen ottamaan asioita puheeksi rohkeammin. Solidaarisuuden periaate on tullut molemmin puolin arkeen. Vanhemmat tulevat kuulluksi ja voidaan yhdistää voimavarat lapsen parhaaksi, yhteisen vastuun ottamisen kautta luottamuksella. Ihmisen tarina muodostuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja kulttuurin tarjoamien merkityksellisten asioiden kanssa. Hän saa aikaan sosiaalisia vaikutuksia jakamalla kokemuksiaan. Lisäksi hänellä on mahdollisuus reflektoida kokemuksiaan ja saada niille vahvistusta (Hänninen 2000, 22).

Muutosvastarinta on ihmisten luonnollinen käyttäytymistapa. Ihmiset kokevat olemassa olevan tavan tehdä työtä turvalliseksi eivätkä halua sitä muuttaa. Muutosvastarintaa vähentää se, että ihmiset saavat itse olla vaikuttamassa muutoksen toteuttamisen vaiheessa. Yhteisen vision löytäminen on tärkeää. Sen vuoksi asioiden pohtiminen yhdessä avoimesti sekä asioiden tiedottaminen on tärkeää. Ilmiötä voidaan pitää positiivisena, kun syntyy kriittistä keskustelua rakentavalla tasolla (Rauramo 2004, 17). Muutoksen ei aina tarvitse olla kovinkaan suuri, ettei se aiheuttaisi jonkinlaista kritiikkiä. On osattava määrittellä muutoksen kohde tarpeeksi ymmärrettävästi ja sitouttaa henkilöstö muutossuunnitelmaan. Muutosvastarinta on osattava paikallistaa ja sitä on kunnioitettava. Sen poistamiseksi on tehtävä työtä sulattamalla se ja luomalla neutraali tilanne (Lehto 1990,104). Kaikkia asioita ei henkilöstön tarvitse aivan hyväksyäkään, sillä kritiikin avulla voidaan asioita pohtia ja kehittää. Kehittämishankkeessa muutosvastarinta nousi alussa esille. Työntekijät halusivat johtajalta valmiita ratkaisuja tilanteeseen, jota alettiin kehittää. Niitä ei ollut heti tarjota, sillä oli mietittävä yhdessä ratkaisuja toiminnan muuttamiseen. Osa henkilöstöstä koki hankalana uuden asian opettelun ja sen ettei tiedetty kuinka se voi toimia ja miten se otetaan vastaan.

Osallistavalla ja vaikuttavalla arvioinnilla voidaan vahvistaa jo vakiintuneita käytäntöjä ja rakenteita positiivisesti. Voidaan myös kiinnittää huomio edistykö tehdyt toimet ja ratkaisut osallistumista. Tiedostavatko toimijat niitä tekijöitä, jotka määrittelevät heidän omia roolejaan tai statustaan sekä yhteisön rakenteita ja toimintatapoja (Toikko & Rantanen 2009, 154). Henkilöstön näkemykset ovat taulukossa 7. pääasiassa itse toimintaan liittyviä asioita ja sen kehittämistä. Vanhemmat tuovat näkökulmaa omien kokemuksensa perusteella. Katsottaessa sekä vastakohtien hiekkalaatikon että SWOT:n esille nos-

tamia asioita voidaan todeta, että tutustumiskäynnit mietityttivät sekä henkilöstöä että vanhempia.

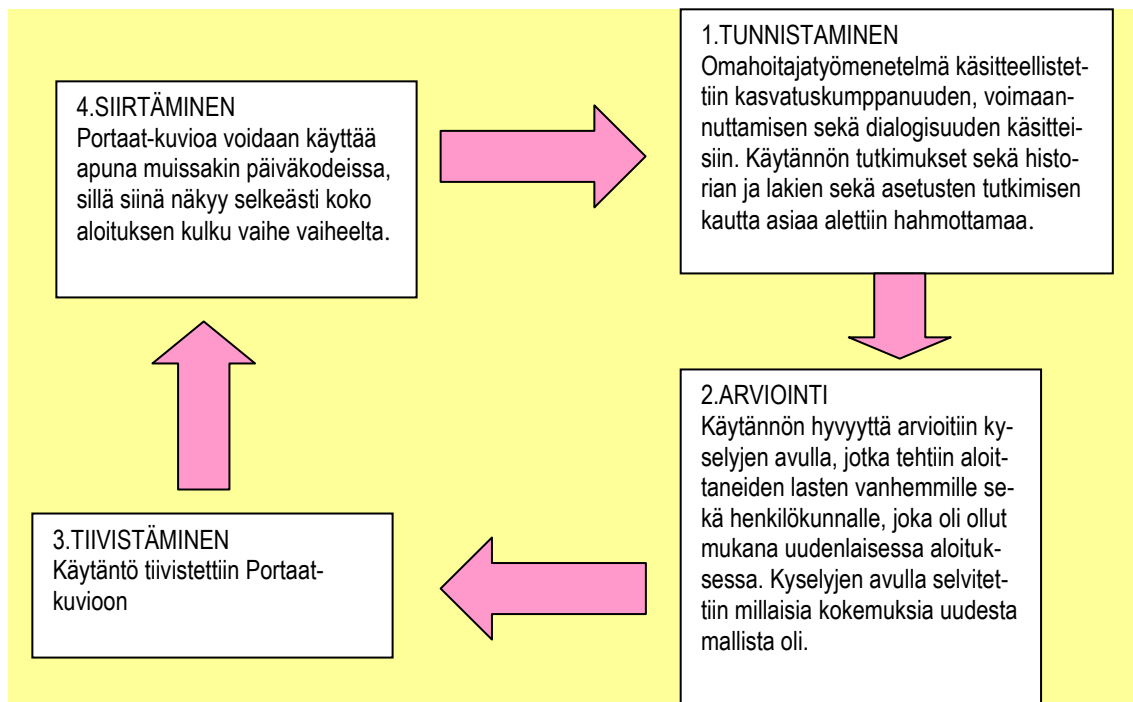
Taulukko 7. Yhteenveto henkilöstön ja vanhempien mielestä kehitettävistä asioista.

KEHITETTÄVÄ ASIA	HENKILÖSTÖN MIELESTÄ	VANHEMPIEN MIELESTÄ
<p>Kotiin soittaminen</p> <p>Aloituskeskustelu perheen kanssa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Omahoitaja huolehtii, ettei tule päällekkäisyyksiä yhteisessä kalenterissa olevien asioiden kanssa. • Mietitään työryhmässä asiat, jotka uusille perheille kerrotaan puhelimesta. Tehdään sovituista asioista lista. • Tehdään aloituskeskusteluun lista vanhempien kanssa puhuttavista asioista. • Päivähoitopaikasta tieto perheille ajoissa, jotta he ehtivät tutustua päiväkotiin • Tiedot tulevista lapsista annetaan ajoissa päiväkodille. 	
<p>Tutustumisjaksojen suhteen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tutustumisaika olisi kaksi viikkoa vain joka toinen päivä tutustumaan • Kannustetaan ja rohkaistaan perheitä tutustumaan. • Sovitaan yhdessä asioista joista puhutaan perheiden kanssa • Henkilöstönä uskalletaan olla aidosti läsnä • Työvuoroasiat sovitaan tilanteen mukaan • Muistetaan tiedottaa muitakin tärkeitä asioista • Tilaratkaisut • Rauhallinen aika • Sovitaan mihin asiat kirjataan • henkilöstö resurssit saatava järjestykseen 	
<p>Työtavan jalkauttamisen jälkeen kehitettävää, muutettavaa omahoitajatoimintamallissa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Riittävästi henkilöstöä toiminnassa • Kehitetään toimintaa, jotta omahoitaja voi toimia omien lastensa kanssa arjessa. • Sopimuksista ja toiminnasta keskustellaan säännöllisesti, jotta kaikilla työntekijöillä on sama tieto asioista. 	<ul style="list-style-type: none"> • Omahoitaja voisi käydä katsomassa kerran lasta kotona. • Rauhallisia hetkiä kahdestaan hoitajan kanssa • Omahoitajan työvuorot muokattava tilanteen mukaan joustaviksi aloitukseen

Henkilöstön kehittämis ehdotuksena on, että tieto hoitopaikasta lähetetään mahdollisimman ajoissa kotiin. Aloituskeskustelukaavake herätti henkilöstön miettimään voidaanko kysyä vanhemmilta henkilökohtaisia asioita, mutta vanhemmat kokivat sen välittämisenä ja lapsesta kiinnostumisena. Vanhemmat sekä henkilöstö miettivät omahoitajan läsnäoloa hoidon aloituksessa. Usein oli ollut niin, ettei aloituksessa ollutkaan sovittu hoitaja työvuorossa. Tämä on kehittämisen paikka, kuinka asiaa voidaan toteuttaa? Pitäisikö tarkentaa lapsen hoitoon tulo aikoja, jotta omahoitajan työaika voitaisiin järjestää. Tämä vaatii sitoutumista koko työyhteisöltä, sillä se ei onnistu ilman sitä. Toisaalta, jokaisella työntekijällä on myös oma vapaa aikansa, mutta voidaanko joustaa päivähoitonaloituksen turvallisuuden nimissä? Tämä on arvokysymys, jota työyhteisössä on mietittävä yhdessä tuumimalla ja luomalla yhteiset sopimukset toimia. Toimivuuksiperiaatteen näkökulmasta katsottuna voidaan toimintatutkimuksella arvioida käytännön vaikutuksia esimerkiksi onko toimintatapojen muutoksesta ollut hyötyä vanhempien voimaantumisen kannalta (Heikkinen 2007).

Toimintaa arvioitiin kyselyjen avulla, jolloin saimme tietää millainen merkitys uuden asian kokeilulla on ollut. Tärkeää ei ole niinkään tiedon suhde todellisuuteen vaan tiedon käyttöarvo. Sosiaalisen tiedon tuottamiseen tarvitaan vahvaa yhdessä toimimista (Toikko & Rantanen 2009, 123–124). Kehittämistoiminnalla on pyritty positiivisten tulosten tuottamiseen kehittämällä hyviä käytäntöjä. Omahoitajatyötapa hankkeessa otettiin tehtyjen tutkimusten ja hankkeiden jo hyväksi koettuja käytäntöjä yhdistelemällä Portaati - malli.

Hyvä käytäntö on tiivistettävä sellaiseksi, että se voidaan siirtää toisille alan toimijoille käytettäväksi. Se voidaan siirtää esimerkiksi kuvana, jolloin monimutkaisesta asiasta tulee konkreettinen. Tiivistäen kehittämishankkeesta saatu tieto, selkeäksi ja yksityiskohtaiseksi saadaan siitä tarpeeksi yleistettävää. Tarkoitus on saada kiinnostus säilymään, jotta se palvelisi niitä jotka haluavat soveltaa mallia omassa toiminnassa. Tiivistetyllä kuvalla välitetään tietoa ja siinä olisi hyvä näkyä myös sellainen, joka ei toimi. (Sosiaaliportti 2008) Hyvän käytännön kehitysportailla Omahoitajatyötapa menetelmäkehittämishanke on ollut kiinnostavan käytännön ja lupaavan käytännön tasolla. (Viinamäki 2011) Kysymyksessä on ollut kokeilu, jonka tuloksellisuudesta tai hyvyydestä on todisteita muualla Suomessa, mutta ei vielä Rovaniemellä.

Kuvio 23. Hyvän käytännön prosessi (Viinämäki 2011)

Ei ole kuitenkaan hyvä antaa liian optimistista kuvaa hankkeen onnistumisesta jos se ei pidä paikkaansa. Kehittämisen näkökulmasta olisi voinut tehdä vielä asioita toisin ja sitoutua enemmän yhdessä toimimaan. Pyrkimyksenä oli tehdä tuloksellista toimintaa, muistaen rehellisyyden ja kriittisyyden vaatimuksen. Tärkein seikka on muistaa erityisesti asiakkaan näkökulma. Joskus näkökulmat ovat ristiriitaisia ja silloin kehittäjä joutuu analysoimaan valitsemansa näkökulman (Toikko & Rantanen 2009, 128- 129). Hankkeessa tuotti ristiriitaa, ettei ollut tarpeeksi yhteisiä kokoontumisia ja sen vuoksi, työntekijät joutuivat selviytymään tilanteesta omalla osaamisellaan. Yhdessä sovittujen asioiden muokkaaminen esimerkiksi kuukausittain olisi ollut tärkeää.

Visiona on saada kasvatuskumppanuus toimimaan entistä avoimemmalla ja läheisemmällä tavalla arjessa. Yksi tärkeistä tekijöistä on henkilöstön ja vanhempien suhteen kehittäminen. Tärkein tarkoitus hankkeella on lapsen hyvinvoinnin lisääminen. Yksilön näkökulmasta katsottuna lapsen ääni saadaan kuuluville vanhempien ja päivähoidon henkilöstön yhteistyöllä. Varhainen puuttuminen mahdollistuu ja siitä tulee osa normaalia arkea, koska vaikeista asioista voidaan keskustella luottamuksellisesti. Vanhemmat saavat enemmän tukea omaan vanhemmuuteensa ja vahvistusta sekä kannustusta osallistua lapsen päivähoidon arkeen tunnetasolla. Työntekijän vuorovaikutustaidot vahvistuvat ja jokaisesta tulee entistä tärkeämpi omahoitajan roolissa. Silloin eivät saa vaikut-

taa kemia, vaan ennen kaikkea ammatillisuus. Mietittävä on myös millaisia etenemisvaihtoehtoja hankkeella on. Mikä on ideaalitalanne ja mikä pahin uhkatilanne eli toisin sanoen loppusaldo hankkeelle (Viinamäki 2010). Ideaalitalanne olisi saada omahoitajatyötapa toimimaan niin, että olisi aikaa sekä sitoutunutta henkilöstöä tekemään työtä pienten lasten hoidon aloittamiseen. Skenaario olisi se, että kaikki tehty työ valuisi hukkaan, kun kehittäjäjohtaja lähtee. Se voi olla hyvinkin todellista, koska tämän hankkeen aikana olleet työntekijät eivät välttämättä jatka enää syksyllä. Taulukossa 8. on koottu visioita ja skenaarioita omahoitajamenetelmästä päivähoiton työväliseenä.

Taulukko 8. Visiot ja skenaariot omahoitajamenetelmässä

VISIOT	SKENAARIOT
<ul style="list-style-type: none"> • Kasvatuskumppanuus toimii syvällisemmällä tasolla, jolloin yhteistyö on luottamuksellista ja huoliasioihin voidaan puuttua helpommin yhdessä. • Otetaan yhteinen vastuu lapsen asioissa ja etenkin kannustetaan vanhemman sitoutumisen kautta nousevaa vastuuta. • Päiväkodin henkilöstöllä on aikaa palaveriin ja sovitaan yhteinen menettelytapa, jota voidaan aloituskeskusteluissa kertoa vanhemmille, tietäen sen olevan yhdessä henkilöstön kanssa sovittu. • Tutustumiskäynneistä on sovittu yhteisesti toiminta tapa ja aika on selkeästi rajattu tuntiin. Kaikki noudattavat sopimuksia ja vanhemmatkin tuntevat rajojen olevan rakkautta. • Päivähoidon aloitukseen löytyy joustavuutta yhteisesti, koska kaikki ymmärtävät merkityksen pienen lapsen emotionaalisen kehityksen näkökulmasta. • Työssä jaksaminen ja motivaatio lisääntyvät työntekijöillä oman osallisuuden lisääntymisen myötä. Oma työpanos koetaan arvokkaana ja tärkeänä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kasvatuskumppanuus on vain sana ilman sisältöä. Yhteistyö on pinnallista ja huoli asiat kasvavat suuriksi ennen kuin niihin halutaan puuttua. • Kukaan ei halua ottaa vastuuta asioista vaan niitä pompotellaan ihmiseltä toiselle. • Ei ole aikaa suunnitella yhteisiä asioita ja kaikki soveltavat oman mallin mukaan, asiat ovat ihan sekaisin ja työntekijät väsyvät kiireen sekä paineiden keskellä entisestään. • Perheiden tutustumiskäynnit ovat satunnaisia ja niihin ei panosteta. Vanhemmat kulkevat itsekseen päiväkodilla ihmetellen ilman vastuuta kantavaa henkilöä, joka auttaisi heitä oppimaan päiväkodin tapoja ja tunnelmaa. • Lapsen päivähoiton aloitusta ei pidetä erityisenä tapahtumana, vaan lapsi vain tuodaan ja jätetään päiväkotiin ilman mitään turvaa. Lapsi kokee turvattomuutta, koska kaikki on outoa ja vierasta, mutta ketään ei kiinnosta. Pääasia on, että työntekijällä säilyy omat rutiinit eikä muutoksia työvuoroihin tule ainakaan perheiden vuoksi. Itkuisen lapsen kanssa oleminen ei herätä kiinnostusta kenessäkään ja pian lapsi lakkaa itkemästä ja vain on.

Toisaalta tehty tiedonkeruu ja palautteen anto voivat olla myös toimintaa tukevia kehittämiseninterventioita, jotka jatkavat muuttaen muotoaan vielä uusienkin työntekijöiden avulla. Mietityttää kuinka Rovaniemen kaupungin hienot strategiat vaikuttavat arjen

käytäntöihin? Miten visio elää päiväkodin arjessa vai onko sittenkin niin, että raha kuitenkin ratkaisee ja määrittelee vision kehittymisen suunnan. Onko niin, että organisaation ylin pää on liian kaukana arjen toiminnoista ja siksi ne eivät kohtaa?

Kehittämishankkeen vaikuttavuuden on tarkoitus tapahtua mikrotasolta mesotasolle asti. Jokainen työntekijä käy läpi hankkeen aikana muutosprosessin. Jokainen muutos vaikuttaa jatkumona eteenpäin. Taulukossa 9. on asioita mietitty erilaisten näkökulmien kautta. Ensin muutoksen vaikutus näkyy yksilöllisesti pienessä ryhmässä, sitten päiväkodilla sen jälkeen päivähoidon alueella ja vähitellen koko kaupungissa. Mitä tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa, vaikka olisi epäonnistuttukin, voi olla kuitenkin hyödynnettävyyttä kaikesta huolimatta.

Taulukko 9. Hankkeen hyötyjen arviointi (Viinamäki2011)

	LAATU	TALOUDELLINEN HYÖTY	MUU HYÖTY
Asiakas	Parempaa ja yksilöllisempää palvelua	Huoliin puututaan aikaisemmin Lapsien loman tärkeys ymmärretään	Valtaistuminen ja sitoutuminen omien asioiden suhteen
Päiväkoti	Laatu paranee vastuun lisääntymisen myötä ja työprosessi saadaan yhdessä sovitut toimintoja.	Asioihin voidaan puuttua ajoissa	Perheiden valtaistamisen myötä asioiden hoitaminen lastensa asioihin sitoutuneiden vanhempien kanssa onnistuu.
Kaupungin päivähoito	Palaute laadusta paranee ja asia otetaan koko kunnan käyttöön päiväkodeilla	Lasten loma aikojen hoito vähenee, koska lapsia ei pidetä hoidossa kuin tarvittava määrä. Huoliasioiden vuoksi erityistukien määrä vähenee, koska on ajoissa puututtu epäkohtiin.	Työntekijöiden motivaation lisääntymisen myötä jaksaminen työssä paranee
Valtakunnallinen päivähoiton taso	Valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan nostetaan omahoitajuus yhdeksi tärkeäksi osaksi	Kasvatuskumppanuus saa huoliasiosta puhumisen arkiselle tasolle ja asioihin voidaan puuttua aikaisemmin myös poliittisessa keskustelussa.	Vanhemman vastuullisuuden korostaminen lähtee jo pienen vauvan neuvolakäyntien aikana, jolloin valtaistetaan vanhemmat osallisiksi tuleviinkin asioihin nähden. Tämä alkaa ensin yleisellä keskustelulla ja siirtyä arjen tasolle.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta hyöty korostuu, kun vanhemmat saavat pitää huolta oman lapsensa elämästä tunnetasolla. He pystyvät huolehtimaan heistä myös fyysisellä tasolla paremmin. Tämä näkyy, kun lapset lähtevät kouluun ja ovat pois vanhempien

silmien edestä. Vanhemmilla on kehittynyt lasta kohtaan huolehtimisen tunne ja heistä pidetään enemmän huolta ja autetaan kasvamaan. Koulumaailmassa uskon sen näkyvän siinä, että vanhemmat huolehtivat ja kantavat enemmän vastuuta. Varsinkin silloin, kun eteen tulee negatiivisia kokemuksia. Nekin uskalletaan kohdata yhdessä ilman pelkoa.

Retorinen puoli arvioinnin kohdalla on nähdä, mitä hankkeen avulla on tarkoitus luvata tapahtuvaksi. Omahoitajamenetelmä- hankkeessa tarkoitus oli löytää keino auttaa päivähoiton alkanutta lasta ja hänen vanhempiaan selviytymään hoidon tuomista ikävän tunteista. Tavoitteena oli luoda malli, jonka avulla voidaan auttaa lasta selviytymään erossa äidistään. Viinämäki (2011) kehottaa miettimään, millaisia tuloksia käytäntö arvioinnin mukaan on tullut ja millainen hyvän käytännön juurruttamissuunnitelma käytännön osalta on syntynyt.

Omahoitajuus on tuonut uuden hyvän menetelmän päiväkodin arkeen. Toimijoilta edellytetään omahoitajamenetelmän juurruttamisen osalta sitoutumista työtapaan. Se on tärkein ominaisuus, koska uutta asiaa voidaan viedä eteenpäin vain silloin, kun kaikilla työntekijöillä on samanlainen ymmärrys asian tärkeydestä. Jotta juurruttaminen tapahtuu, tarvitaan rakenteellisiin tekijöihin korjausta. Työntekijöiden sitoutuminen onnistuu, kun työsuhteilla on jatkuvuutta. Päivähoitopaikkojen saaminen sinne, missä niitä oikeasti tarvitaan auttaa perheitä sitoutumaan lapsen asioihin heti alusta lähtien tunteiden ollessa voimakkaimmillaan. Prosessin rutiinotoiminnassa käytännön asioiden vaiheiden eteneminen onnistuu molempien osapuolien valtaistumisen kautta. Jos aloitustilanteessa on jo epävarmuutta asian jatkumisen suhteen, osapuolien toiminta ei ole sitoutunutta eikä toiminta käynnisty tarkoitetulla tavalla. Paras mahdollinen tulos saavutetaan, kun aloittava perhe tietää hoidon jatkuvuuden haluamassaan päivähoito paikassa ja omahoitajan pysyvyyden. Tällä tavalla voidaan vaikuttaa Viinämäen (2011) puhumaan laajakantaisien hyvinvointipalvelujen muutokseen.

Ihmisten hyvinvointi lähtee alkuun jo lapsen ollessa ihan pieni. Siihen huomion kiinnittäminen ja sen tärkeänä pitäminen auttavat lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Nämä ovat niitä käytännön resursseja, joihin on tarpeellista kiinnittää huomiota. Kansalaislähtöisyyden näkökulmasta vaikuttavuuden tärkeys näkyy päivähoiton aloitukseen huomion kiinnittämisessä siten, että ihmiset ovat entistä enemmän mukana omien asioidensa hoidossa. He kokevat olevansa oman elämänsä kannalta subjekteja ja voivansa vaikuttaa. Vanhempien on lapsen auttamisen kannalta tunnettava

osallisuuden olo voidakseen olla kiinnostunut lapsen elämästä. Organisaation näkökulmasta asia nousee esille siten, että hyvinvoinnin muutos antaa vanhemmille rohkeuden puuttua asioihin ja siten vaikuttaa koko alueellisella tasolla kehitykseen. Asiakas-kyselyihin vastaaminen on eräs osallisuuden tapa. Työntekijöiden näkökulmasta kasvatuskumppanuuden käsite saa näkyvän ja tuntuva muodon. Se ei ole enää vain sanahe- linää vaan, sillä on merkitystä oikeasti. Tällä asialla on vaikutusta yhteiskunnallisellakin tasolla, sillä asiasta puhutaan enemmän ja voidaan vaikuttaa laajemmalla tasolla, koska voidaan tuoda konkreettisia esimerkkejä näytettäväksi. Esimerkiksi huoli asioiden pu- heeksi ottamien helpottuu kasvatuskumppanuuden ja osallistamisen myötä, koska lap- sen asioista puhutaan yhdessä ja huolet voidaan nostaa esille ennen kun niistä tulee liian suuria. Se on vaikuttavuuden näkökulmasta edistyksellinen asia, koska päivähoitolakien ja asetusten viitoittama kasvatuskumppanuus on alkanut elämään sillä tasoilla jossa sen kuuluukin elää.

Hanke on päättynyt ensimmäisen vaiheen suhteen. Tavoitteeseen on päästy hienosti, vaikka epäonnistumisia tulikin matkan varrella. Seuraavaa vaihetta suunnitellaan ja jat- ketaan varmasti syksyllä 2011 pienryhmätoiminnan kehittämällä.

5. POHDINTAA

Kehittämishanke Omahoitajamenetelmästä päättyi talvella 2011. Mitä onkaan tapahtunut syksystä 2009 talveen 2011? Aikaan on mahtunut paljon asioita sekä hyviä, että kehitettäviä. Alun perin lähtökohtana oli tiimityön kehittäminen ja siihen löytyi toimintatavaksi jalkauttaa omahoitajamenetelmä päiväkodin arkeen. Hankkeen aikana on saatu koottua yhteistyössä Portaat - kuvio, joka on itsessään käyttökelpoinen päivähoiton aloituksen apuväline. Sen avulla päivähoiton aloitukseen saadaan jotain konkreettista, jonka avulla lähdetään liikkeelle valtaistamisen ja sitoutumisen periaatteella. Olen puhunut pehmeästä päivähoiton aloituksesta, jolloin sekä päiväkodin tilat että omahoitaja tulee tutuksi vanhemmille ja sitä kautta lapselle.

Nykyään on paljon kehittämishankkeita ja projekteja monenlaisia, kuitenkin niihin ei ole aina aikaa eikä jaksamista työyhteisössä. Tämänkin hankkeen alku tuntui työläältä ja kiireiseltä. Alkutaipaleen aikana olisi voinut joitakin asioita tehdä toisin. Kun hanketta alettiin miettiä, ei taidettu ymmärtää itsekään, millaisesta asiasta on kysymys. Olisi ollut toivottavaa, että asia olisi alun perinkin otettu tosissaan myös suunnittelun suhteen. Kiire sai kuitenkin voiton ja moni asia jäi puolitiehen. Yksi tällainen asia oli yhteinen suunnittelu etenemisen suhteen. Esimerkiksi SWOT:in avulla, olisi voitu luoda yhteinen visio hankkeesta. Vasta syksyllä 2010 oli yhteinen kehittämispäivä, jolloin mietimme eettisiä periaatteita. Varsinaisesti hankkeen asioista ei puhuttu silloinkaan. Ihmisten sitoutuminen ja sitoutumattomuus asiaan konkretisoitui, kun työsuhteiden loppuminen oli lähellä. Tämä näkyy varsinaisen hankkeen alkamisen aikaan, kun uudet ihmiset vasta tutustuivat olemassa olevaan tietoon. Kevään tiedon hankinta ja siihen tutustuminen meni osittain hukkaan tämän hankkeen vuoksi, koska ihmiset eivät enää jatkaneetkaan samassa työpaikassa. Mitä hyötyä on kehittää, jos kaikki pitää aina aloittaa alusta?

Käytyäni esittelemässä hankkeen alueellisesti jäi kokemus, että kuitenkin pinnan alla tapahtui jotain, mitä ei näkynyt. Oli noussut ihmettelyä, kuinka voidaan aloittaa kehittämishankkeita ilman kaikkien yhteistä sopimusta. Tämä oli yllätys reaktio ja sai selvästi jotain aikaan tunnetasolla. Entä jos kehittämishankkeen olisikin tuonut esiin kasvatustieteiden edustaja? Olisiko se otettu eritavalla vastaan ja yhdessä tuumin alettu kehittää asiaa? Jatkotoimenpiteiden suhteen tapahtui, että koulutusta saatiin lisää helmikuussa 2011 ja silloin oltiin jo seuraavassa vaiheessa. Oliko niin, että haluttiin sivuuttaa

omahoitaja aihe, jotta sosiaalialan edustaja ei pääse näyttämään omaa osaamistaan? Aihe on ajankohtainen ja sitä on tutkittu muillakin paikkakunnilla ja otettu käyttöön. Toisaalta se on osa pienryhmätoiminta ideaa.

Teoreettisen viitekehyksen luominen hankkeelle tuntui aluksi haasteelliselta, koska aihe on käytännönläheinen arjentyö. Historian tutkimiseen meni aikaa melkoisesti ja asiaa piti rajata lähi historiaan, vaikka olisi ollut mielenkiintoista ottaa myös antiikin ajan näkökulmaa asiaan. Ymmärsin myös, kuinka naisten työelämään lähtemisellä on ollut suuri merkitys perhe elämän muuttumisen kannalta. Kuitenkin vielä tänäkin päivänä on niitä, jotka kannattavat perinteisiä arvoja ja naisen kotona olemista. Onko tämä mahdollista nykypäivän yhteiskunnassa? Koulutuksella on nykyaikana paljon merkitystä, myös päiväkodissa. Onko niin, että koulutetut vanhemmat osaavat vaatia enemmän ja vähemmän koulutetut tyytyvät siihen, mitä on tarjolla?

Omahoitajuuden tutkimuksia ja kehittämishankkeita tutkiessani löysin paljon tietoa erilaisista näkökulmista. Halusin rajata omahoitajuuden tässä hankkeessa tutkimaan lapsen, vanhemman sekä työntekijän sosiaalisen ja psykologisen suhteen kehittymistä menetelmän avulla. Kasvatustieteellistä näkökulmaa voidaan tutkia myöhemmin, kun asiaan on päästy sisälle. Kasvatuskumppanuushan sisältää itsessään jo merkityksen kasvatuksellisesta näkökulmasta. Entä kumppanuus, mikä merkitys sillä on omahoitajuudessa? Mielestäni ensin on löydettävä yhteinen ymmärrys lapsen tukemiseen ja sitten voidaan alkaa pohtia asiaa kasvattamisen näkökulmasta. Kasvatuskumppanuus on monen työntekijän mielestä sanahirviö, jota ei välttämättä täysin ymmärretä. Olen keskustellut johtajatasoisten ihmisten kanssa ja he kokevat, että sana yhteistyö olisi paljon parempi. Omahoitajamenetelmän avulla, kasvatuskumppanuuden sisältö syvenee ja siitä tulee konkreettinen. Työntekijänä on otettava konkreettinen ammatillinen vastuu lapsen asioista ja oltava aidosti tekemisissä vanhempien kanssa. Tässä kysytään vuorovaikutustaitoja. Samalla on lupa pohtia ja pyytää apua, vaikka työkavereilta vaikeissa tilanteissa.

Ammatillisuus pitää sisällään myös eettisen vastuun. On ymmärrettävä, mitä tekee ja miksi. Omahoitajuus on menetelmä, jonka sisältö on ensin itse sisäistettävä ennen kuin sitä voidaan käyttää. Miksi näin on? Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on kuuntelemista ja keskustelua dialogisesti. Tarkoitus on, että etenkin vanhemmat kokevat olevansa oman lapsensa suhteen asiantuntijoita. Kuinka tärkeää onkaan ymmärtää, että heillä on lapsesta ja hänen historiastaan paljon tietoa. Heillä on tietoa oman elämänsä

kautta lapsen suvusta ja sitä kautta historiasta laajemmalla tasolla. Miksi se on vaikea käsittää? Aloittaessani hanketta, sain eräältä ihmiseltä hyvin närkästyneen kommentin omahoitajamallista. Hän koki, että sen avulla vanhemmat eivät kanna ollenkaan enää vastuuta oman lapsena asioista. Näin jälkeempäin mietin, että mikä onkaan saanut tehtyä meistä päivähoidon ammattilaisista niin päteviä, ettei vanhemmat osaa tai uskalla olla oman lapsensa elämässä niitä, joilla on valta ja vastuu?

Vanhempien tunteiden myllerrys aiheuttaa henkilökunnassa omia tunnereaktioita, joiden tiedostaminen auttaa kohtaamaan vanhempien ikävän ja pelon tunteet lapsen jäädessä hoitoon. Onko niin että niitä ei haluta nähdä, koska lohduttaminen ja auttaminen ovat vaikeaa ja joudutaan menemään oman mukavuusrajan yli. Millaisia vaikutuksia onkaan ollut henkilökunnan omassa lapsuudessa jotka nousevat pintaan aiheen tiimoilta? Onko puhuttu itse hoivasta vielä silloin ja päiväkodissa olo oli erilaista elämää verrattuna nykypäivään. Jokaisen aikuisen on hyvä pysähtyä edes itsekseen pohtimaan omaa elämäänsä ja niitä tunnereaktioita, sillä me luomme niitä nyt pienille ihmisille ja he elävät niiden asioiden kanssa omaa elämäänsä. Jokaisen ihmisen elämä muodostuu erilaisten rakenteiden ympärille, jotka lähtevät yksilötasolta ja päättyvät lakien ja asetusten tasolle.

Kasvatuskumppanuus on tärkeä asia, mutta miten valmiita olemme sitoutumaan omahoitajamenetelmään? Mietityttää, onko tämä sittenkin vain pelkkää puhetta ja käytännössä henkilökunta kuitenkin vedetään resurssien puolesta liian tiukalle. Miten päiväkotienjohtajat ovat valmiit asiaan sitoutumaan ja viemään sitä eteenpäin? Kuinka saadaan hankeidea myytyä kasvatustieteen sekä sosiaalityön osaajille, jotta Karilan ehdottama yhteistyö vahvistuisi? Yksikkö tasolla asia on löytänyt paikkansa, mutta kuinka onkaan alueellisella tasolla? Mikä merkitys tässä onkaan vallankäytöllä suhteessa päivähoiton politiikkaan?

Mitä tehdään hienolla mallilla, jos sitä ei jaeta hyödynnettäväksi muualle päivähoiton yksikköihin. Opinnäytetyöni versioita on lukenut muutama ammattilainen ja kokenut, että sen voisi ottaa itselleen työvälineeksi arkeen. Päivähoiton johtajien kokouksessa keväällä 2010 tuli muutama henkilö luokseni ja sovimme, että laitan heille tietoa tulokista. Ne jotka kävivät Tarja Lundin koulutuksessa, kokivat asian oikeasti tärkeäksi. On kuitenkin eri asia käydä koulutuksessa ja ottaa asia arjen työvälineeksi. Hankkeeni tuottama malli on avuksi niille, jotka sen tahtovat ottaa käyttöön. Lundin koulutuksen aika-

na, keskustelin Lapin kesäyliopiston työntekijän kanssa ja hän sanoi, että haluaa heille myös opinnäytetyöstäni tiedon. Onhan se heidän opintotarjontaansa vaikuttavuutta, koska siitä voidaan saada jotain käytännön työkaluja. Uskon, että kehittämishankkeella on vaikuttavuutta sekä hyödynnettävyyttä myös koko maan päivähoiton kehittämisessä.

Pienen tytön äiti on kohdannut oman maailmansa ja tunteensa tämän kehittämishankkeen aikana. Prosessin edetessä, hän on oppinut elämään omaa ihmisyyttään osallisena ollen sekä äiti että päiväkodin työntekijä ja kuitenkin samalla osallinen suuressa yhteiskunnassa.

Omahoitajamenetelmän avulla on löytynyt arvoitukseen ratkaisun avaimet, omien tunnekokemusten läpi käymisen kautta. Niiden läpi käyminen on opettanut kohtaamaan syvällisemmin myös päiväkodin lasten vanhempia tunteineen, muistaen kuitenkin sen roolin, missä kulloinkin on.

Nyt kokemille tunteille pystyy antamaan uudenlaisen arvon ja läsnäolon. Äitinä hän voi katsoa kasvanutta lastaan silmiin ja sanoa, olen tehnyt parhaani ja oppinut lisää elämästä kanssasi rakas, ihana, oma lapseni.

LÄHDELUETTELO

Aalto-Kallio, Mervi 2007. Itä-Uudenmaan työhyvinvointi- hanke 2006. Terveysten edistämisen keskus. Luettu 26.3.2011.

<<http://verso.palmenia.helsinki.fi/tyohyvinvointi/itsearviointi.asp>>

Alasuutari, Pertti 1995. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Gummerus OY, Tampere.

Anttila, Pirkko 2007. **Realistinen evaluaatio** ja tuloksellinen kehittämistyö. AKATIIMI OY, Hamina.

Bowlby, J 1953. Child care and the growth of love. London. Penquin books.

Erikson, Inger & Kaminen, Merja & Sigfrids, Arja 2006. Pikku Saga. Pienten lasten hyvinvointia tukeva projekti. Loppuraportti. Luettu 11.3.2010.

<http://209.85.129.132/search?q=cache:tPCdB_bvhvAJ:www.vaasa.fi/Link.aspx%3Fid%3D466244+omahoitajuus+p%C3%A4iv%C3%A4kodissa+vaasa&cd=4&hl=fi&ct=clnk&gl=fi>

Espoon kaupunki 2010. Omahoitaja päivähoitossa. Luettu 27.2.2010

<<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;10672;39428;40195>>

Hastrup, Arja & Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta & Kalland, Mirjam & Forsberg, Stina 2006. Päivähoidon aloitusta edeltävä keskustelu. Stakes

Heikkinen, L.T. & Rovio, Esa & Syrjälä., Leena (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Dark Oy, Vantaa.

Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2004. Tutki ja kirjoita osin uudistettu painos. Gummerus, Jyväskylä.

Huttunen, Eeva 1983. Perhe ja päivähoito yhteistyössä. Kustannuskiila, Pieksänmäki.

- Hänninen, Sirkka-Liisa & Valli, Siiri 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Otava, Keuruu.
- Hänninen, Vilma 2000. 2.painos 2002. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
- Jalava, Urpo & Virtanen, Petri 1996. LAATU, INNOVAATIO JA PROJEKTI hyvinvointipalvelujen kehittämisen ydinkysymyksiä. Kirjayhtymä oy, Helsinki.
- Jalava, Urpo & Virtanen, Petri 2000. Innovatiiviseen projektijohtamiseen. Tammerpaine, Tampere.
- Junttani, Pasi 2004. Oppiminen Turun ammattikorkeakoulussa. Hops työn perustaksi. Tulostettu 15.2.2004
<<http://hyvinvointipalvelut.turkuamk.fi/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksen-kehittamisyksikko/opinnaytteet-1/Gradu%20Kangas%20-%20Isojarvi.pdf>>
- Kangas, Laura & Isojärvi, Leena 2008. Omahoitajana alle kolmivuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä, lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä. Oulun yliopisto. Pro gradu. Tulostettu 27.2.2010
<<http://www.sosiaalikallega.fi/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksen-kehittamisyksikko/opinnaytteet-1/Gradu%20Kangas%20-%20Isojarvi.pdf>>
- Kamensky, Mika 2003. Strateginen johtaminen. Gummerus kirjapaino oy, Jyväskylä.
- Karila, Kirsti & Alasuutari, Maarit & Nummenmaa, Anna Raija & Rausku- Puttonen, Helena 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.
- Karila, Kirsti 2007. Lastentarhanopettajan ammatin vetovoima uhkaa hiipua. Lastentariha 5\2007
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lastaopas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Gummerus, Vaajakoski.
- Keltikangas -Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY, Helsinki.

Kunnallinen työmarkkinalaitos 2003. Yhteistoiminta ja työelämän kehittäminen kunta-
alalla. Kirjapaino Miktor, Helsinki.

Kuronen & Granfelt & Nyqvist & Petrelius 2004. Sukupuoli ja sosiaalityö. PS-
kustannus. Juva.

Kuusela, Pekka 2005. Realistinen toimintatutkimus? Toimintatutkimus, työorganisaatiot
ja realismi. Raporttisarja 2005/2. Työturvallisuuskeskus, Helsinki.

Laki lasten päivähoitosta 1973. 19.1.1973/3 Luettu 24.4.2010 <
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>>

Lehto, Sakari T 1990. Muutoksen johtaminen strategioita ja pohdintoja. Karisto Oy,
Hämeenlinna.

Lääninhallitus aluehallintovirasto 2009. Luettu 7.3.2011
<<http://www.laanhallitus.fi/lh/lappi/sto/home.nsf/pages/017D5EC2B466F444C2256BE3004330C5?opendocument>>

Metsämuuronen, Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gumme-
rus, Jyväskylä.

Mikkola, Petteri Nivala, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään- näkökulmia 2010-
luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto Saarijärvi.

Ojala, Mikko 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Gummerus, Jyväskylä.

Opetushallitus 2011. SWOT- analyysi. Luettu 23.4.2011
<http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi>

Parviainen, Maiju 2005. Omaha-ohjelmän käyttö päiväkodissa ja hoitajan uudistunut suhde
John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian valossa. Tampereen yliopisto, sosiaalipsy-
kologian tutkielma. Pro-gradu.

- Perkins, Hanna 2010. Hanna Perkins Center for child development. Luettu 12.3.2010
<<http://www.hannaperkins.org/> >
- Puroila, Anna-Maija 2005. Pohjoinen varhaiskasvatuspalvelut, henkilöstö ja osaaminen. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Luettu 5.1.2011<
<http://www.sosiaalikollega.fi/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Pohj.Varh.Kasv..pdf>>
- Rauramo, Päivi 2004. Työhyvinvoinnin portaat. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Rovaniemi 2010. Organisaatorakenne. Luettu 31.10.2010.
<<http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Paatoksenteko/Organisaatorakenne.iw3>>
- Rovaniemi Lasten 2010. Päivähoidon palvelut. Luettu 6.11.2010
<http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Perhe_ ja_sosiaalipalvelut/Lasten_paivahoitopalvelut/Lasten_paivahoito_ ja_esiopetus_alueittain/Ounasvaara-Alakemijoen_alue.iw3>
- Rovaniemen kaupungin palvelustrategia 2010. Luettu 14.11.2010
<<http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=400275c8-cd56-4792-b431-f696a3d52621>>
- Rovaniemen kaupunki 2009. Luettu 13.2.2010.
<http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Perhe_ ja_sosiaalipalvelut/Lasten_paivahoitopalvelut/Lasten_paivahoito_ ja_esiopetus_alueittain.iw3>
- Rovaniemen kaupunki 2008. Päivähoidon palvelut .Tulostettu 1.8.2010
<<http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=6eacd6e0-c26d-4eb2-b20c-82fe6e744072>>
- Ruokonen, Reetta 2007. Perheiden kokemuksia köyhyydestä: nälkää, häpeää ja selviytymistä. Helsingin yliopisto. Pro gradu- tutkielma. Luettu 20.3.2011

<<http://savotta.helsinki.fi/halvi/tiedotus/lehti.nsf/e1e392ad852e72f5c225680000404fa8/df1c12fcf387190cc225737e002b9cde?>>

Seppänen- Järvelä 2004. Työhyvinvoinnin itsearviointi Luettu

23.4.2011<<http://verso.palmenia.helsinki.fi/tyohyvinvointi/itsearviointi.asp>>

Suomi 24 keskustelufoorumi 2007. Sosionomi lastentarhanopena. Luettu 15.4.2011

<<http://keskustelu.suomi24.fi/node/4860646>>

Stakes 2006. Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä. Tulostettu 2.1.2010.

<http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/kasvatuskumppanuus/jaettuna/KK_jaettuna_t.htm>

SOTKANet tilasto ja indikaattoripankki 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu

23.4.2011.<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regCount=1¤tEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430ddd2f2a86ee2274ff88968f201cd7d05ae&indCount=1&yearCount=21>>

Sosiaaliportti 2008. Hyvä käytäntö. Luettu 9.4.2011<<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyvatkaytannot/lahtokohtia/tiivistaminen/>>

Säkkinen, Salla 2010. lasten päivähoito 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 32/

2010. Luettu 5.1.2011 < www.stakes.fi/tilasto/tilastotiedotteet>

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista.

STM:n julkaisuja 2002:29 Luettu 25.3.2011

<<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm>>

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2005. Luettu 19.11.2010. <

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>

Viinamäki, Leena (toim.) 2010.Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025 Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK& ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointi asi-

antuntija järjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. (Raportissa 12 tekijää)

Viinamäki, Marja-Leena 2010. Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueellisen apuvälinekeskuksen toiminnan arviointia. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Virtanen, Petri 2007. ARVIOINTI Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Edita prima oy, Helsinki.

Välimäki, Anna-Leena & Rauhala, Pirkko- Liisa 2000. Lasten päivähoiton taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 65 (2000):5

Julkaisemattomat lähteet

DalMaso, Riitta 2011. Osallistavat ja aktivoivat menetelmät sosiaalialalla luentosarja. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Lund, Tarja 2010. Omahoitajuus ja pienryhmäpedagogiikka luento muistiinpanot. Rovaniemi.

Kuosmanen, Voitto 2010. Ideasta hankkeeksi muistiinpanot luennolta. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu.

Kuosmanen, Voitto 2011. Toimijalähtöinen arviointi luentosarja 18- 19.2.2011. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Kemi.

Pietiläinen, Rauno 2010. Luentomuistiinpanot. Kemi-Tornio Ammattikorkeakoulu.

Saari, Erkki 2009. Muistiinpanot luennolta; Toimintatutkimus ja kehittämishankkeen toteuttamispuitteiden täsmentäminen I. 2009, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Viinamäki, Leena 2011. Muistiinpanot luennolta; Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu.

Viinamäki, Leena 2010. Kehittämistyön vaikuttavuuden arviointi luentosarja 18-19.12.2010. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Kemi.

Viinamäki, Leena 2009. Muistiinpanot luennolta; Tarveanalyysin eettiset ja kontekstuaaliset haasteet tieteellisen argumentoinnin kysymyksineen. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu.

Liite 1. Loogisen viitekehysten matriisin (Toikko & Rantanen 2009, 76- 77).

	KUVAUS	INDIKAATTORIT	TODENTAMINEN	EDELLYTYKSET
TAVOITE	YLEINEN KEHITYSTAVOITE HANKKEELLE Omahoitajamallin jalkauttaminen päivähoiton arkeen			MIKÄ ON YLEIS TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEN EDELLYTYS Johtajan tuki, riittävä henkilöstön määrä, sitoutuneisuus asialle,
TARKOITUS	KEHITTÄMISEN KOKO-REETTINEN TARKOITUS: Ottaa arkikäyttöön työväline, jonka avulla perheelle ja lapselle tuttu hoitaja auttaa yhdessä vanhempien kanssa lapsen emotionaalisisessa selviytymisessä päiväkodin arkipäivän tilanteissa hoidon aloituksessa erityisesti.	Millä indikaattoreilla kehittämistä seurataan Arviointi keskustelut ja toiminnan muuttaminen tarpeen mukaan		MIKÄ ON EDELLYTYS TU-LOSTEN SAAVUTTAMISELLE Henkilökunnan kouluttaminen aiheen, jotta heidän ymmärrys lisääntyy.
TULOKSET	KEHITTÄMIS-TOIMINNAN TULOKSENA on saada työntekijöille ja vanhemmille luottamuksellinen, avoin kanava tukea lapsen varhaista kasvua päivähoitossa	Mistä indikaattoritiedot on saatavissa?		MIKÄ ON EDELLYTYS TOIMENPITEIDEN KÄYNNISTÄMISELLE Asiaan perehtyminen ja tiedon ja ymmärryksen lisääminen
TOIMENPITEET	MILLAISILLA TOIMENPITEILLÄ TULOKSEEN PÄÄSTÄÄN: Aloitus soitto ja keskustelu vanhempien kanssa tutustumiskäynnit päiväkodissa omahoitaja turvana arjessa			MILLÄ EDELLYTYKSIN TOIMENPITEISTÄ VOIDAAN PÄÄSTÄ KOHTI ASETETTUA TAVOITETTA. Mikä on kehittämistoiminnan käynnistymisen edellytys? Saada työntekijät sitoutumaan ja ottamaan vastuutoimintavasta
				MILLÄ EDELLYTYKSILLÄ ENSIMMÄISEEN SARAKKEESEEN KUVATTU SYYS-SEURAUS KETJU VOI TOTEUTUA MILLAISILLA RESURSSILLA JA OSAAMISELLA TOIMINTA VOI EDETTÄ Koulutetaan henkilöstöä ymmärtämään vanhempien tärkeys lapsen elämässä ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitys

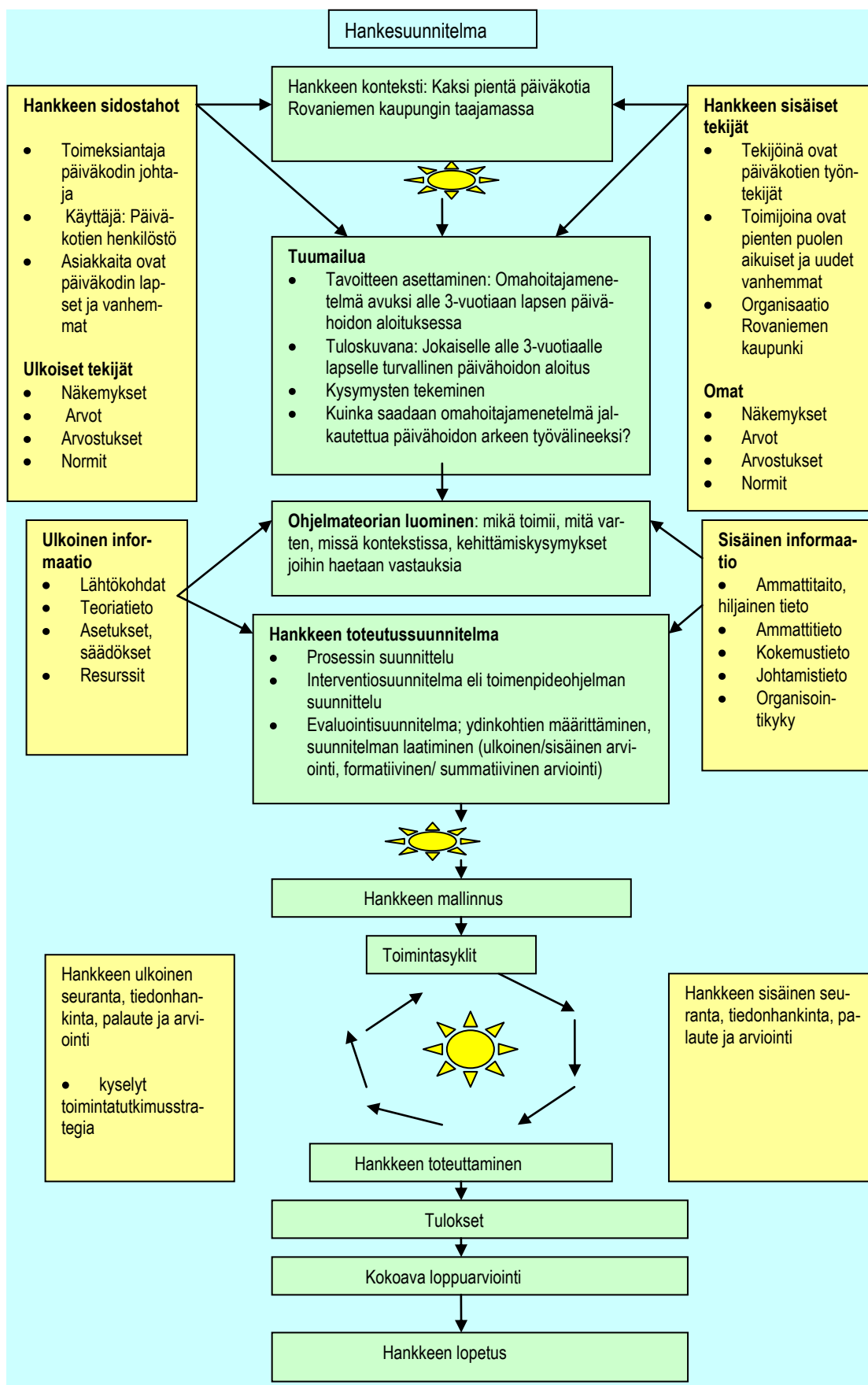
Liite 2. Keskeiset lait ja asetukset päivähoitossa (Valtion säädöstietopankki 2010).

KESKEISIMMÄT LAIT JA ASETUKSET	SISÄLTÖ
Laki lasten päivähoitosta (36/1973)	<ul style="list-style-type: none"> - Säännökset päivähoiton toiminta muodoista päiväkotihoidossa - Säännökset subjektiivisesta oikeudesta päivähoitossa. - Päivähoiton tavoitteet
Sosiaalihuoltolaki (710/1982)	<ul style="list-style-type: none"> - Säännökset sosiaalipalveluista ja niiden järjestämisestä kunnan asukkaille ja tietyissä tilanteissa kunnassa oleskeleville henkilöille.
Subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitoon (630/1991)	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhemmilla on vanhempainrahakauden päätyttyä oikeus saada alle kouluikäiselle lapselleen kunnan järjestämä päivähoitopaikka. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua kunnalliseen varhaiskasvatukseen
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakaslaki koskee asiakkaan asemaa ja oikeuksia sekä viranomaisen että yksityisen järjestämässä sosiaalihuollossa. - säännökset sosiaalihuollon asiakkaan osallistumiseen, kohteluun ja oikeusturvaan kuuluvista keskeisistä oikeudellisista periaatteista. - Määrittelee salassapitoa, vaitiolovelvollisuutta sekä salassa pidettävien tietojen koskevien tietojen luovuttamista koskevia kysymyksiä. - Sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua aina viranomaisen tekemään päätökseen tai yksityisen sosiaalihuollon ollessa kyseessä, kirjalliseen sopimukseen. - Asiakaslain säännösten mukaisesti on kaikille päivähoitossa oleville lapsille laadittava henkilökohtainen palvelusuunnitelma.
Lastensuojelulaki (417/2007)	<ul style="list-style-type: none"> - Säännökset lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta sekä ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta. - Palvelujen kehittämisestä kasvatuksen tukemiseksi.

Liite 3. Kehittämishankkeita Suomessa.

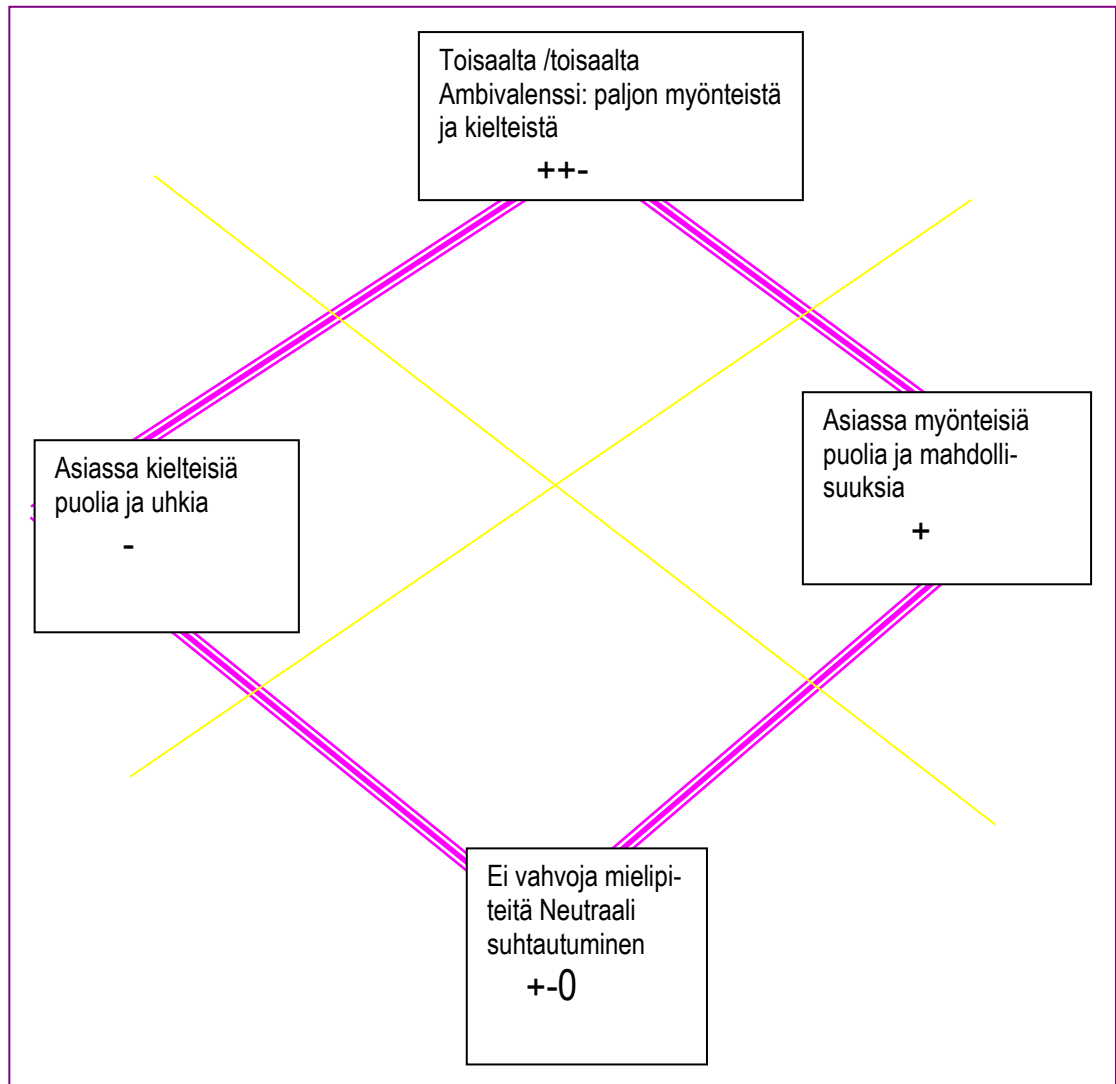
KAUPUNKI TAI ALUE, JOSSA HANKE TEHTY	HANKKEEN NIMI	HANKKEEN TAVOITE
Kuopio	Auta lasta kasvamaan. 2001-2003 Anna Tuuliharju	Päivähoidon ja lasten ennaltaehkäisevän mielenterveystyön kehittämishanke
Espoo, Helsinki	Kengu-ru projekti 2002–2003 Liisa Keltikangas – Järvinen	Hankkeen avulla pyrittiin lisäämään alle 3vuotiaiden hyvinvointia päiväkodissa soveltamalla ja arvioimalla työtapoja, joita päiväkodin arjessa on mahdollista omaksua
Vaasa	Pikku-Saga Pienten lasten hyvinvointia tukeva projekti 2004–2006	Vaasassa luotiin malli varhaiseen puuttumiseen yhteistyössä neuvolan, päivähoidon, kotipalvelun ja sosiaalityön kanssa. Lisäksi perhetyön monipuolinen ja joustava käyttö perheiden auttamisessa oli tavoitteena. Tarkoitus oli saada malli, jonka avulla voidaan palvella kaikkia auttamistahoja
Lappeenranta	Pienille parasta- projekti 2006–2007 Loppuraportti	Tavoitteena on ymmärryksen lisääminen varhaisvuorovaikutuksen puutteiden heijastumisesta erikäisten ihmisten somaattisissa ja psyykkisissä oireiluissa ja käyttäytymisessä. Tarkoitus oli luoda varhaisen tukemisen palvelumalli eri toimialojen ja toimipisteiden välisen yhteistyön turvaamiseksi.
Pohjois-Pohjanmaan alueella	Varhis 2006–2008	Varhaiskasvatuksen kehittämissyklin hanke, josta yksi asia oli omahoitajatyötavan käyttöön ottaminen
Vantaa	Auta lasta kasvamaan 2008–2010 Tarja Lund	Käytössä omahoitaja jokaisella lapsella koko kunnan alueella
Jyväskylä, Jämsä	Autetaan lasta pitämään vanhemmat mielessä Anna Tuuliharju 2009–2010	Tavoitteena on päivähoitoon siirtymistä tukeva omahoitajuus, lasten ja vanhempien yhteiset tutustumisviikot ja päivähoidon henkilöstön aloitusvaiheen kotikäynnit
Tuusulan kunta	Auta lasta kasvamaan Tarja Lund 2010	Kunta kouluttaa päivähoidon henkilöstöä omahoitajamenetelmän sisälle. Menetelmä on jokaisessa päiväkodissa toimintamallina.

Liite 4. Realistinen arviointi prosessi arvioinnissa (Anttila 2007, 88).

Liite 5. SWOT- analyysi (Junttanen 2004)

		TULEVAISUUS	
		Mahdollisuudet	Uhat
NYKYISYYS	Vahvuudet	<u>Menestymis-</u> strategia (mitä? miten?)	<u>Varautumis-</u> strategia (mitä? miten?)
	Heikkoudet	<u>Kehittämisen-</u> strategia (mitä? miten?)	<u>Selviytymis-</u> strategia (mitä? miten?)

Liite 6. Vastakohtien timantti (Seppänen- Järvelä 2004, 61)

Liite 7. Aloituskeskustelu kaavake (Kaskela & Kekkonen 2006).

Aloituskeskustelusta

Tutustuminen

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien keskinäinen luottamus ja kunnioitus luovat perustan hyvälle kasvatuskumppanuudelle. **Kumppanuus alkaa tutustumisesta.** Luontevin paikka ensimmäiselle tapaamiselle lapsen ja vanhemman kannalta on perheen koti. Aloituskeskustelu käydään kotona, perheen niin toivoessa päiväkodissa tai muussa sopivassa paikassa.

Puheenvuoro perheelle

Aloituskeskustelun **lähtökohtana on antaa perheelle puheenvuoro.** Koti tarjoaa äidille ja isälle turvallisen paikan puheelle omasta perheestä ja lapsesta. Vanhempien kynnys ilmaista odotuksiaan, pelkojaan, epäilyjään ja toiveitaan madaltuu tutussa kotiympäristössä. Koti konkretisoi vanhempien puhetta, jolloin työntekijän mielikuville jää vähemmän tilaa. Lapsen kodissa työntekijä ottaa vastuun tutustumistyöstä lapseen ja vanhempiin.

Lapsen huomaaminen

Koti tarjoaa lapselle turvallisen ympäristön tutustua tulevaan hoitajaansa/kasvattajaansa. Kotona lapsi voi rauhassa luoda omaa suhdettaan kasvattajaan, joka omalla toiminnallaan aktiivisesti tukee lasta. Perheen kotiympäristössä työntekijän on helpointa tutustua siihen, miten lapsi toimii ja leikkii sekä miten hän on yhdessä äidin ja isän kanssa. Tämä **tietämys lapsesta auttaa kasvattajaa ymmärtämään lasta** erityisesti lapsen päivähoiton aloitusvaiheessa.

Ennen päivähoiton aloitusta

Aloituskeskustelu on tarkoitus käydä, ennen kuin lapsi aloittaa ensimmäistä kertaa päivähoiton. Näin vanhemmille jää aikaa valmistaa ja saatella lasta päivähoitoon. Kun työntekijä on tutustunut perheeseen ennen varsinaista aloitustilannetta, **aikuisten luoma suhde kannattelee lasta.** Samoin kotikäynnin aikana syntynyt suhde lapsen ja kasvattajan välillä auttaa lasta tulemaan uuteen päivähoitopaikkaan. Aloituskeskustelun voi käydä myös tilanteissa, joissa lapsi siirtyy päiväkodista toiseen, ryhmästä toiseen, aloittaa esiopetuksen tai tarvitsee erityistä tukea.

Lapselle tärkeät ihmiset

Aloituskeskustelun tekee **lapsen oma tuleva hoitaja** joko yksin, työntekijäparin tai esim. päiväkodin johtajan kanssa. Perhepäivähoitossa mukana voi olla perhepäivähoiton ohjaaja. **Perheestä paikalla on lapsi ja ainakin toinen vanhemmista, mieluiten molemmat vanhemmat.** Jos perhe haluaa, paikalla voi olla sisarusia ja muita lapselle läheisiä ihmisiä. Yksinhuoltaja- ja uusperheessä voi vanhemman kanssa keskustella etukäteen, onko etävanhemman mahdollista olla mukana keskustelussa.

Keskustelulomake

Keskustelulomake ja siinä olevat **kysymykset on tarkoitettu työntekijän avuksi ja työvälineeksi** ko. tilanteeseen. Vanhempien vastauksia ei ole tarkoituksenmukaista kirjata kaikkinsa. Työntekijä voi tehdä itselleen joitakin muistiinpanoja helpottaakseen yhteenvedon tekemistä keskustelun lopussa. Työntekijän on hyvä kertoa tai näyttää kirjaamansa asiat perheelle ja toimia tilanteessa muutenkin avoimesti. Työntekijä tekee mahdollisimman vähän omiin tulkintoihin perustuvia johtopäätöksiä. Työntekijä pitäytyy vanhempien puheessa ja heidän kertomissaan asioissa ja tekee tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. Vanhemmilla on aina tiedonsaantioikeus kirjatuista asioista.

Kumppanuuden periaatteet

Kotona tehty aloituskeskustelu **toteutetaan aina kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti;** perhettä kuulevalla, kunnioittavalla, luottamusta ja dialogia rakentavalla tavalla. Kotikäynnillä työntekijä on luomassa pohjaa vanhempien ja päivähoiton työntekijän väliselle suhteelle. Luottamuksellista suhdetta rakentaa vanhempien kokemus kuulluksi tulemisesta, joka on keskeinen tavoite aloituskeskustelun toteutumisessa.

PÄIVÄHOIDON ALOITUSTA EDELTÄVÄ KESKUSTELU

Työryhmä:

Arja Hastrup, Stakes

Marja Kaskela, Stakes

Marjatta Kekkonen, Stakes

Mirjam Kalland, Fskompetenscentret

Stina Forsberg, Fskompetenscentret

KOTIKÄYNTINÄ TEHDYN ALOITUSKESKUSTELUN TAVOITTEET:

1. Tutustua lapseen ja nähdä miten hän toimii kotiympäristössä vanhempiensa kanssa.
2. Edistää lapsen turvallista päivähoiton alkua.
3. Luoda pohja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle.
4. Kuulla vanhempien odotuksia päivähoidosta ja heidän kasvatuskäsityksiään.
5. Luoda pohja vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden väliselle suhteelle ja kasvatuskumppanuudelle.

MUISTA:

- elleivät vanhemmat halua vastata johonkin kysymykseen voit siirtyä seuraavaan ja palata siihen myöhemmin tarvittaessa
- että osa kysymyksistä esitetään sekä äidille että isälle (edellyttäen että molemmat ovat paikalla), nämä kysymykset on merkitty kolmiolla ▶
- rohkaista vanhempaa /vanhempia avoimeen keskusteluun, moralisoimatta ja korostamatta omia mielipiteitäsi oikeasta ja väärästä. Tue ja kannusta myönteisiä kokemuksia. Mahdollisiin kielteisiin tunteisiin on hyvä pysähtyä kiirehtimättä eteenpäin. Yritä ymmärtää vanhempien huolen todellisuus heidän kuvaillessa asioita.

ESITTÄYTYMINEN

- kerro nimesi ja toimipaikkasi
- kerro tapaamisen tarkoitus
- kerro itse haastattelusta, sen etenemisestä ja keskustelun pituudesta
- kerro esittäväsi kysymyksiä molemmille vanhemmille

ALKUJUTTELU

Aluksi on hyvä keskustella vanhempien kanssa tavallisista arkisista asioista. Se rentouttaa tunnelmaa ja edistää tutustumista.

Huomioi päivähoitoon tuleva lapsi (sekä mahdolliset sisarukset) lapsen iästä ja persoonallisuudesta riippuen.

1. PERUSTIEDOT PERHEESTÄ

Keitä teidän perheeseen kuuluu?

(Keitä on paikalla, onko muita perheenjäseniä kuin paikalla olijat?)

2. VANHEMPIEN KUVAUS LAPSESTAAN

Pyydä vanhempaa kuvaamaan lastaan. Vahvista vanhemman myönteistä puhetta lapsestaan.

► Kerro kolme lastasi kuvaavaa esimerkkiä!

- esimerkiksi iloinen, pyydä kumpaakin vanhempaa vuorollaan kuvaamaan miten lapsi käyttäytyy kun hän on iloinen.

► Milloin olet ylpeä lapsestasi?

- pyydä vanhempaa kuvaamaan tilannetta, jolloin hän on ylpeä lapsestaan

► Kuvaile lastasi kun hän on väsynyt tai vihainen!

- pyydä konkreettisia esimerkkejä ja kysy miten vanhempi toimii näissä tilanteissa.

►Miten lapsesi nukkuu?

- pyydä vanhempaa kuvaamaan lapsen nukkumistavat, esim. miten hän yleensä nukkuu yöt ja mahdolliset päiväunet.

►Miten lapsesi syö?

- kysy miltä tavallinen ruokailutilanne näyttää kotona, esim. mitä lapsi yleensä syö ja syökö hän itse

►Miten lapsesi toimii toisten lasten kanssa?

- pyydä vanhempaa kuvailemaan lapsen tapaa olla yhdessä toisten lasten kanssa

►Onko jokin asia tai tavara, joka on erityisen tärkeä lapsellesi?

- esim. unilelu, tutti, unilaulu tai jotain muuta vastaavaa.

►Oletko jostakin asiasta huolissasi lapseesi liittyen?

- pyydä vanhempaa kuvaamaan tarkemmin tätä huoltaan, milloin hän tuntee huolta ja missä tilanteissa.
- voit kysyä, minkälaista apua hän toivoisi ja keneltä
- onko lapsella / teillä jo jotakin tukea

3. LAPSEN ELÄMÄNVAIHEET, HOIVA- JA EROKOKEMUKSET**Kertoisitko ajasta ennen kuin.... silloin kun ...siitä eteenpäin**

Pyydä vanhempia kuvaamaan lyhyesti lapsen elämänvaiheita.
(Esim. lapsen syntymä, vauvavaihe, taaperoiikä, leikki-ikä)

►Miltä tämä aika Sinusta tuntui ?**Miten olette tähän asti järjestäneet lapsen hoidon?**

(Esim. äitiysloma/isyysloma, vanhempainloma, nykytilanne: kuka/ketkä lasta hoitaa tällä hetkellä, kuka tai ketkä ovat osallistuneet lapsen hoitoon)

► Miten lapsesi nukkuu?

- pyydä vanhempaa kuvaamaan lapsen nukkumistavat, esim. miten hän yleensä nukkuu yöt ja mahdolliset päiväunet.

► Miten lapsesi syö?

- kysy miltä tavallinen ruokailutilanne näyttää kotona, esim. mitä lapsi yleensä syö ja syökö hän itse

► Miten lapsesi toimii toisten lasten kanssa?

- pyydä vanhempaa kuvailemaan lapsen tapaa olla yhdessä toisten lasten kanssa

► Onko jokin asia tai tavara, joka on erityisen tärkeä lapsellesi?

- esim. unilelu, tutti, unilaulu tai jotain muuta vastaavaa.

► Oletko jostakin asiasta huolissasi lapseesi liittyen?

- pyydä vanhempaa kuvaamaan tarkemmin tätä huoltaan, milloin hän tuntee huolta ja missä tilanteissa.
- voit kysyä, minkälaista apua hän toivoisi ja keneltä
- onko lapsella / teillä jo jotakin tukea

3. LAPSEN ELÄMÄNVAIHEET, HOIVA- JA EROKOKEMUKSET

Kertoisitko ajasta ennen kuin.... silloin kun ...siitä eteenpäin

Pyydä vanhempia kuvaamaan lyhyesti lapsen elämävaiheita.
(Esim. lapsen syntymä, vauvavaihe, taaperoiikä, leikki-ikä)

► Miltä tämä aika Sinusta tuntui ?**Miten olette tähän asti järjestäneet lapsen hoidon?**

(Esim. äitiysloma/isyysloma, vanhempainloma, nykytilanne: kuka/ketkä lasta hoitaa tällä hetkellä, kuka tai ketkä ovat osallistuneet lapsen hoitoon)

Ketkä aikuiset ovat lapselle tärkeitä?

- pyydä vanhempia kuvaamaan lapsen suhdetta heihin

Onko lapsella aikaisempia erokokemuksia?

(Esim. arkiset erotilanteet, mm. matkat ja sairaudet jne., vanhempien avioero, toisen vanhemman kuolema, lapsen sairaalahoito, vanhemman sairaalahoito)

Voit tarkentaa seuraavia asioita:

Miten vanhempien mielestä lapsi suhtautui eroon?

Miten he kokivat eron?

Millä tavalla vanhemmat auttoivat lasta kestämään eron?

Erokokemukset voivat vahvistaa lasta, mutta toisaalta ne saattavat horjuttaa lapsen turvallisuuden tunnetta. Tämän vuoksi on hyvä tietää, minkälaisia erokokemuksia lapsella on ollut tai minkälaisia tiedetään olevan tulossa, missä iässä erokokemukset ovat olleet ja minkälaisia järjestelyjä niihin on liittynyt. Nämä voivat vaikuttaa siihen, miten lapsi selviää esim. päivähoitoon menon aiheuttamasta erotilanteesta.

4. VANHEMPIEN KÄSITYS ITSESTÄÄN VANHEMPINA**► Kuvaile itseäsi äitinä/isänä!**

- mitä vanhemmat pitävät omina vahvuuksinaan?

Vahvista vanhemman omia voimavaroja. Tarvittaessa pysähdy rauhassa kuulemaan vanhemman huolen aiheita.

5. PÄIVÄHOITOON LIITTYVÄT ODOTUKSET JA TUNTEET**► Millaisia tunteita ja ajatuksia teissä herää siitä että lapsi tulee hoitoon?**

Kuuntele vanhempien tunnelmia lapsen päivähoiton aloitukseen liittyen, esim. syyllisyys, iloisuus, helpotus, ristiriitaiset tunteet ja mahd. aikaisemmat kielteiset päivähoitokokemukset.

► Oliko tämä itsestään selvä ratkaisu vai oliko asioita, jotka mietityttivät?

►Minkälaisia asioita ajattelette että päivähoito tuo mukanaan?

- kysy asiaa lapsen kannalta/ äidin ja isän kannalta
- myönteisiä asioita voivat olla esim. uusia ystäviä, parempi taloudellinen tilanne
- kielteisiä asioita voivat olla esim. enemmän stressiä, vähemmän aikaa lapsensa kanssa

►Miten uskotte että päivähoitonaloitus tulee muuttamaan teidän arkipäiväänne?

- kysy esim. kuka tuo ja hakee lapsen päivähoidosta
- kuka hoitaa lasta, jos hän sairastuu?

►Oletko huolissasi jostakin asiasta?

- pyydä vanhempia kuvaamaan asiaa ja siihen liittyvää tunnetta.

►Jos huolta on, mitä tukea toivotte päivähoitohenkilökunnalta?

- pyydä konkreettisia esimerkkejä asioista joissa henkilökunta voisi olla avuksi.

►Minkälaisia toiveita teillä on yhteistyöstä?

- minkälaisia toivomuksia vanhemmilla on kasvatuskumppanuudesta: yhteydenpidon muodot ja tiheys, kuinka usein vanhemmat haluavat palautetta oman lapsensa kehityksestä tai muista lapseen liittyvistä asioista.

Miten olette valmistaneet lasta päivähoiton aloitukseen?

- kysy myös millä tavalla henkilökunta voisi auttaa, että lapsen päivähoitoon tulo sujuisi mahdollisimman hyvin.

ON TÄRKEÄÄ, ETTÄ VANHEMPIEN KANSSA YHDESSÄ SOVITTAAN LAPSEN HOIDON ALKUVAIHEESEEN LIITTYVÄT KÄYTÄNNÖT.**Mitä sovimme päivähoiton aloituksesta?****6. MUUTA****►Onko vielä jotakin mistä haluaisitte kertoa?**

- lopuksi sopikaa siitä, mitkä asiat olisivat vanhempien mielestä oleellisia välittää koko tiimille.

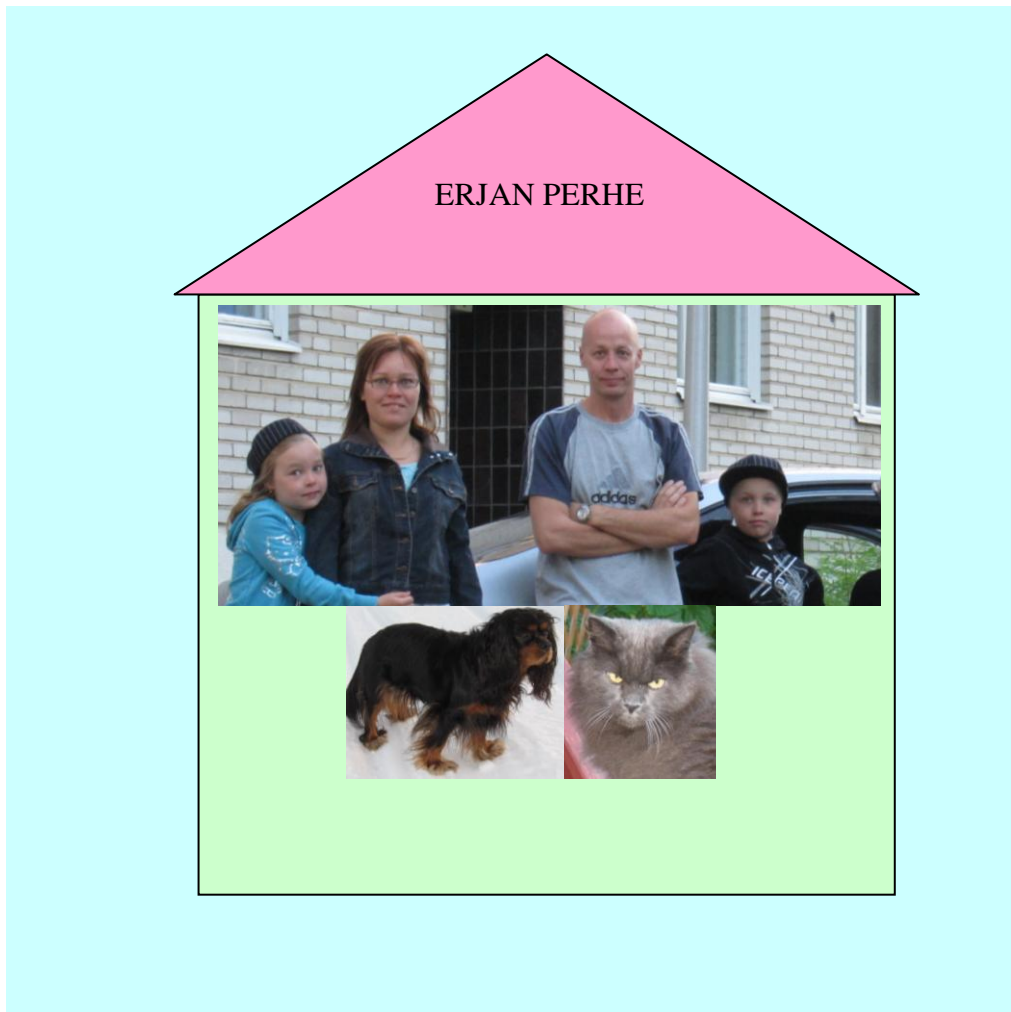
Lopeta yhteiskeskustelu myönteisellä ja lämpimällä tavalla, jossa kootaan yhteen keskustelun avainkohdat, lapsen ja perheen voimavarat sekä mahdolliset huolen aiheet. Kerro että vanhemmat voivat aina tarvittaessa soittaa tai tulla päivähoitopaikkaan keskustelemaan. Kerro, että aloituskeskustelun asioihin on tarkoitus palata lapsen yhteistyökeskustelun (tai hoito- ja kasvatustieteiden keskustelun, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun, esiopetuskeskustelun) yhteydessä muutaman kuukauden päästä siitä, kun lapsi on aloittanut päivähoiton.

Lopuksi kiitä vanhempia luottamuksesta ja hyvän yhteistyön aloituksesta!

Liite 8. Taulukko kirjallisuudesta, joita ohjattu työntekijöille luettavaksi.

Kirjoittaja	Aika	Otsikko	Julkaisukanava
Tarja Lund	2009–2010	Auta lasta Kasvamaan	luentomuistiinpanot ja internetistä blogi < http://autalastakasvamaan.blogspot.com/2009/11/luento-paivahoito-10.html >
Erna Furman	1999	Auta lasta kasvamaan	Yliopistopaino
Mikkola Petteri	2010	Lapsella hyvä päivä tänään	Pedanet
Parviainen, Maiju	2005	Omahoitajakäytäntö päiväkodissa ja hoitajan uudistunut suhde John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian valossa	Tampereen yliopisto
Marjatta Kalliala	2008	Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päivähoidossa	Gaudeamus
Marja Kaskela ja Marjatta Kekkonen	2006	Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta-opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen	Gummerus kirjapaino

Liite 9. Omatalo malli

Liite 10. Kyselyt vanhemmille

OMAOITAJATYÖTAPA – kehittämishanke Rautiosaaren ja Hirvaan päiväkodeissa.

Olen Erja Luosujärvi ja työskentelen Rautiosaaren päiväkodilla lastentarhanopettajana. Opiskelen ylemmän (AMK) tutkintoa Alueellinen ja kansalaislähtöinen kehittäminen sosiaalialalla. Teen opinnäytetyönäni raporttia Omahoitajatyötapa kehittämishankkeesta yhdessä Rautiosaaren ja Hirvaan päiväkotien kanssa.

Hankkeen tavoitteena on saada omahoitajatyötapa päiväkodin arkeen. Pieni lapsi kehittyy emotionaalisessa kasvuympäristössä yhdessä perheensä kanssa. Kun lapsi lähtee päiväkotiin, tarvitaan hoitaja, joka ymmärtää asian ja antaa lapselle ja vanhemmille tarvittavan tuen ja kannattelee heidän suhdettaan päivähoitopäivän aikana.

Omahoitajatyötapa tarkoittaa sitä, että jokaiselle lapselle on sovittu päiväkodilla niin kutsuttu omahoitaja. Hänen tehtävänä on huolehtia hoidon aloittamiseen liittyvistä asioista ja auttaa erokokemuksesta selviämisen yli sekä jatkossa olla tuttu turvallisenä aikuisena. Kotiin soittaminen, aloituskeskustelut ja tutustuminen päiväkotiin ovat olleet tämän syksyn kokeiltavina päiväkotiemme arjessa.

Toiminnan kehittämisen arvioinnissa tarvitsemme apuamme. Pyydän teitä vastaamaan millainen kokemus teillä on jäänyt omahoitajatyötavasta. Kyselyjen palautus 17.1.2011 mennessä. Lisätietoja voi kysyä minulta sähköpostilla erjaluosujarvi@gmail.com.

Taustatiedot

1. Millainen perhe teillä on

isä, äiti ja lapsi/lapset **yksihuoltaja perhe** **uusperhe** **jokin muu**

2. Montako lasta perheeseen kuuluu _____

3. Minkä _____ ikäisiä _____ lapsenne ovat? _____

4. Onko jokin lapsistanne ollut päiväkodissa aikaisemmin? **Kyllä** **Ei**

5. Milloin aloititte päivähoiton nuorimman lapsenne kanssa?

päivä **kuukausi** **vuosi**

6. Aloituskustelussa oli/ olivat mukana

Äiti **Isä** **Molemmat vanhemmat**

7. Tutustumassa päiväkotiin kävi / kävivät

Äiti **Isä** **Molemmat vanhemmat**

Toiminnan toteutuminen

8. Kuinka ajoissa ennen hoidon alkamista saitte tiedon hoitopaikasta?

9. Minkälainen kokemus teillä jäi, kun päiväkodista soitettiin kotiin ja pyydettiin teitä aloituskusteluun?

10. Millaisena koitte aloituskustelun? Miten koitte kysymykset, joita omahoitaja teille esitti?

11. Miltä tuntui käydä tutustumiskäynneillä päiväkodilla, jossa omahoitaja teitä odotti? Millaisia ajatuksia sinulle tuli siitä ja mitä olisit toivonut enemmän?

12. Miten koit lapsen hoitoon jättämisen ensimmäisillä kerroilla? Millaisia tunteita sinulle heräsi? Oliko lapsellasi mukana äidin huivi tai jokin muu kotoa tuotu asia muistuttamassa vanhemmista?

13. Koitko omahoitajasta olevan tukea ja turvaa lapsellesi erotilanteessa? Millaista?

14. Auttoivatko päivähoidon aloituksessa sinua ja lastasi käynnit aloituskeskustelussa ja tutustumiset päiväkodilla ennen lapsen hoitoon tuloa? Miten?

Kuinka voimme kehittää toimintaa jatkossa

15. Mitä hyvää ja kehitettävää mielestäsi päivähoidon aloittamisessa on jatkossa?

Kiitos vastauksistanne

Liite 11. Kyselyt henkilöstölle**KYSYMYKSIÄ HENKILÖSTÖLLE**

Palautus 17.1.2010

Ympyröi sopiva vastaus

TAUSTATIETOJA

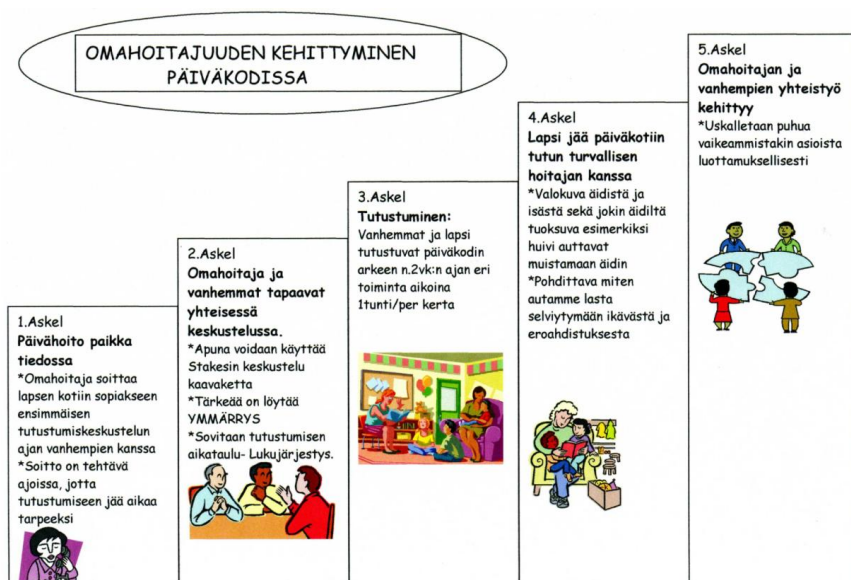
1. Sukupuoli	Nainen	mies				
2. Onko sinulla omia lapsia?	kyllä	ei				
3. Työkokemuksesi päiväkodissa						
0-1v	1-2v	2-3v	3-4v	4-5v	5-10v	10-40v

OMAHOITAJATYÖTAVAN OMAKSUMINEN

4. Onko sinulla aikaisempaa kokemusta omahoitajuudesta työtapana? Millaista kokemusta?
-

5. Mitä mielestäsi tarkoittaa kasvatuskumppanuus?
-

6. Mitä omahoitajuus tarkoittaa sinun mielestäsi?
-

7. Miten omahoitajuuden portaat ovat auttaneet sinua hahmottamaan lapsen päivähoiton aloittamisen?

8. Mitä hyvää ja huonoa mielestäsi omahoitajuudesta on ollut kasvatuskumppanuudelle

vanhemmille

lapselle

työntekijälle

9. Arvioi omahoitajatoimintatavan kehittämishankkeen kulkua syksyllä 2010

Omahoitajatyötavan kehittyminen	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Minulla on tarpeeksi tietoa omahoitajuudesta ja tiedän mistä voin sitä hankkia lisää.					
Yhteisiä tapaamisia omahoitajatoimintamallin kehittämiseksi on ollut tarpeeksi					
Olemme sopineet työryhmänä yhteiset toimintamallit, joista aloituskeskusteluissa voimme kertoa vanhemmille.					
Millaista tietoa kaipaisit lisää?					
Miten voisimme kehittää omahoitajatoimintatapaa ja yhteisiä toimintamalleja?					

Omahoitajasuhteen aloittaminen	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Soittaminen perheen kotiin sopiakseni aloituskeskustelu ajan on mielestäni tärkeää					
Soittaessani vanhemmat ovat reagoineet iloisesti uuteen tapaan sopia aloituskeskustelu.					
Koen soittamisen uuden perheen kotiin hankalana asiana					
Aloituskeskustelu on mielestäni tärkeä kasvatuskumppanuuden kehittymiselle.					
Aloituskeskustelu kaavake on mielestäni hyvä apuväline suhteen luomisessa vanhempien kanssa.					
Koen kaavakkeen kysymykset vaikeiksi ja hankaliksi					
Kaavakkeen kysymykset ovat liikaa tunteita herättäviä					
Vanhemmat kertovat mielellään asioista minulle aloituskeskustelussa					
Ymmärrän itse omahoitajuuden tärkeyden ja siksi minun on helppo auttaa perhettä pääsemään sinuiksi omien tunteidensa kanssa hoidon alkuvaiheessa.					
Mitä kehitettävää kotiin soittamisessa ja aloituskeskustelussa perheen kanssa mielestäsi on?					

Päivähoitoon tutustuminen omahoitajan avustuksella	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Vanhempien ja lapsen tutustuminen päiväkotiin aloituskeskustelun jälkeen onnistuu hyvin					
Perhe käy kahden viikon ajan tutustumassa päiväkotiin					
Käytämme apuna lukujärjestystä tutustumisaikojen sopimisessa					
Tunti tutustumispäivää kohti on sopiva aika					
Tutustumisen aikana rakennetaan luottamus perheen kanssa					
Tutustumisen aikana suhde lapsen kanssa kehittyy paremmin					
Omahoitaja pystyy olemaan tutustumisen aikana perheen kanssa					
Mitä kehitettävää ja sovittavaa työyhteisöllä on mielestäsi uuden perheen tutustumisjaksojen suhteen?					

Lapsen päivähoiton aloitus ja omahoitaja	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Olemme sopineet vanhempien kanssa kuinka toimitaan eron hetkellä lapsen jäädessä ensimmäistä kertaa hoitoon.					
Lapsella on päivähoitossa tukena ja turvana äidin tuoksuinen huivi tai jokin					

muu sellainen					
Äidin ja isän valokuva on auttamassa lasta erohetkellä					
Vanhemmat uskaltavat kertoa minulle tunteistaan, joita he kokevat lapsen jättämisestä päivähoitoon.					
Suhde vanhempien kanssa on vastavuoroista kuuntelemista lapsen asioista					
Miten olet kokenut omahoitajan roolin ja tärkeyden lapsen päivähoiton aloituksessa?					
Ovatko vanhemmat olleet kiinnostuneita lapsen tunteista, joita hänelle päivähoitopäivän aikana tulee? Miten he ilmaisevat sen?					

10. Mitä kehitettävää/muutettavaa omahoitajatoimintamallissa on?

Kiitos vastauksistasi!